NORME PONAŠANJA

U ISLAMSKOM BRATSTVU

Ebu Hamid Muhammed

El-Gazali

آداب الألفة والأخوة والصحبة والمعاشرة
مع أصناف الخلق

لحجة الإسلام أبي حامد الغزالي

Naslov izvornika
Adabul ulfe
Autor
Ebu Hamid Muhammed EL-GAZALI

Navodi i komentar hadisa
Isam Faris el-Horasani i Muhammed Junus Šuajb

NORME PONAŠANJA U ISLAMSKOM BRATSTVU

S arapskog na bosanski preveo: **Sabahuddin SKEJIĆ**
Komentare i bilješke preveo: **dr. Izet TERZIĆ**

Izdavač
LIBRIS d.o.o.
Za izdavača:
Said KATICA
Recenzent prevoda
dr. Izet TERZIĆ
Urednik
Izedin ŠIKALO
Lektura i korektura
Hedijja B. ŠIKALO

Tehničko uređenje,
desig i DTP
ZIS art design
Štampa
BEMUST
Za štampariju
Mustafa BEĆIREVIĆ

Sarajevo, 2001./1422.h.g.

NORME PONAŠANJA
U ISLAMSKOM BRATSTVU

EL-GAZALI

S arapskog na bosanski preveo
Sabahuddin Skejić

Sarajevo, 2001.

ISBN 9958-9516-2-2

UVOD

U ime Allaha Milostivog, Svemilosnog!

Vrijeme u kojem živimo, zbog sve veće okupiranosti onim što odvodi od razmišljanja o ahiretu, nužno ukazuje na potrebu za dodatnim svjetlom koje bi osvijetlilo pomrčinu u kojoj su se našli svi oni pretjerano obuzeti ostvarenjem materijalističkih ciljeva bez ahiretskih mjerila.

Dobri prethodnici su bili gorivo te svjetiljke, a mi smo odlučili da knjiga *Adabul ulfe*[1] ugleda svjetlo dana. Knjiga obiluje dokazima dovoljnim za svakog razumom obdarenog i ispunjena je onim što će smekšati srca onih koji su ogrezli u materijalnom i usmjeriti ih na međusobnu ljubav i bratimljenje. Takva ljubav je zasnovana na zdravim temeljima, oslobođena egoizma i ljudskih zala. Svako ko ima imalo ljudskosti u sebi, nakon (čitanja) ove knjige će nastojati stremiti ostvarenju uzvišenog cilja.

[1] *Norme ponašanja*

Autor je, shodno svom znanju, objasnio kako trebaju funkcionisati međuljudski odnosi zasnovani na čistom temelju o kojem je govorio Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem,[2] prvak i prvih i potonjih: „Sedam vrsta ljudi će Allah staviti u Svoju hladovinu na Dan kada druge osim Njegove ne bude bilo.” Od tih sedam je spomenuo i one koji se vole u ime Allaha, koji se radi Njega sastaju i radi Njega rastaju.

Ova knjiga govori o vrijednosti bratstva i bratskoj ljubavi u ime Allaha, te o osobenostima takve veze kako bi ona bila čista samo radi sebe, utemeljena na zdravim osnovima koje život čine prijatnim. Naumpadoše mi riječi jednog pjesnika, Allah mu se smilovao, kada kaže: „Savršen je jedino Allah, bezgriješni su Njegovi poslanici, a najbolji su oni ljudi koji slijede poslanike onoliko koliko su kadri”, imajući na umu ajet:

„Vi u Allahovom poslaniku imate divan uzor.”[3]

Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, *ahlak* (ponašanje i način života) je bio Kur’an, kao što nam o tome govori Aiša, radijallahu anha,[4] a ima li boljeg ahlaka od Kur’ana koji je objavljen od Mudrog i Sveznajućeg?!

---

[2] Neka je Allahov blagoslov i mir na njega

[3] Kur’an: Ahzab, 21. (U knjizi je korišten prevod značenja Kur’ana Časnog od Besima Korkuta.)

[4] Neka je Allah zadovoljan s njom

Uistinu se međusobnom ljubavlju izgrađuje ugodan život, pa neka ljudski napredak građen na bratstvu bude naš cilj koji ćemo živjeti i kojem ćemo se predati kako bi se duše iščistile za provođenje najbitnije zadaće, a to je priprema za trajni ahiret. Allah je Onaj koji podršku daje i On jedini vodi ispravnom putu.

U ime Allaha, Milostivog u kojeg se uzdam

Sva hvala Uzvišenom Allahu koji je Svoje odabrane robove prekrio Milošću, njihova srca zbližio, pa su, milošću Njegovom, braća postali, a na ahiretu su drugovi i prijatelji ispunjeni međusobnom ljubavlju.

Neka je salavat i selam na Muhammeda - odabranika - sallallahu alejhi ve sellem, njegovu porodicu i ashabe koji su ga slijedili riječju, djelom, predanošću i dobrotom.

Međusobna ljubav u ime Allaha, bratstvo u Negovoj vjeri, jesu jedno od najljepših dobrih djela i ono što je najvrednije u međuljudskim odnosima. Ispunjenjem određenih uvjeta obično druženje može prerasti u istinsku bratsku ljubav u ime Allaha Uzvišenog.

U tom bratstvu postoje prava, dužnosti i obaveze (*hakk*) koji, ako pazimo i vodimo računa o njima, čiste tu bratsku vezu od bilo kakvih ružnih osobina i utjecaja sa strane, te je štite i od šejtanskih podvala i zavođenja. Provodeći bratske obaveze približavamo se Allahu, a vođenjem računa o njima zadobivamo najviše stepene.

Cilj ove knjige smo pojasnili kroz tri poglavlja:

Prvo poglavlje:
O vrednotama bliskosti i bratstva u ime Allaha, o uslovima tog bratstva te o stepenima i koristima koje bratstvo sa sobom nosi.

Drugo poglavlje:
O pravilima druženja, njihovim normama, suštini i obavezama koje proizilaze iz toga.

Treće poglavlje:
O pravima muslimana, rođaka, komšija, vladara, te o načinu na koji treba surađivati sa onima koji žele ovo postići.

PRVO POGLAVLJE

O VREDNOTAMA BRATSTVA I BLISKOSTI, NJIHOVIM USLOVIMA, STEPENIMA I KORISTIMA OD TOGA

Vrijednost bliskosti i bratstva

Znaj da je bliskost plod lijepog ahlaka[5] a da je razdor i razilaženje plod ružnog i neizgrađenog ahlaka. Tako, lijep ahlak nužno vodi međusobnoj ljubavi, bliskosti i povezanosti, dok ružan ahlak vodi mržnji, zavisti i zavađenosti. Koliko god je voćka zdrava i lijepa toliko je njen plod ukusan i tražen.

Lijep ahlak

Za vjeru je lijep ahlak izuzetno bitan. Allah hvali Svog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kada kaže: **„Jer ti si, zaista, najljepše ćudi"**,[6] a Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, u jednom hadisu[7] kaže: „Najviše ljudi koji će ući u džennet bit će zbog bogobojaznosti (*takvaluka*) i lijepog ahlaka."[8] Usame b. Šerik kaže:

---

[5] Ćudoređe, bonton

[6] Kur'an: Kalem, 4.

„Pitali smo: 'Allahov Poslaniče, šta je najbolje što je dato čovjeku?' On odgovori: 'Lijep ahlak'."[9] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Poslan sam da bih upotpunio moral."[10] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je također rekao: „Najteže što će biti stavljeno na Mizan[11] jeste lijep ahlak."[12] (Na istu temu svome ashabu) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ebu Hurejre, potrudi se da imaš lijep ahlak." Ebu Hurejre upita: „A šta je to Allahov Poslaniče?" On reče: „Da održavaš vezu s onim ko je prekinuo s tobom, oprostiš onom ko ti je nepravdu nanio i daš onome ko tebi uskraćuje."[13]

Očito je da lijep ahlak rezultira međusobnu bliskost i prisnost.

Ljubav i mržnja u ime Allaha

Koliko god je lijepa voćka toliko je ukusan njen plod. Mnogo se govorilo o samoj prisnosti i druželjubivosti, naročito ako su za fundament imali bogobojaznost i vjeru, te Allahovu ljubav. O tome nedvosmisleno i sasvim ubjedljivo govore mnogi ajeti i hadiske predaje što je dovoljno razumom obdarenom čovjeku.

---

[7] Hadis je svaka riječ, čin ili odobravanje preneseno od Muhammeda, sallallahu alejhi vesellem, i kao takav važi za drugi fundamentalni izvor u islamu, odmah poslije Kur'ana.
[8] Hadis prenose: Buhari i drugi muhadisi
[9] Hadis prenose: Buhari i drugi muhadisi
[10] Hadis prenose: Buhari i drugi muhadisi
[11] Vaga dobrih i loših djela
[12] Hadis bilježi: Tirmizi
[13] Hadis bilježi: Bejheki

Uzvišeni Allah kaže, ukazujući na veličanstvenost blagodati kojom je obdario ljude: **„Da si ti potrošio sve ono što na zemlji postoji, ti ne bi sjedinio srca njihova, ali ih je Allah sjedinio.”**[14] I kaže: **„...I vi ste postali, milošću Negovom, prijatelji.”**[15]Allah kudi neslogu i kori zbog nje, pa kaže: **„Svi se čvrsto Allahovog užeta držite i nikako se ne razjedinjujte! I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, prijatelji; i bili ste na ivici vatrene jame, pa vas je On nje spasio. Tako vam Allah objašnjava Svoje dokaze, da bi ste na pravom putu istrajali.”**[16]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Meni najbliži od vas bit će oni koji imaju najljepši ahlak, koji su skrušeni i oni koji mire i zbližavaju.”[17] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao i ovo: „Mu’min je prijatan i on pomiruje, a nema dobra u onom ko ne miri i zbližuje i u čijem društvu nije prijatno.”[18]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, hvaleći bratstvo u vjeri, kaže: „Kome Allah hoće dobro, da mu za prisnog prijatelja dobrog čovjeka, pa ako nešto zaboravi, on ga podsjeti i opomene, a ako se sjeti on mu pomogne da to provede u praksi.”[19]

---

[14] Kur’an: El-Enfal, 63.
[15] Kur’an: Ali Imran, 103.
[16] Ibid.
[17] Hadis bilježi: Et-Tirmizi
[18] Hadis bilježi: Ahmed
[19] Hadis bilježe: Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai

(O bratstvu je) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao i ovo: „Primjer dvojice braće pri susretu je primjer dvije ruke koje peru jedna drugu. Nikad se dva vjernika neće sresti a da Allah ne dadne da se okoriste jedan drugim."[20]

Bratstvo u ime Allaha

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, podstičući na bratstvo u ime Allaha, kaže: „Ko se, u ime Allaha, s nekim zbratimi, Allah mu u džennetu podari toliko visok stepen i položaj koji ne bi mogao zadobiti nikakvim drugim dobrim djelom."[21]

Ebu Idris Havlani je jednom rekao Muazu, radijallahu anhu:[22] „Doista te volim u ime Allaha." Muaz mu reče: „Raduj se! Raduj se!" Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: „Jednoj skupini ljudi na Kijametskom danu će biti pripravljena prijestolja čiji će naslonjači biti od svjetla (*nura*). Oni koji na njima budu imat će svijetla lica poput punog mjeseca. Kada svi ljudi budu u strahu, oni će straha biti pošteđeni. To su Allahovi štićenici koji ni za čim neće tugovati niti od čega strahovati.' Upitaše: 'Ko su ti ljudi Allahov Poslaniče?' On reče: 'To su oni koji se vole u ime Allaha i u ime Allaha se sastaju i sijele'."[23]

---

[20] Daif hadis, bilježi ga: Dejlemi
[21] Daif hadis, bilježi ga: Ibn Ebi Dunja
[22] Neka je Allah zadovoljan s njim
[23] Hadis bilježe: Malik i Ahmed

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi sličan hadis: „Oko Arša će biti prijestolja od nura na kojima će sjediti ljudi čija će odjeća biti od nura, lica će im blistati nurom, koji nisu ni vjerovjesnici, a ni šehidi. Na njihovom položaju će im zavidjeti i njihov položaj priželjkivati i vjerovjesnici i šehidi. Upitaše: 'Ko su oni Allahov Poslaniče? Opiši nam ih!' On reče: 'To su oni koji se vole u ime Allaha, slijede (ispravan put) u ime Njega i međusobno se, radi Njega, posjećuju'."[24]

(Ističući vrijednost bratske ljubavi) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ne zavole se dvojica u ime Allaha, a da onaj koji je draži Allahu ne bude privrženiji svom prijatelju."[25]

Kaže se za dvojicu koji se vole u ime Allaha, da ako jedan od njih na ahiretu bude zaslužio veći stepen i položaj Allah će i drugoga uzdignuti na isti položaj i bit će zajedno, kao što će se svo potomstvo sabrati sa svojim roditeljima, ili bračni drugovi, jer bratstvo koje je zasnovano u ime Allaha, nije nimalo slabije od bratstva po krvi.

O tome Uzvišeni Allah kaže: **„Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela, priključićemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti."**[26]

---

[24] Hadis bilježe: Ebu Hurejre i En-Nesai
[25] Hadis bilježi: Buhari
[26] Kur'an: Et-Tur, 21.

Ljubav je međusobno posjećivanje, trud i potpomaganje

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u jednom hadisi-kudsiji[27] prenosi da je Uzvišeni Allah rekao: „Uistinu je zaslužio Moju ljubav svaki onaj ko posjećuje drugog radi Mene. Moju ljubav zaslužuju oni koji se vole radi mene. Moju ljubav zaslužuju i oni koji se međusobno potpomažu radi Mene."[28]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, (prenoseći govor Uzvišenog Allaha) kaže: „Allah će na Kijametskom danu upitati: 'Gdje su oni koji su se voljeli radi Mene? Danas ću ih staviti u Svoju hladovinu, danas kad druge hladovine osim Moje nema."[29]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao i ovo: „Sedmerica su onih koje će Allah staviti u hlad na Dan kad drugog hlada osim Njegovog ne bude bilo: pravednog imama (predvodnika, vođu), mladića koji je odrastao u robovanju Allahu, čovjeka čije je srce vezano za džamiju od trenutka

---

[27] *hadis-kudsijj*, u bosanskom jeziku već uobičajen kao *hadisi-kudsija*, jeste posebna vrsta hadisa koji bi se mogao definisati kao riječi Uzvišenog Allaha objavljene Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, najčešće saopštene direktno, u snu ili nadahnućem, a koje nisu dio Kur'ana Časnoga. On je, dakle, Allahov govor interpretiran kroz riječi Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, za razliku od Kur'ana koji je riječju i značenjem od Allaha prenesen posredstvom meleka Džebraila. Postoje još neke bitne razlike između kur'anskih ajeta i teksta hadisi-kudsije: Kur'an je mu'džiza, njegovi ajeti se uče u namazu, ne smije se uzimati bez abdesta, onaj ko ga zaniječe nevjernik je…, dok ništa od navedenog ne vrijedi za hadisi-kudsiju.

[28] Hadisi-kudsija, bilježi ga: Ahmed

[29] Hadisi-kudsija, bilježe ga: Muslim, Malik, Ahmed i drugi muhadisi

kad izađe iz nje dok se u nju ponovo ne vrati, dvojicu koji se vole u ime Allaha, radi toga se sastaju i radi toga rastaju, čovjeka koji u samoći spomene i sjeti se Allaha pa mu se oči napune suzama i čovjeka koga pozove lijepa i ugledna žena, a on kaže: 'Bojim se Allaha!' i čovjeka koji dijeli sadaku u tajnosti, tako da njegova ljevica ne zna koliko je dao desnicom."[30]

(O fadiletima posjećivanja) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Ne posjeti čovjek čovjeka, u ime Allaha, iz želje za njim i susretom s njim, a da melek iza njega ne poviče: 'Blago li se tebi, neka su ti blagoslovljeni tvoji koraci i neka ti je prijatan džennet!'"[31] I (drugi hadis koji govori o istoj temi u kojem) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Jedan čovjek je krenuo da posjeti svog brata po vjeri u ime Allaha, pa je Allah poslao meleka da ga presretne. Melek ga upita: 'Gdje si krenuo?' Čovjek reče: 'Hoću da posjetim svog brata po vjeri.' Melek ga upita: 'Imaš neku potrebu kod njega?' 'Ne!' 'Zato što vas veže rodbinska veza?' 'Ne!' 'Zato što ti je učinio dobro, pa se osjećaš dužnim?' 'Ne!' 'A radi čega onda?' Čovjek odgovori: 'Zato što ga volim u ime Allaha.' Melek tada reče: 'Allah me poslao tebi da ti kažem da On voli tebe zbog tvoje ljubavi prema bratu i da ti je odredio džennet'."[32] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Najčvršća imanska veza je ljubav u ime Allaha i mržnja u ime Allaha."[33]

---

[30] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[31] Hadis bilježe: Buhari, Ahmed i Tirmizi
[32] Hadis bilježe: Buhari, Ahmed i Muslim
[33] Hadis bilježi: Ahmed

Zbog svega navedenog čovjek mora imati neprijatelje koje će mrziti samo u ime Allaha kao što nužno mora imati prijatelje koje će voljeti u ime Allaha. Bilježi se da je Allah objavio jednom od vjerovjesnika: „Svojim zuhdom - nezainteresovanosti za dunjaluk - si ubrzao svoju ličnu slobodu i rahatluk čime si zadobio visok položaj kod Mene, ali, da li si u ime Mene prema nekome neprijateljstvo iskazao ili u ime Moje prijateljstvo s nekim sklopio?"

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi učio dovu: „Gospodaru moj, ne dozvoli da mi grješnik učini bilo kakvo dobro kako bi ga zbog toga morao voljeti."[34]

Bilježi se da je Allah objavio Isau, alehis-selam: „Kada bi mi robovao onoliko koliko mi robuju stanovnici nebesa i zemlje, a ne bi bilo u tom robovanju ljubavi u ime Allaha i mržnje u ime Allaha, taj ti ibadet ne bi nimalo koristio." Isa, alehis-selam, kaže: „Umiljavajte se Allahu tako što ćete mrziti grješnike i približavajte se Allahu tako što ćete se od njih udaljavati i tražite Allahovo zadovoljstvo tako što ćete srdžbu prema njima ispoljavati." Upitaše: „Ruhullah, pa s kim ćemo onda sjediti i družiti se?" On reče: „Družite se s onima koji kad ih vidite podsjete vas na Allaha, njihove riječi i govor vam povećaju znanje, a njihovi postupci vas podstiču da se trudite za ahiret."

U prijašnjim predajama se bilježi da je Allah objavio Musau, alehis-selam: „Sine Imranov, budi oprezan (budan) i izaberi sebi društvo. Svaki tvoj prijatelj koji te ne pomaže da stekneš Moje zadovoljstvo ti je neprijatelj."

---

[34] Daif hadis, bilježi ga: Dejlemi

U ranijim predajama se bilježi da je Allah objavio Davudu, alehis-selam: „Davude, zbog čega si usamljen?" Davud odgovori:„Gospodaru, ostavio sam društvo zbog Tebe!" Tada mu Allah reče: „Davude, budi oprezan i biraj sebi društvo. Svaki prijatelj koji te ne prati tvojim putem Meni, ostavi ga! On ti je neprijatelj, on će ti srce učiniti osornim i udaljiti te od Mene!"

U predajama o Davudu, alehis-selam, također stoji da je rekao: „Gospodaru, kako da me svi ljudi vole, kad ima i onih koji odvode od puta prema Tebi?" Uzvišeni Allah mu odgovori: „S ljudima postupaj shodno njihovom ahlaku, a trudi se da što bolje obaviš ono što je između Mene i tebe." U drugoj predaji stoji: „S dunjalučarima postupaj onako kako zaslužuju, a s onima koji žele ahiret, tako i postupaj."

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Najdraži Allahu, među vama, su oni koji su prijazni i koji mire ljude, a najmrži su oni koji tuđe riječi prenose i zavađaju braću."[35]

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je također rekao: „Allah je stvorio meleka čija je jedna polovina od vatre, a druga od snijega. Taj melek govori: 'Gospodaru, kao što si uskladio vatru i snijeg, tako uskladi i srca Tvojih dobrih robova'."[36]

[35] Daif hadis, bilježi ga: Taberani
[36] Daif hadis, bilježi ga: Ibn Hiban

(Ističući izuzetnost bratske ljubavi) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je kazao: „Čovjek ne zavoli drugog u ime Allaha, a da mu Allah ne podigne stepen u džennetu."[37] U drugom hadisu (na istu temu) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Oni koji se vole u ime Allaha imaju mjesto kod Allaha u kulama od crvenog rubina. Svaka kula ima sedamdeset hiljada soba, odakle promatraju džennetlije. Oni džennetlijama svijetle kao što sunce svijetli zemljanima. Džennetlije će govoriti: 'Hajde da vidimo one koji su se voljeli u ime Allaha, oni imaju odjeću od zelene svile, a na čelima im piše: - Oni koji se vole u ime Allaha'."[38]

Predaje

Hazreti Alija, radijallahu anhu, kaže: „Morate se potruditi da steknete iskrene prijatelje, jer su vam oni dunjalučka i ahiretska oprema. Poslušaj riječi džehennemlija:**'Pa nemamo mi zagovornika, ni prisna prijatelja'.**"[39]

Abdullah b. Omer, radijallahu anhu, kaže: „Tako mi Allaha, kada bih svaki dan uzastopno postio, i svaku noć uzastopno, bez spavanja, u ibadetu provodio i kada bih sve što imalo vrijedi podijelio na Allahovom putu a potom umro kad mi je propisano, ako ne bih u svom srcu imao ljubavi prema onim koji Allahu robuju, i ako ne bih mrzio grješnike, ništa od svega mi ne bi koristilo."

---

[37] Daif hadis

[38] Daif hadis

[39] Kur'an: Eš-Šu'ara', 100-101.

Ibn Semak je, na samrti, rekao: „Gospodaru, znaš da, i kad sam Ti griješio, uvjek sam volio one koji Ti predano robuju, pa učini mi ljubav prema njima mojim dobrim djelom koje će me Tebi približiti."

Hasan, radijallahu anhu, je govorio: „Čovječe, nemoj da te zavaraju riječi onog koji kaže: 'Čovjek je s onim koga voli. Ti nećeš biti s čestitim osim ako i ti ne činiš djela koja čine oni. I židovi i kršćani su voljeli svoje poslanike, ali neće biti s njima'."

U ovome je naznaka da, sama ljubav u kojoj nema bar dio prakse onih koje volimo ili njihova praksa u cijelosti, neće nam nimalo biti od koristi. Fudajl u jednoj od svojih izreka kaže: „Hoćeš da stanuješ u Firdevsu i da budeš blizu Rahmana, u društvu vjerovjesnika, čestitih, šehida i dobrih?! Kojim to djelom? Koji si to prohtjev ostavio, koju srdžbu zatomio, ko je to s tobom rodbinske veze prekinuo a ti ih obnovio, koju si to grešku bratu oprostio, kojeg si to rođaka radi Allaha od sebe udaljio i s kojim si se to strancem radi Allaha zbližio?"

Bilježi se da je Allah objavio Musau, alehis-selam: „Jesi li ikada išta samo radi Mene uradio? Musa reče: 'Gospodaru, trajno sam Te se prisjećao, Tebi klanjao, Tebi postio i radi Tebe sadaku dijelio.' Allah reče: 'Namaz je tvoj dokaz, post ti je zaštita, sadaka ti je hladovina, a zikr ti je svijetlo (*nur*). Nego šta si Meni uradio?' Musa, alehis-selam, reče: 'Gospodaru, reci mi šta je to što je radi Tebe?' On reče: 'Musa, jesi li u ime Moje ikada s nekim prijateljevao? Da li si zbog Mene ikad prema nekome neprijateljstvo ispoljio?'"

Musa, alehis-selam, je iz toga zaključio da je najvrednije djelo ljubav u ime Allaha i mržnja u ime Allaha. Ibn Mes'ud, radijallahu anhu, kaže: „Kad bi čovjek u ibadetu kod Kabe, proveo sedamdeset godina, opet bi ga Allah na Kijametskom danu proživio s onim koga je volio."

Hasan b. Ali kaže: „Opiranje grješniku je djelo koje približava Allahu." Neki čovjek je rekao Muhammedu b. Vasiu: „Volim te samo radi Allaha." Muhammed reče: „Neka i tebe voli Onaj radi koga ti mene voliš!", potom se okrenuo od čovjeka i rekao: "Gospodaru, tražim zaštitu i utječem Ti se od toga da budem voljen radi Tebe, a Ti srdit na mene!"

Neki čovjek je došao kod Davud Taija, pa ga on upita: „Šta ti treba?" Čovjek reče: „Posjeta tebi." Davud reče: „Što se tiče tebe ti si uradio dobro djelo svojom posjetom, ali gledaj u čemu sam ja!" (Potom se naglas poče preispitivati): „Ko si ti da bi te se posjećivalo? Jesi li zahid?" „Ne, Allaha mi!" „Činiš li puno ibadeta?" „Ne, Allaha mi!" „Jesi li od dobrih?" „Ne, Allaha mi!" Nakon svega se okrenuo i počeo koriti samoga sebe: „U mladosti si griješio, kad si ostario počeo si se prikazivati drugima bolji nego što zapravo jesi, a Allaha mi, onaj ko se drugima pokazuje bolji nego jeste, gori je od grješnika."

Omer, radijallahu anhu, je rekao: „Kada neko od vas osjeti ljubav prema bratu muslimanu, neka je se drži, jer rijetko kada dođe taj osjećaj."

Mudžahid kaže: „Oni koji se vole u ime Allaha, kada se sretnu i nasmiješe se jedan drugome, s njih grijesi spadaju kao što suho lišće spada sa drveta u jesen."

Fudajl veli: „Samo gledanje, ispunjeno ljubavlju i milošću, u lice svoga brata u ime Allaha, jeste ibadet."

Pojašnjenje bratstva u ime Allaha i njegovo razlikovanje od dunjalučkog bratimljenja

Znaj da ljubav u ime Allaha i mržnja u ime Allaha nije sama po sebi posve jasna. U narednom odlomku ćemo pokušati otkloniti rečene nejasnoće.

Razlikujemo dvije vrste druženja: ono koje nastaje zbog podudarnosti, kao rezultat komšiluka, ili (rezultat slučajnih) susreta u biblioteci, školi, čaršiji, ili pred uredima ili na putovnju...; i ono koje sami (svjesno) biramo, a to nam i jeste cilj objasniti.

Bratstvo po vjeri, bez ikakve sumnje, potpada pod ovu drugu vrstu druženja, jer nema nagrade osim za ona djela koja dragovoljno (svjesno) činimo, a podsticaj na djela je samo za ona koja možemo birati hoćemo li ih uraditi ili ne. Druženje je pojam kojim označavamo zajedničko sjedenje, međusobno saobraćanje i bliskost.

Sve ovo navedeno možemo tražiti samo od onog koga volimo, jer onog koga ne volimo, nastojimo ga izbjeći i ne dolaziti u dodir s njim. Voljeni, ili se voli radi samog sebe, ne želeći da se preko njega dođe do nekog drugog, ili da bi se preko njega ostvario željeni cilj. Taj cilj može biti ograničen na dunjaluk i njegovu korist, ili može biti vezan za ahiret i Allaha Uzvišenog. To su četri vrste.

Što se tiče prve vrste, (koja se ogleda u) tvojoj ljubavi prema čovjeku radi njega samog, to je moguće samo uz uslov da on, sam po sebi, bude ti drag, u smislu da ti je

milo kad ga vidiš, kad vidiš njegovo ponašanje, jer se ponaša onako kako misliš da treba. Sve što je lijepo prijatno je onome ko je sposoban da vidi tu ljepotu, a sve što je prijatno je i drago. Ono što je prijatno dolazi poslije viđenja nečega da je dobro, a viđenje nečega takvim je došlo nakon određenih okolnosti.

Podudarnost naravi

Podudarnost naravi, a potom simpatija, dolazi ili zbog vanjskog izgleda: skladno razvijenog tijela i lijepog lica ili zbog unutarnjeg izgleda promišljenosti: lijepog ahlaka koji nužno projicira i lijep manir, a promišljenost uzrokuje naučenost. Sve to izaziva naklonost kod onog ko ima zdravu narav i zdrav razum. Sve ono čemu je čovjek naklonjen i u čemu uživa je i voljeno.

U međusobnoj povezanosti srce ima nešto što je tajanstvenije od rečenog. Nekada se dvije osobe zavole bez toga da su obraćale pažnju na vanjski izgled ili na lijepe manire. Razloge možemo naći u nekim unutrašnjim porivima koji su nužno doveli do ljubavi.

Sličnosti se međusobno privlače, a unutrašnje sličnosti nisu vidljive i čovjek nije uvijek kadar da ih pronikne. O tome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, govori u hadisu: „Duše su postrojeni vojnici, pa koje se upoznaju u praboravištu duša (*berzehu*) te se i na dunjaluku zbliže, a koje se u berzehu ne zbliže i na dunjaluku su oprečne jedna drugoj."[40]

---

[40] Hadis bilježe: Buharija i drugi muhadisi

Oprečnost je rezultat neslaganja, a bliskost rezultat slaganja, za koje se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izrazio: *upoznavanja*. U jednoj drugoj predaji Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Duše se sretnu i *namirišu* jedna drugu."[41] Neki učenjaci tumače ovaj hadis tako što kažu: „Allah je duše podijelio na dvije grupe od kojih je jedna grupa činila tavaf oko Arša, pa koje su se duše tu upoznale, ako se na dunjaluku sretnu, nastavit će druženje." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Dvije vjerničke duše se upoznaju na razdaljini koliko je dan hoda, a da jedna drugu nikada prije nisu srele."[42]

Prenosi se da je neka žena u Mekki nasmijavala žene, a i u Medini je bila slična njoj. Jednom je Mekkelijka došla u Medinu i posjetila Aišu, radijallahu anha. Svojom pričom ju je zasmijala. Aiša, radijallahu anha, ju je upitala gdje konači, a žena je rekla da konači na tom i tom mjestu. Bila je to kuća one Medinjanke koja je isto tako nasmijavala žene. Tada je Aiša, radiallahu anha, rekla: „Istinu je rekao Allahov Poslnik, sallallahu alejhi ve sellem. Čula sam ga da kaže: 'Duše su postrojena vojska...'"

Tajna urođene sklonosti

Istina je da viđenje i kontakt potvrđuju bliskost, ako se (duše) podudaraju. Podudarnost naravi i manira, bilo vanjskih, bilo unutarnjih, je razumljiva, ali uzrok te podudarnosti je, za čovjeka, nedokučiv.

---

[41] Daif hadis, bilježi ga Taberani
[42] Hadis bilježi: Ahmed

Astrolog bi prorekao: „Ako se njegova zvijezda poklapa u šestini ili trećini sa zvijezdom drugog, to je znak njihove skladnosti i ljubavi, a ako stoji nasuprot druge zvijezde ili u četvrtini, onda je to znak mržnje."

Ako bi ovo prihvatili kao istinu, predstavljalo bi veći problem nego što ga imamo u određivanju skladnosti i sklonosti, te stoga to nema nikakvog značaja.

Nama je od sveukupnog Znanja dato vrlo malo. Da bi povjerovali u sve navedeno, dovoljno nam je ono što vidimo i što probamo, a o svemu tome imamo i predaje.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Kada bi vjernik došao na skup gdje ima stotinu licemjera (*munafika*) a jedan vjernik, on bi izabrao mjesto pokraj vjernika."[43]

Ovo sve upućuje na to da se sličnosti privlače, makar mi to i ne osjećali. Malik b. Dinar bi govorio: „Dvojica se neće družiti, osim ako jedan od njih ne posjeduje makar jednu osobino od onog drugog. Ljudi su po svom izgledu kao i ptice. Dvije različite ptice neće letjeti zajedno, osim ako među njima nema nešto što ih povezuje."

Kada je jednom vidio goluba i vranu zajedno iznenadio se i zbunjeno rekao: „Zajedno su, a ne sliče jedna drugoj." Tek kad su ptice poletjele, vidio je da su obadvije sakate u nogu pa mu je sve bilo jasno. Tada je rekao: „To je tajna njihove bliskosti."

---

[43] Hadis bilježi: Dejlemi

Zbog toga jedan od učenih kaže: „Svaki čovjek je sklon sebi sličnom, kao što svaka ptica leti sa svojim jatom. Ako se dvojica slože nekada, a različite su naravi i lika, nužno će se razdvojiti."

Dokučivši ovu istinu jedan od pjesnika je rekao:

Upita neko:
Kako se rastaste?
Odgovor pravedan dadoh:
Ne bijaše mi nalik
pa ga ostavih
a ljudi su samo likovi i naličija.

Ljubav prema lijepom

U predhodnom odlomku vidjeli smo da se čovjek voli zbog svoje biti, ne iz neke koristi, bila ona trenutna ili naknadna, nego samo radi sličnosti i podudarnosti naravi. U ovu grupu spada i ljubav zbog ljepote uz uvjet da nema za cilj ostvarenje strastvenih prohtjeva. Lijepa slika je sama po sebi prijatna. Ako se isključi strast, čovjek će uživati u pogledu na voće, svjetlost, cvijeće, jabuku prošaranu rumenilom, tekuću vodu, zelenilo, ne imajući za cilj ništa drugo osim naslađivanja ljepotom.

Ova vrsta ljubavi je sasvim drugačija od ljubavi prema Allahu. To je urođena ljubav i duševni prohtjev i to se može naći i kod onog ko ne vjeruje u Uzvišenog Allaha. Ova ljubav, ako je vezana za nešto ružno, postaje i sama ružnom: gledanje lijepih a zabranjenih prizora da bi se čovjek naslađivao. A ako iza te ljubavi ne postoji ništa pogano, onda nju nećemo ni hvaliti a ni kuditi, jer

ona može biti pohvalna, pokuđena, ili obična koju niti hvalimo niti kudimo.

Drugu vrstu predstavlja ona ljubav u kojoj čovjek voli nekoga kako bi preko njega ostvario nešto drugo. Tako bi voljeni bio sredstvo za ostvarenje nečeg drugog. Sredstvo da se stigne do voljenog i željenog je također voljeno. Ono što se voli radi nekog taj neko je stvarno voljen, ali ono što vodi njemu je također voljeno. Zbog toga ljudi vole zlato i srebro (novac) mada od njih samih nemaju koristi, jer niti se mogu jesti niti odijevati, ali su sredstvo kojim postižemo željeno. Ima ljudi koji vole zlato i srebro, jer njima ostvaruju ciljeve, ugled, položaj, imetak ili znanje. Sličan tome je i primjer čovjeka koji voli svog pretpostavljenog ali samo radi toga što će se okoristiti njegovim imetkom ili ugledom, a voli i njegovu svitu (saradnike) jer će oni, u prisustvu pretpostavljenog, o njemu lijepo izražavati.

Sredstvo, ako je ograničeno samo na dunjalučki cilj, ne potpada pod ljubav prema Allahu Uzvišenom, nego se želi samo ono što je na duljaluku, kao ljubav učenika prema učitelju, i to je izvan ljubavi prema Allahu.

Učenik voli učitelja jer će od njega steći znanje. Njegov cilj je znanje, međutim ako on tim znanjem ne želi Allahovu blizinu, nego da bi stekao ugled i imetak, onda je njegov krajnji cilj ugled, imetak i obljubljenost u masama. Tada je znanje sredstvo koje ga vodi cilju, a učitelj sredstvo do znanja.

U svemu tome nema ništa od ljubavi prema Allahu, jer sve to vidimo i kod onih koji ne vjeruju u Allaha.

Pokuđena i dozvoljena ljubav

Ako bi neko želio zloupotrijebiti svoj položaj: ponižavnje svojih vršnjaka, prisvajanje imovine siročadi, tiraniziranje podanika i sl., onda je ta ljubav pokuđena.

Ako se želi ostvariti nešto progresivno i dobro, onda je ta želja poželjna i dozvoljena. Samo u tom slučaju krajnji cilj opravdava sredstvo pri čemu je cilj vezan za to sredstvo, a ne opstoji sam po sebi.

Treću vrstu predstavlja ona ljubav u kojoj čovjek voli nekoga, ne radi njega samog, već radi drugog, a taj drugi nema nikakve veze sa ličnim udjelom na dunjaluku, nego je njegov lični cilj ostvariti sreću na ahiretu. Primjer je sasvim jasan: neko voli svoga učitelja (*šejha*) jer će ga on dovesti do znanja, a uz to znanje on će kvalitetnije i ljepše naučeno provoditi u djelo. Njegov krajni cilj kroz znanje i praksu jeste uspjeh na ahiretu. Navedeno spada u kategoriju onih koji voli u ime Allaha Uzvišenog. Tako je i sa onim učiteljem koji voli svoga učenika jer će njemu predati znanje, (a tim činom) će postići nagradu za podučavanje i time se uzdići do stepena onih kojim meleki ukazuju počast.

Isa, alejhis-selam, kaže: „Ko zna, radi sukladno svome znanju i druge podučava njemu, takvog na nebesima zovu *Počašćeni*."

Podučavanje nije moguće ako nema učenika, pa je učenik sredstvo kojim učitelj (*šejh*) ostvaruje ovaj visoki stepen. Ako učitelj zavoli učenika zato što mu je on sredstvo, jer je svoja prsa učinio oranicom za sijanje

znanja, što je bilo uzrokom za uzdizanje na stepen poštovanja od meleka, takav spada u one koji vole u ime Allaha. Čak i onaj koji dijeli u ime Allaha, pa okupi goste i priredi im raznovrsna ukusna jela želeći Allahovo zadovoljstvo, pa zavoli kuhara zbog njegove kuharske vještine, i takav spada u one koji vole u ime Allaha. Tako je isto i s onim koji zavoli nekog zbog toga što mu je ukazao na one kojima je potrebna sadaka. I ta ljubav je u ime Allaha. Nadovezujući se na navedeno reći ćemo: „Ako čovjek voli nekoga ko će mu služiti, prati odjeću, čistiti kuću, kuhati mu, da bi se on mogao posvetiti učenju i ibadetu i ako ga je uposlio samo da bi imao vremena za ibadet, takav se smatra da voli u ime Allaha. Ili drugi primjer: ako voli onoga ko ga plaća, odijeva i hrani i podmiruje mu sve dunjalučke potrebe, a sve da bi mogao biti predan naukovanju i ibadetu te djelima koja ga približavaju Allahu i taj je od onih koji vole u ime Allaha.”

Jedna grupa dobrih prethodnika je bila pod patronatom bogataša, pa su i jedni i drugi bili od onih koji se vole u ime Allaha.

Također, ko oženi čestitu ženu da bi se sačuvao od šejtanskih spletki i uz nju sačuvao svoju vjeru, ili da bi mu rodila čestito dijete koje će moliti Allaha Uzvišenog za njih, i ako voli tu svoju suprugu kao sredstvo kojim će ostvariti rečene vjerske ciljeve, i takav je od onih koji vole u ime Allaha.

Zbog toga u predajama nalazimo veliku nagradu onome koji troši na svoju porodicu, čak i za zalogaj koji čovjek stavi u usta svojoj suprugi.

Ukratko, svako onaj ko želi postići Allahovo zadovoljstvo, ljubav i susret s Njim, makar i preko nekog sredstva, spada u one koji vole u ime Allaha.

Neprihvatljivo je da se nešto voli bez ikakve svrhe, a u navedenom slučaju evidentna je ljubav i želja za Allahovim zadovoljstvom.

Miješanje pojmova

Pojasnit ćemo: ako se kod čovjeka nađu dvije vrste ljubavi, ljubav prema Allahu i ljubav prema dunjaluku, a moguće je da se obje vrste ljubavi nađu kod čovjeka te da on bude pogođen kao sredstvo kojim će se ostvariti i jedno i drugo. Ako nekoga volimo zato što s njim možemo postići i dunjalučku i ahiretsku sreću, onda smo od onih koji vole u ime Allaha. Rječit je primjer učenik koji voli svoga učitelja jer ga podučava vjeri, a istovremeno ga i stipendira. Voli ga zbog toga što mu omogućava ugodan život na dunjaluku, a podučavanjem ga vodi ahiretskoj sreći. Tako je učitelj sredstvo za ostvarenje obadva cilja. Taj učenik je od onih koji vole u ime Allaha.

Ljubav prema Allahu nije uslovljena totalnim i bezuslovnim ostavljanjem dunjaluka, jer dova koju su morali učiti poslanici u sebi sadrži i dunjaluk i ahiret. Najbolji dokaz za navedeno jeste ajet u kom Uzvišeni Allah kaže: **„Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na onom svijetu."**[44]

[44] Kur'an: El-Bekare, 201.

Isa, alejhis-selam, u svojoj dovi kaže: „Gospodaru, ne dozvoli da se mnome naslađuju moji neprijatelji. Ne dozvoli da moj prijatelj o meni loše misli. Ne učini da propadnem u svom vjerovanju i ne dozvoli da mi dunjaluk bude glavna preokupacija."

Neprijateljsko naslađivanje je učinio jednom od dunjalučkih stvari, ali nije rekao: „Ne dozvoli da mi dunjaluk išta predstavlja," nego je rekao: „Nemoj da mi dunjaluk bude najveća (glavna) preokupacija."

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u svojoj dovi kaže: „Gospodaru, podari mi milost kojom ću postići čast da uživam Tvoju plemenitost i na dunjaluku i na ahiretu."[45] I govorio je: "Gospodaru, zaštiti me dunjalučkih kušnji i ahiretske patnje."[46]

Uopće, ako želja za srećom na ahiretu nije u suprotnosti sa ljubavi prema Allahu, kako onda da bude u suprotnosti s njom i želja za zdravljem i lijepim životom na dunjaluku? Dunjaluk i ahiret označavaju dva stanja: jedno je trenutno, a drugo tek treba da se ostvari, pa kako je onda moguće da čovjek voli sebi dobro sutra, a ne želi ga danas. Voli svoje sutra, jer će to zasigurno biti i potrajati, a ono što će se sigurno desiti, također, treba da se priželjkuje.

Trenutna zadovoljstva su podijeljena: ima onih koja su suprotna ahiretskim težnjama jer odvraćaju od njih, a od kojih su poslanici i evlije tražili zaštitu i preporučili nam da ih se klonimo; a ima i onih koja nisu u suprotnosti s ahiretskim težnjama pa ih oni nisu izbjegavali, kao brak,

[45] Hadis bilježi: Tirmizi
[46] Hadis bilježi: Ahmed

halal hrana i sl. Sve ono što je oprečno ahiretskim uživanjima, normalno je da će svaki razuman to mrziti; i to će mrziti racionalno, ali ne i prirodom, kao što npr. mrzi uzeti nešto sa sofre nekog od kraljeva, bez obzira koliko to ukusno bilo, jer ako bi uzeo bila bi mu odsječena ruka ili glava. Čovjek to ne ostavlja zato što nije ukusno ili zato što mu se ne sviđa, nego zbog toga što mu njegov razum to sprečava pa se u njemu javila odbojnost zbog štete koju taj čin sa sobom nosi. Cilj navedenoga zapravo jeste ukazati na to da - ukoliko (učenik) voli svoga učitelja zbog toga što ga podučava i stipendira, ili (ako učitelj) voli svoga učenika zbog toga što ima koga učiti i što ga ima neko služiti - prvo od ovoga predstavlja trenutnu, a drugo ahiretsku korist. I jedan i drugi spadaju u one koji vole u ime Allaha, ali pod jednim uslovom, a to je svjesnost da ako bi mu npr. učitelj uskratio znanje svome učeniku ili ako bi učenik otežao predavanje svome učitelju, umanjila bi se i ljubav zbog toga. Onoliko koliko se izgubi ljubavi zbog toga je u ime Allaha i za toliko se ima nagrada. Uopšte nije pokuđeno da se tvoja ljubav prema čovjeku poveća zbog više razloga kojim si vezan za njega, pa ako on uskrati nešto od toga, smanjuje se i tvoja ljubav, a ako nešto poveća, poveća se i tvoja ljubav prema njemu. Tvoja ljubav prema zlatu nije ista kao ljubav prema srebru, jer nisu jednake vrijednosti. Svima je znano da se zlatom može ostvariti mnogo više nego srebrom.

Dakle, povećanje ljubavi ide s povećanjem cilja pa (valja istaći da) nije nemoguće spajanje dunjalučkih i ahiretskih ciljeva, što spada u ljubav prema Uzvišenom Allahu. Svaka ljubav bez vjere u Allaha Uzvišenog i Sudnji

dan, a koju je nemoguće i zamisliti, ne spada u ljubav u ime Allaha. Tako je i sa svakim povećanjem ljubavi: da nema vjere u Allaha, ne bi bilo ni tog povećanja. Svako povećanje ljubavi je u ime Allaha. To, mada je složeno, vrlo je vrijedno. Džurejri kaže: „Ljudi su u prvoj generaciji međusobno saobraćali na osnovama vjere, sve dok vjera nije otanjila; u drugom stoljeću su svoju saradnju gradili na povjerljivosti, dok povjerljivosti nije nestalo; u trećem je to bila pristojnost, dok i nje nije nestalo, a sada je ostao strah i nada."

Četvrta vrsta: - Da voli u ime Allaha i za Allaha, a ne da bi ostvario neki drugi cilj, bilo znanje, bilo nešto drugo. Ovo je najveći i najprecizniji stepen, ali je i nagrada za njega najveća. I ovo je moguće na način da voli sve ono što je vezano za Voljenog, makar ta veza bila i daleka. Ako neko voli čovjeka neizmjernom ljubavlju, onda voli i one koje taj čovjek voli, voli one koji vole tog čovjeka, voli njegove sluge, voli one koji njegov voljeni hvali, one koji žele da udovolje njegovom voljenom... Bekije b.Velid kaže: „Čovjek kad zavoli vjernika, zavoli i njegovog psa." O tome nalazimo potvrdu u stihovima koji govore o dvoje ašiklija. Zbog toga se čuvaju dijelovi odjeće voljene osobe da bi podsjećali na nju, voli se njen dom, prijatelji, komšije... Medžnun b.Amir je rekao:

Kad prolazim pored kuće voljene
ljubim njene zidove i zidove komšijske
nisam srcem ja u kuću zaljubljen
nego volim onu koja u njoj stanuje

Iskustvo nas, dakle, upućuje na to da se ljubav grana, od same voljene osobe na ono što je okružuje, i sve ono što je, na bilo koji način, vezano za nju, ali je to osobenost onih koji izgaraju u ljubavi. Stvarna ljubav neće se zadržati na onom koga volimo, nego će se od njega proširiti i na ono što ga okružuje i što je vezano za njega, a sve srazmjerno snazi naše ljubavi.

Slično je i sa ljubavi prema Allahu ako ona prekrije i ispuni srce pa dospije dotle da ga u potpunosti svlada, onda se ta ljubav grana i na sve ostalo, jer sve što postoji jeste samo produkt Allahove Svemoći. Onaj ko voli nekoga voli i ono što taj uradi. Zbog toga bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi mu donijeli rane plodove, potrao njima svoje oči i rekao: „Oni su najsvježije djelo našeg Gospodara."[47]

Ljubav prema Allahu nekad se ispoljava zbog iskrenog nadanja u Njegovo obećanje i zbog onog što čovjek očekuje kao nagradu na ahiretu, a nekad zbog onog što je čovjek iskusio kao Njegovu podršku i blagodat, a nekad zbog Njega samog i ni zbog čega drugog, što predstavlja najveći stepen ljubavi. O tome ćemo govoriti u poglavlju o ljubavi u *Ihjau*.[48]

Kako ljubav prema Allahu jača ona se grana na sve ono što je vezano za Njega, pa čak i na ono što bol izaziva, ali jaka ljubav umanjuje bol i povećava radost zbog djela Voljenog. Samo nanošenje bola potpuno ublažuje

---

[47] Hadis bilježe: Tirmizi i Ebu Davud

[48] Puni naziv ovog Gazalijinog monumentalnog djela je: „Ihjau 'ulumid-din" - *Oživljavanje vjerskih znanosti*

tu bol. To je slično udarcu kojeg dobijemo od voljene osobe ili ukoru, jer ljubav koju osjećamo zatomljuje tu bol.

Neki su voljeli Allaha toliko da su rekli: „Ne razlikuj kušnju i blagodat, jer sve je od Allaha, a radujemo se samo onom u čemu je njegovo zadovoljstvo." Jedan od ašika je rekao: „Ne želim da steknem Allahov oprost kroz griješenje Njemu."

Semnun kaže:

Nemam osim Tebe cilja
Kako hoćeš iskušaj me

Plod ljubavi prema Allahu

Ljubav prema Allahu, kada dovoljno osnaži, nužno daruje ljubav prema onima koji Allahu robuju, bilo znanjem ili djelom, a i prema svima koji posjeduju bilo koje svojstvo drago Allahu: lijep ahlak, ponašanje shodno vjeri…

Nema nijednog vjernika koji voli ahiret i voli Allaha, a da neće - kada mu se spomenu dvojica: vjernik pobožnjak i grješnik neznalica - osjetiti naklonost prema vjerniku pobožnjaku. Kasnije rečena naklonost slabi ili jača, srazmjerno njegovoj snazi ljubavi prema Allahu i njegovoj snazi vjere.

Ova naklonost (kod čovjeka) se javlja, bez obzira što (on) ne vidi ni jednog od dvojice pomenutih, niti će od njih imati ikakve koristi, ni na dunjaluku ni na ahiretu. Ta naklonost, sama po sebi, jeste ljubav u ime Allaha i za Allaha, bez ikakvog interesa. Čovjek pobožnjak se voli zato što ga Allah voli i zato što on čini ono čime je Allah

zadovoljan i zato što on voli Allha Uzvišenog i zauzet je robovanjem Njemu. U slučaju da naklonost (prema vjerniku pobožnjaku) oslabi, njegov utjecaj će oslabiti pa će tako ostati uskraćen za nagradu.

Ako ljubav ojača to čovjeka tjera da se druži, da pomaže drugog te da se na tom putu trudi i dušom i imetkom i jezikom. Ljudi o njemu onda stiču različita mišljenja shodno njihovoj različioj ljubavi prema Allahu. Kada bi ljubav bila ograničena samo na koristi od voljenog, trenutnoj ili naknadnoj, onda bi bilo nemoguće voljeti umrle učenjake, pobožnjake, ashabe i tabiine, čak ni Allahove poslanike, alejhimes-selam.

Ljubav prema poslanicima je uklesana svakom pravom muslimanu u srce što se očituje (u situacijama kada) neko od njihovih neprijatelja ružno govori o njima, refleksnom srdžbom, a njegovom radošću kada ih neko hvali. Sve to spada u ljubav prema Allahu, jer su ti robovi elita među ostalim. Ko zavoli nekog vladara ili neku lijepu osobu, on voli i njegove odabranike i njegove sluge i voli sve one koji njega vole. Ljubav može biti stavljena na kušnju nefsanskim prohtjevima. Nekada može nadvladati pa nefsu ne ostane ništa osim onoliko koliko treba Voljenom. O tome se jedan pjesnik slikovito izrazio:

Hoću da sam s njim a on me ostavlja
pa svoju želju ostavljam i uzimam njegovu

Drugi pjesnik je rekao:

I rana, ako Ti želiš, neće me boljeti.

Ljubav nekada može navesti na to da neke od prohtjeva odbacimo, a neke ne. Naprimjer, neko sebi može dozvoliti da prepolovi imetak sa onim koga voli ili da mu da trećinu ili desetinu. Tako iznos postaje mjerilo ljubavi, jer stepen voljenog se može mjeriti samo onim što smo i koliko smo spremni žrtvovati za njega. Onaj čije srce bude potpuno predano ljubavi prema nekome, taj neće ništa tražiti za sebe. Naprimjer, Ebu Bekr Siddik, radijallahu anhu, za sebe nije ostavio ni porodicu ni imetak: kćerku, koja mu je bila radost očiju, dragovoljno je dao, a također i čitav svoj imetak. Ibn Omer, radijallahu anhu, kaže: „Dok je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jedne prilike sjedio sa Ebu Bekrom, radiallahu anhu, zaogrnut jednim ogrtačem čije je krajeve sakupio na prsima, došao je Džibril, alejhis-selam, noseći mu selam od Allaha i upitao ga: 'Allahov Poslaniče, zbog čega je Ebu Bekr zaogrnut ogrtačem na ovakav način?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Sav svoj imetak je uložio za opremanje vojske, prije oslobođenja Mekke.' Džibril reče: 'Prenesi mu selam od Allaha i pitaj ga: - Tvoj Gospodar te pita jesi li zadovoljan svojim siromaštvom ili očajavaš?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se okrenu Ebu Bekru, radiallahu anhu, i reče mu: 'Ebu Bekre, ovdje je Džibril koji ti nosi selam od tvog Gospodara i pita te: - Jesi li zadovoljan sa Mnom u siromaštvu ili si nezadovoljan?' Ebu Bekr je tada zaplakao i rekao: 'Zar na svog Gospodara da budem ljut i nezadovoljan Njime? Zadovoljan sam svojim Gospodarom. Uistinu sam zadovoljan svojim Gospodarom'."[49]

---

[49] Daif hadis, bilježi ga Ibn Hiban

Iz rečenog se može vidjeti da svaki onaj koji voli učenjaka, pobožnjaka ili nekoga ko želi znanje i ibadet ili nekoga ko čini dobro, voli u ime Allaha i voli Allaha i za tu ljubav ima onoliko nagrade koliko je ta ljubav snažna. Ovo je, zapravo, pojašnjenje i gradacija ljubavi u ime Allaha, a na sličan način je problematizirano i pitanje mržnje u ime Allaha, ali o tome ćemo dati još neka dodatna objašnjenja.

Tumačenje mržnje u ime Allaha

Znaj da svaki onaj koji voli u ime Allaha mora i mrziti u ime Allaha. Ako voliš nekog čovjeka zato što je on pokoran Allahu i voljen od Allaha, a taj čovjek griješi, nužno ćeš ga zamrziti jer on griješi Allahu i nije u Njegovoj milosti. Ko voli zbog nečega, nužno i mrzi zbog onog što je tome suprotno. Ovo su dvije pojave koje ne mogu jedna bez druge, što se naročito ogleda u našem odnosu prema tim pojavama. Međutim, i ljubav i mržnja su bolesna klica zakopana u srcu i razvija se kada se otkriju djela onih kojima smo naklonjeni ili onih kojima nismo naklonjeni, bilo da su oni blizu ili daleko. Ako se ta ljubav ili mržnja provede u praksu, zove se prijateljstvo ili neprijateljstvo.

Uzvišeni kaže: **„Jesi li zbog Mene s nekim prijateljevao ili prema nekome, zbog Mene, neprijateljstvo iskazao?”**, kao što smo to ranije naveli. Ovo je jasno: ako se radi o onome ko ti je poznat po svom robovanju (Gospodaru svih svjetova), tada ga voliš, a ako se radi o onom koga znaš po griješenju i ružnom ponašanju, onda si takvog kadar mrziti.

Izmiješanost robovanja i griješenja

Problem nastaje onda kada se izmiješa robovanje i griješenje. Ti ćeš upitati: „Kako uskladiti ljubav i mržnju koji su međusobno suprotni?" Tako su oprečni prijateljstvo i neprijateljstvo, podrška i suprotstavljanje.

Ja na to velim: „Navedeno nije oprečno jedno drugom ako je u ime Allaha. To se može vidjeti u svakodnevnom životu. Čovjek, kakve god osobine imao, neke od njih će ti biti drage, a neke od njih ćeš mrziti. Tako, tu osobu, s jedne strane, voliš, a s druge mrziš. Ako neko ima lijepu a grješnu ženu ili pametno i poslušno, ali grješno dijete, on voli zbog jednog, a mrzi zbog drugog pa će i svoje obraćanje njima uskladiti prema jednom od ova dva stanja. Pretpostavimo da čovjek ima troje djece: jedno pametno i poslušno, drugo glupo i neposlušno i treće glupo i poslušno ili pametno i neposlušno, - on će se svakom od njih obraćati ponaosob, na tri različita načina, sukladno različitosti njihovih osobina.

Takav odnos trebaš graditi s onim koji ima više ružnih ili više lijepih osobina. Onaj koji ima i jedno i drugo trostepeno izraženo, svakoj od njegovih osobina ćeš pridavati ljubav ili mržnju, prisnost ili odvratnost, a tako i sa svim ostalim njegovim osobinama." Pa, kad upitaš: „Ako se radi o muslimanu, njegov islam je robovanje, pa kako da ga mrzim a on je musliman?" Ja kažem: „Volit ćeš njegov islam, a mrzit ćeš njegov grijeh. Ako usporediš to što osjećaš prema njemu sa svojim osjećanjem prema kafiru grješniku uočit ćeš bitnu razliku

između ta dva osjećanja. Ta razlika je ljubav prema islamu, izvršenje dužnosti prema njemu. Zamisli da je grijeh prema Allahu ili pokornost Njemu, kao da neko griješi tebi ili ti je pokoran, pa ko se s tobom u nečemu slaže a u drugom protivi, ti s njim budi u jednom srednjem stanju između povjerenja i nepovjerenja, između simpatije i odvratnosti. Nemoj pretjerano takvom čovjeku ukazivati povjerenje, kao što to činiš s onim ko te podržava i zastupa tvoje stavove u svemu, niti ga zapostavljaj u tolikoj mjeri koliko zapostavljaš onog ko ti protivriječi u svemu. Ta umjerenost će, nekada, biti bliža prezrenosti, ako nadvlada njegovo griješenje, a nekada će biti bliža simpatiji srazmjerno njegovom približavanju pokornosti. Tako treba da se odnosiš prema onome ko se pokorava Allahu i griješi Mu, ko nekad radi ono čime je On zadovoljan, a nekad ono što Ga srdi."

Iskazivanje mržnje

Ako upitaš: „Čime treba pokazati mržnju?" odgovorit ću: „Govorom: tako što ćeš prestati razgovarati s njim u jednom slučaju, a u drugom slučaju ćeš ga ukoriti. Djelom: tako što mu nikad nećeš priteći u pomoć, a nekad tako što ćeš se potruditi da ga naljutiš i pokvariš njegov plan. Jedno je gore od drugog, a tvoji postupci će biti srazmjerni veličini njegovog grijeha.

Međutim, ono što uradi nenamjerno, i znaš da se pokajao zbog toga i da to neće ponoviti, onda ti je preče da takve stvari ne primijetiš i da nastojiš to sakriti. Ako neki grijeh uporno čini, bilo da se radi o malom ili velikom,

a siguran si da među vama postoji ljubav i povjerenje, u tom slučaju ćeš se drugačije ponašati, a navest ćemo i mišljenja učenjaka o tome. Ako nisi siguran u ljubav i povjerenje, onda nužno moraš pokazati neslaganje, bilo time da ćeš ga bojkotovati, bilo da ćeš mu malo pažnje pridavati, bilo da ćeš mu se osorno obraćati, što je gore od samog bojkota, a bit će osorno onoliko koliko je težak grijeh.

Djelovanje može biti dvojako: uskraćivanje pomoći, druženja i podrške - što je najblaže, i drugo: onemogućavanje činjenja grijeha. Međutim, ako to neće na njega utjecati, onda to nećemo ni koristiti.

Primjer: ako neki čovjek čini grijeh tako što pije alkohol, a zaručio je ženu kako bi bio sretan uz njeno bogatstvo, ljepotu i ugled, sve to ga ne bi odvratilo od alkohola niti u podsticanju na njega. Ako si ga kadar pomoći da ostvari svoj cilj, a s druge strane možeš ga i omesti u tome, nemoj mu kvariti plan.

Što se tiče pomaganja, ako mu uskratiš pomoć pokazujući mu time da si srdit zbog njegovog grijeha, to ne smeta da učiniš, ali nije nužno. Moguće je da on ima namjeru da ti omekšaš prema njemu kroz pomoć koju ćeš mu pružiti i kako bi on uvidio da je tebi stalo do njega, pa da zbog takvog tvog postupka prihvati tvoj savjet.

Ovakav postupak je pohvalan. Ako mu pomogneš da ostvari svoj cilj smatrajući da mu treba pomoći zbog njegove vjere, to nije zabranjeno, nego najbolje što se može učiniti, pogotovo ako se ogriješio prema tebi lično ili prema nekom tebi bliskom.

O tome Uzvišeni kaže: **„Neka se čestiti i imućni među vama ne zaklinju da više neće pomagati rođake i siromahe, i one koji su na Allahovu putu rodni kraj svoj napustili; neka im oproste i ne zamjere! Zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprosti?”**[50]

Ajet je objavljen kada je Mistah b. Esase pronio ružne riječi potvore, pa se Ebu Bekr, radijallahu anhu, koji ga je imetkom pomagao, zakleo da se neće više s njim družiti. Ovaj ajet ukazuje na težinu Mistahovog grijeha koji je još veći ako se radi o jednoj od Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena, tj. potvaranju Aiše, radijallahu anha. Međutim, Ebu Bekr Siddik, radiallahu anhu, je bio onaj kome je nepravda učinjena (otac Aiše, radijallahu anha), a oprost onome ko učini nepravdu i dobročinstvo onom koji vrijeđa je osobina iskrenih, a najbolje dobročinstvo je ono koje se učini onom ko je tebi nepravdu nanio.

Ako se radi o onom ko je drugom nepravdu učinio, a ne tebi lično ili se ogriješio prema Allahu, onda se takvom dobročinstvo ne čini, jer ako mu se učini dobro, onda smo uvrijedili onog kome je nepravda nanesena. Onaj kome je nepravda nanesena je preči da mu se pomogne i utješi, tako što će se od nepravednika udaljiti. Taj postupak je Allahu draži od potpore nepravedniku. Ali, ako si ti onaj kome je nepravda nanesena, onda je bolje da oprostiš. Dobri prethodnici su na različite načine ispoljavali svoju mržnju prema grješnicima. Svi se slažu da mržnju treba iskazati prema onim koji nepravdu čine i onim koji

[50] Kur’an, En-Nur, 22.

novotarije uvode u vjeru i svakog ko Allahu griješi grijehom koji i druge ljude povlači sa sobom. (Govoreći o odnosu prema onom koji) griješenjem samo sebi šteti, tu su se prethodnici podijelili: od onih koji na takvog čovjeka gledaju okom milosti, do onih koji takvog čovjeka preziru i ostavljaju. Ahmed b. Hanbel je i uglednike napuštao zbog sitnih grijeha. On je prekinuo kontakt s Jahja b.Meinom samo zbog toga što je rekao: „Ne tražim ni od koga ništa, a ako bi mi vladar nešto dao to bih uzeo."

Prekinuo je odnos s Harisom Muhasibijem zbog njegovog napisa i odgovora Mu'tezilama. Razlog je bio, kako kaže: „Prvo navodiš argumente tih ljudi, i navedeš ljude da o njima razmišljaju, a onda to pobijaš."

Ebu Sevra je ostavio zbog njegovog tumačenja hadisa: „Allah je Adema stvorio spram sebe."[51]

Odnos bi se trebao razlikovati sukladno različitosti namjere, a namjera je različita, zavisno od stanja. Ako čovjek smatra da su ljudi nemoćni da bilo šta promijene, pa taj njegov stav u njemu uzrokuje lahkoću u ispoljavanju mržnje i neprijateljstva, onda je donekle opravdano. Čovjeka nekada može obuzeti licemjerje, pa ga obuzmu grešne misli do toga da potpuno zanemari svoje srce. Šejtan to može uraditi glupaku pa da on pomisli da će mu biti oprošteno i da sve ono što griješi se prašta, pa ako pogriješi kaže: „To mi je unaprijed bilo određeno, a od sudbine se ne može pobjeći i nisam to mogao izbjeći kad mi je to bilo propisano? Ovakav čovjek nema iskrene namjere ako se pretvara da ne vidi grijeh koji čini prema

[51] Hadis bilježi: Buhari

Allahu. Takav čovjek se ljuti ako se nešto pogriješi prema njemu, a gleda očima milosti ako griješi prema Allahu Uzvišenom. On je licemjer i zapao je u jednu od šejtanskih klopki, pa neka vodi računa o tome.

Ako upitaš: „Najmanje čime se može pokazati mržnja je napuštanje i bojkot čovjeka, nedruženje s njim i nepomaganje. Da li je napuštanje grešnika nužno?"

Kažem: „To nije nužno niti potpada pod obavezu. Znamo za one koji su pili alkohol za vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i činili druge grijehe, ali ih ashabi nisu u potpunosti ostavljali, nego su (u odnosu prema njima) bili podijeljeni: bilo je onih koji su se takvim osorno obraćali i pokazivali svoj prezir, onih koji su ih bojkotovali, a bilo je i onih koji su ih gledali samilosno, sažaljevali ih i nisu prekidali odnosa s njima.

Ovo su vjerske stvari po kojima se različito odnose oni koji teže ahiretu, a svako od njih postupa sukladno svom unutarnjem stanju i vremenu. Sva stanja po ovakvim pitanjima su ili pokuđena ili pohvaljena i tako spadaju u dobrovoljna djela, a ne potpadaju pod haram ili halal.

Ono čime je čovjek zadužen je temelj spoznaje Allaha i ljubavi što se ne odnosi na nešto drugo osim na Voljenog. Pretjeranost u ljubavi ne potpada pod obavezu, jer se ne mogu zadužiti svi ljudi podjednako.

Kategorije onih koji se mrze u ime Allaha i način ophođenja s njima

Ako kažeš: „Pokazivanje neprijateljstva i mržnje kroz djelo, ako nije obavezno onda je nesumnjivo pohvalno. Neposlušni i grešni su (dvije) različite kategorije, pa kako onda zadobiti nagradu u ophođenu s njima? I, treba li se prema njima odnositi na isti način ili ne?

Znaj da onaj ko postupa suprotno Allahovom naređenju jeste neposlušan, bilo u svom vjerovanju ili u djelu. Onaj ko ne sluša Allaha u vjerskim osnovama (*akaidu*) ili unosi novotariju u vjeru ili je kafir. Novtar je opet onaj koji zove svojoj novotariji i propagira je, ili o svemu šuti, a onaj koji šuti, šuti zbog svoje nemoći, ili dragovoljno.

Postoje tri vrste pogrešnog vjerovanja (*akaida*).

Prva: Nevjerovanje (*kufur*). Kafir, ako je ratnik i otvoreni borac, zaslužuje da bude ubijen ili pretvoren u roba. Treća solucija ne postoji. Što se tiče nevjernika u islamskoj državi (*zimmije*) njih se ne smije uznemiravati niti na koji drugi način prisiljavati. Dozvoljen je bojkot, nastojanje da izabere teži način i nepristajanje na to da ga prvi pozdravimo. Ako te pak pozdravi sa: „Esselamu alejkum!" (Allahov spas na vas!) odgovorit ćeš mu: „Ve alejke!" (I na tebe!).

Međutim, bolje je nikako s njim ne surađivati i ne dolaziti u dodir. Ljubaznost i prijateljsko ophođenje s njim je veoma pokuđeno, u tolikoj mjeri da je nekada i haram.

Uzvišeni Allah u Kur'anu kaže: **„Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu ljubazni sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi."**[52]

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Mu'min i mušrik ne smiju biti ni u onolikoj blizini do koje dopore odsjaj logorske vatre."[53] A Allah Uzvišeni (u Svojoj Časnoj Knjizi) kaže: **„O vjernici, ako ste pošli da se na putu Mome borite i da naklonost Moju steknete, s Mojim i svojim neprijateljima ne prijateljujte."**[54]

Druga: Onaj koji propagira svoju novotariju i poziva njoj, ako je njegova novotarija takva da vodi u nevjerstvo, gori je od zimmije jer on se ne može zaštititi glavarinom (*džizijom*) niti ugovorom koji zimmija ima sa islamskom državom, ali ako ta novotarija ne izvodi iz vjere, onda je on kod Allaha, nesumnjivo, bolji od kafira, ali ga treba ukoriti mnogo više nego kafira, jer on sam ne tvrdi da je musliman.

Onaj koji propagira novotariju i tvrdi da je ono što propagira istina i pravi put te time uzrokuje zabluđivanje ljudi, njegovo zlo se širi, pa je pokazivnje prezira, neprijateljstva, prekidanja odnosa s njim i odvraćanje ljudi od njega najpreče. Međutim, ako nam takav nazove selam, nasamo, nema smetnje odgovoriti mu. Ako, pak, znaš da će tvoje neodgovaranje na selam u njemu probuditi gađenje na ideju koju propagira i da će ga ponukati na to da napusti

52 Kur'an: El-Mudžadele, 22.
53 Hadis bilježe: Ebu Davud i Tirmizi
54 Kur'an: El-Mumtehine, 1.

tu štetnu ideju, onda je preče da prešutiš. Odgovoriti na selam, mada jeste dužnost, otpada ako u tome ima ikakve opće koristi, a naročito ta obaveza otpada ako je čovjek u kupatilu ili zahodu.

Ne zaboravimo da je prijekor mnogo preči od neuzvraćanja pozdrava. A kada se nađeš u grupi, onda je najpreče da cijela grupa odšuti na selam kako bi se time ljudi odvraćali od njega i kako bi se njegova novotarija njima pokazala kao ogavna. Također, novotaru je potrebno uskrati bilo kakvu vrstu pomoći ili podrške, naročito ako tome prisustvuje još ljudi.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ko izruži novotara, Allah mu napuni srce na Dan velike patnje. A ko se novotaru lijepo obrati, počasti ga ili ga s radošću sretne, taj je obezvrijdio ono što je Allah objavio Muhamedu, sallallahu alejhi ve sellem."

Treća: Obični novotar koji nije kadar propagirati svoju novotariju pa se ne treba bojati toga da će ga neko slijediti, s takvim je malo blaža situacija. S njim ne treba osorno, nego mu se treba ljubazno obraćati i savjetovati ga. Srca običnih ljudi su povodljiva. Ako ne bude koristi od savjeta, a u bojkotu bi on mogao osjetiti prezir prema svojoj novotariji, onda je bojkot preči. Ako se zna da sve to na njega neće ostaviti utjecaja zbog njegove tvrdoglavosti i privrženosti novotariji, onda je bojkotovanje najpreče, jer će se novotarija, ako joj se oštro ne suprotstavi, proširiti među ljude i zlo će zavladati.

Griješenje koje nastaje, ne na idejnoj, već na djelatnoj razini nanose štetu drugom: nepravda, krađa,

lažno svjedočenje, ogovaranje, prenošenje tuđih riječi i sl.; ili se svode na samog počinioca ali štete i drugome.

Tako razlikujemo onog što druge zove na grijeh, kao npr. vlasnik mejhane koji okuplja i ljude i žene i koji priprema piće i zlo za one koji to žele, i onog koji sam griješi a ne poziva druge na grijeh, kao npr. onaj što pije ili zinaluči. Ovaj koji ne zove druge, njegov grijeh može biti veliki ili mali. Obojica mogu biti ustrajni u činjenju grijeha, a mogu to činiti samo ponekad. Iz ove podjele proizilaze tri vrste. Svaka vrsta ima i svoj položaj, jedna je gora od druge i nećemo se prema svakoj od njih odnositi na isti način.

Prva vrsta je i najgora. Ono od čega će štetu osjetiti društvo u cijelosti: nepravda, otimanje, lažno svjedočenje, ogovaranje i prenošenje tuđih riječi. Ovakve ljude je najpreče u potpunosti bojkotovati i ne surađivati s njima.

Vrlo je težak grijeh onaj kojim se uznemiravaju i šteta nanosi drugim ljudima. Potom se ovi grješnici dijele na one koji nepravdu čine kroz fizičke nasrtaje, oni koji otimaju imovinu i oni koji kaljaju obraz drugog. Svaka je teža od prethodne. Poželjno je da se takvi zapostave i bojkotuju. Ako se očekuje da će njihovo zapostavljanje na njih i na druge imati utjecaja, tim prije je ono poželjnije.

Druga vrsta: mejhandžija - koji omogućava činjenje nereda i drugima olakšava da ga čine - lično ne nanosi ljudima štetu na ovom svijetu, ali im ništi vjeru. Iako on to čini na njihovo zadovoljstvo, on je vrlo blizu prvoj kategoriji, ali u blažem obliku, a grijeh između čovjeka i Allaha je bliži praštanju. Činjenica da se on grana i na

druge ljude čini ga teškim prestupom. I ovaj čovjek zaslužuje bojkot, zapostavljanje, neodgovaranje na selam, ako se od tih postupaka očekuje da će imati pozitivnog utjecaja na njega ili na nekog drugog.

Treća vrsta: onaj koji grijehom šteti samo sebi, kao onaj koji pije alkohol, ostavlja dužnost i tako čini ono što je njemu lično zabranjeno. Postupak prema njemu je najblaži, ali ako ga se sretne u trenutku dok čini prestup, nužno ga je odvratiti od grijeha pa makar udarcem ili teškim ukorom. Odvraćanje od ružnog djela je dužnost. Ako se uvidi da je taj čovjek ustrajan u činjenju grijeha, a da savjet može pozitivno utjecati na njega, onda je savjet obavezan, a ako se nada da će savjet koristiti, onada je savjet preporučljiv uz ukor ili blago postupanje ako više koristi. Što se tiče bojkota kroz neodgovaranje na selam, izbjegavanje druženja s njim zbog njegovog ustrajavanja u grijehu, jer savjet ne koristi, o tome postoje različiti stavovi.

Učeni su se složili da treba odabrati onaj način koji odgovara pojedincu i tada će se reći: djela se cijene prema namjeri. Ako smo blagi i ljude gledamo samilosno, u tome je jedna vrsta skromnosti, dok je u žestini i bojkotu vrsta osornosti. Srce je mjesto gdje trebamo potražiti pravi odgovor, pa ono što ono ocijeni da je prihvatljivije i pogodnije za njega, treba postupiti suprotno jer žestina i nipodaštavanje može biti proizvod samoopčinjenosti, želje za pokazivanjem i dokazivanjem dobrote. Nemojmo smetnuti s uma da blagost može biti licemjerna i sklonost srca da ostvari neki cilj ili zbog straha od gubitka ugleda ili imetka, bilo da je to stvarni ili pretpostavljeni strah. Sve se to u osnovi vraća na šejtansko zavođenje i daleko

je od djela kojim se stiče ahiret. Svaki onaj koji želi da radi za vjeru potrudit će se da otkrije ove unutarnje sitne nedostatke i pratit će sva stanja u kojima srce određuje kako da se postupi. Nekada će postupiti onako kako treba, a nekada će pogriješiti. Nekada će slijediti svoje prohtjeve i biti svjestan toga, a nekada će misliti da radi u ime Allaha i slijedi put ahireta. Ova tema je opširnije razrađena u poglavlju "Općinjenost" u *Ihjau*.

Da treba biti umjeren u vanjskom osuđivanju grijeha koji je između čovjeka i Allaha, upućuje hadis u kojem stoji koko je neki čovjek bio bičevan zbog pijenja alkohola pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, ali se opet povratio tome grijehu. Jedan od ashaba je rekao: „Proklet bio, koliko pije!" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: „Nemoj biti šejtanov pomagač protiv svoga brata."[55] Ovaj hadis nam može poslužiti kao dokaz da je blagost preča od osorosti i žestine.

Potrebna svojstava onog koga biraš za društvo

Znaj da nije svaki čovjek podesan za druženje. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Čovjek je vjere svog prijatelja, pa neka čovjek gleda s kim će se družiti."[56]

Nužno je da se sudrug odlikuje svojstvima koja ga čine podobnim za druženje. Uvjet znači ono što je nužno da bi se ostvarilo željeno. Sukladno željenom cilju postavljaju se i (odgovarajući) uvjeti. Od druženja se očekuju i dunjalučke i ahiretske koristi.

[55] Hadis bilježi: Buhari, Ahmed
[56] Hadis bilježe: Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi

Dunjalučke koristi podrazumijevaju okorištavanje imetkom i ugledom, zadovoljstvo viđenjem i komšilukom..., ali o tome sada nećemo govoriti. Vjerske koristi su, također, višestruke i raznovrsne: usvojeno znanje i stečena praksa, ugled i zaštita od onih koji bi mogli utjecati na čovjekovo srce i odvratiti ga od ibadeta, imetak (materijalna sigurnost) koji u ovom slučaju omogućava da se ne gubi vrijeme u traženju opskrbe, kao i za potpomaganje u zadacima i poslovima kako bi bio oslonac i podrška u nevoljama i napokon iščekivanje zagovorništva (*šefata*) na ahiretu. Jedan od dobrih prethdnika je rekao: „Potrudite se da imate što više pravih prijatelja, jer svaki vjernik će imati šefat, pa možda i ti budeš od onih za koje će tvoj prijatelj šefat činiti." Bilježi se u jednom tefsiru kao tumačenje Allahovih riječi - **„On se odaziva onima koji vjeruju i čine dobra djela i obasipa ih dobrotom Svojom još više."**[57] - da će Uzvišeni Allah primiti šefat prijatelja i u džennetu ih nastaniti zajedno. Kaže se: „Kada Allah oprosti čovjeku, On primi i njegov šefat za prijatelje, pa su zbog toga naši prethodnici podsticali na druženje i bliskost, a pokuđenim su smatrali samoću i izolovanost." Da bismo priskrbili ove blagodati moramo priskrbiti i određene uvjete koje ćemo ih podrobnije objasniti. Uopćeno: Potrebno je da onaj koga hoćemo za prijatelja ima pet osobina: da bude razuman, lijepog ahlaka, da ne bude grješnik, niti novotar niti da hlepi za dunjalukom. Razum je osnovni kapital i on je temelj. Nema nikakve koristi u druženju s glupakom (*ahmakom*), jer će se to druženje nužno završiti razlazom, bez obzira koliko dugo trajalo.

[57] Kur'an: Eš-Šura, 26.

Hazreti Alija b. Ebi Talib, radijallahu anhu, kaže:

Nikako se s neznalicom ne druži
Teško tebi a i njemu
Koliko puta džahil pokvari dobrog
Time što bratstvo sklopi s njim
Čovjek se mjeri čovjekom
ako stalno hodi s njim
Svaka stvar u drugoj stvari
Ima mjerilo i sličnost
Srce vodi srcu
Kada se susretnu
Pametan kad shvati
ono čega se boji izbjegava

Ahmak će ti naškoditi, mada sam i želio da ti bude od koristi, a toga da ti šteti nikada neće ni biti svjestan.

Zbog toga pjesnik kaže:

Siguran sam od pametnog neprijatelja
ali ludog prijarelja se bojim
Razum jednim putem čvrsto hodi
dok ludost mnoge puteve ima

Zato je rečeno: „Prekidanje veze s ahmakom je djelo kojim se približava Allahu." Sevri kaže: „Gledanje na stranu ahmaka je zasigurno pogrešno." Razuman je onaj koji stvari razumijeva onakve kakve jesu, bilo da to razumije sam ili nakon što mu se objasne i dokažu. Lijep ahlak je nužno potreban, jer razuman može možda vidjeti stvari u pravom njihovom svjetlu, ali ako podlegne srdžbi, strasti, škrtosti ili kukavičluku, tada se pokori svojim nagonima i postupi

suprotno onome što zna, jer nije kadar razumu potčiniti svoje slabosti i time uobličiti i ojačati svoj ahlak. S takvim se nema koristi družiti. Kada se radi o grješniku koji ustrajava u grijehu, znaj da se s njim ne vrijedi družiti, jer onaj ko se boji Allaha neće ustrajavati u grijehu, a onaj ko se ne boji Allaha, nikada nisi siguran od njegovog zla niti se možeš osloniti na njegovo prijateljstvo. On se mijenja shodno interesu. Uzvišeni Allah kaže: **„Budi čvrsto uz one koji se Gospodaru svome mole ujutro i naveče u želji da naklonost Njegovu zaslužu, i ne skidaj očiju svojih s njih iz želje za sjajem u životu na ovome svijetu, i ne slušaj onoga čije smo srce nehajnim prema nama ostavili i koji strast svoju slijedi i čiji su postupci daleko od razboritosti."**[58] U drugoj suri Kur'ana Časnog Uzvišeni Allah kaže: **„I neka te zato nikako ne odvrati od vjerovanja u nj (ahiret) onaj koji u njega ne vjeruje i koji slijedi strast svoju, pa da budeš izgubljen."**[59]

Upućujući nas na druženje sa iskrenim Uzvišeni Allah kaže: **„Zato se ti okani onoga koji Kur'an izbjegava i koji samo život na ovom svijetu želi."**[60] I kaže: **„A slijedi put onoga koji se iskreno Meni obraća."**[61]

Iz ovih ajeta se da naslutiti prijekor grješnicima. Sa onom koji donose novotarije u vjeri (moramo biti oprezni), jer u druženju s takvim postoji opasnost da se novotarija omili i prihvati. Njih je preporučeno napustiti i bojkotovati, pa kako onda s takvim se družiti?!

---

[58] Kur'an: El-Kehf, 28.
[59] Kur'an: Ta-ha, 16.
[60] Kur'an: En-Nedžm, 29.
[61] Kur'an: Lukman, 15.

Omer, radijallahu anhu, podstičući na proučavanje budućeg prijatelja i (upoznavanje) njegovih osobina - kako Seid b.Musejjib to prenosi - kaže: „Potrudi se da nađeš iskrene prijatelje s kojim ćeš živjeti. Oni su ti ponos u blagostanju, a ispomoć u nevolji. O svom ahbabu razmišljaj na najljepši način, sve dok se ne osvjedočiš u suprotno. Izbjegavaj neprijatelja, i čuvaj se prijatelja, osim onog ko je priznat i pouzdan. A pouzdan je samo onaj ko se Allaha boji. Ne druži se s grješnikom, pa da se poistovijetiš s njim, niti mu odaji svoje tajne. O svemu se posavjetuj s onima koji se Allaha boje."

Lijep ahlak je Alkame Ataridi sabrao u vesijjetu svome sinu, kada mu se približila smrt: „Sinak, ako moraš nekoga uzeti za prijatelja, onda traži onoga kojeg ako budeš služio, štedit će te (neće te zaduživati i izrabljivati preko mjere), a ako se budeš družio s njim, ponosit ćeš se, a ako te glad pritisne, nahranit će te. Druži se s onim koji će te podržati u dobrom, koji će tvoje lijepe osobine i drugima kazati, a ako što ružno od tebe vidi, zataškat će. Druži se s onim koji će ti dati kada ga zamoliš, a ako se s njim zašutiš, prvi će s tobom progovoriti, a ako u nevolju zapadneš potpomoći će te. Druži se s onim koji će vjerovati i potvrditi ono što kažeš, koji će ti dati prednost u vođstvu i koji će popustiti u raspravi s tobom." Alkame Ataridi kao da je ovim vesijjetom sabrao sve što se traži od druženja i uslovio kako se treba ponašati prema drugome. Ibn Eksem kaže: „Me'mun je upitao: 'Kako naći ovakvog?' pa mu na pitanje bi odgovoreno pitanjem: 'Znaš li zbog čega mu je sve ovo oporučio?' 'Ne!' 'Zato da se ne bi ni s kim družio'."

Jedan od učenih je rekao: „Za društvo uzmi onog ko će čuvati tvoju tajnu, a davati ti prednost u blagostanju, koji će razglasiti tvoja dobra dijela, a sakriti loša. Ako ne nađeš ovakvog, onda budi sam sebi prijatelj."

Hazreti Alija b.Ebi Talib, radijallahu anhu, kaže:

Istinski ti je brat onaj ko je s tobom
koji sebi šteti da tebi koristi
Koji, ako te vrijeme nevoljom pogodi
sve će dati da te iz nje spasi

Jedan od učenih je rekao: „Ne druži se ni s kim osim s jednim od ove dvojice: čovjekom od kojeg ćeš naučiti vjeru i time se okoristiti ili čovjekom koga ćeš podučiti vjeri i on to od tebe prihvati. Od treće vrste ljudi bježi kako znaš!"

Neko je rekao: „Prepoznajem četiri vrste ljudi kao četiri različita okusa:

- prvi je toliko prijatan da ga se ne možeš zasititi,
- drugi je odvratan i ne želiš ga ni kušati,
- treći je kiseo pa uzmi od njega onoliko koliko ti treba prije nego te kiselina rastoči,
- četvrti je slan. Od njega uzmi samo onda kada ti zatreba."

Džafer Sadik kaže: „Ne druži se s petericom:

- Lažljivcem s kojim nikad nisi siguran i koji je kao optička varka - približava ti ono što je daleko, a dalekim ti čini ono što je blisko.
- Ahmakom (maloumnikom, glupakom) - s njim nemaš ništa. Želeći da ti koristi on ti štetu nanese.

- Škrticom - neće ti dati niti pomoći onda kada ti bude najpotrebnije.
- Kukavicom - on će te u teškoj situaciji napustiti, izdati i pobjeći.
- Grješnikom - on će te prodati za zalogaj ili manje. Upitali su: „A šta je to manje!" Odgovorio je: „Želja za zalogajem kojeg nikada neće dobiti."

Džunejd kaže: „Da mi se pridruži grješnik koji ima lijep ahlak, draže mi je nego učeni koji ima ružan ahlak."

Ahmed b. Ebil Hivari kaže: „Moj učitelj, Ebu Sulejman, mi je rekao: 'Ahmede, ne druži se osim s dvojicom: čovjekom s kojim ćeš si olakšati život na dunjaluku i čovjekom koji će ti povećati ono znanje kojim ćeš steći ahiretske blagodati. Tražiti nekog trećeg je velika glupost'." Sehl b. Abdillah Tusteri kaže: „Izbjegavaj druženje i čuvaj se tri vrste ljudi: nemarnih upravitelja, licemjernih učenjaka i sufija-neznalica."

Znaj da većina navedenih citata ne sadržava sve ono što potrebuje kvalitetno druženje, jer pored navedenog valja upoznati ciljeve i uvjete bratstva kako bismo razjasnili šta sve ono sa sobom nosi. Ono što uslovljava druženje radi dunjaluka, nije isto što traži druženje radi ahireta. Bišr prepoznaje više vrsta bratstva pa kaže: „Tri su vrste braće: brat za ahiret, brat za dunjaluk i brat s kim će ti biti prijatno." Rijetko kada se sva tri ova svojstva mogu naći kod jednog čovjeka. Me'mun kaže: „Tri su brata: jedan je kao hrana - neophodan ti je, drugi je kao lijek - potreban ti je s vremena na vrijeme, a treći je kao bolest - nikada ti ne treba, ali nekad budeš na kušnji s njim. S njim niti ima uživanja niti koristi."

Kaže se da je primjer ljudi je kao primjer drveća i bilja: neka imaju sjenku, a nemaju plod - čovjek koji koristi na dunjaluku, a ne koristi za ahiret. Dunjalučka korist je kratkortajna kao sjenka. Druga imaju plod, a nemaju sjene - čovjek koji koristi za ahiret, ali ne i za dunjaluk. Zatim ona koja imaju i plod i sjenu - čovjek i za dunjaluk i za ahiret. (I napokon) ona koja nemaju ni ploda ni sjene, kao čičak. Cijepa odjeću, nema ukusa, niti soka. U životinjskom svijetu to su miš i škorpija.

Uzvišeni Allah u Kur'anu Časnom kaže: **„Klanja se onome čije će mu klanjanje prije nauditi neko od koristi biti; a takav je, doista, loš zaštitnik i zao drug."**[62]

Pjesnik kaže:

Ljudi su različitog okusa ako ih kušaš
nisu jednaki kao što ni drveće to nije
Slatkoga li ploda u ovoga
a u onoga ploda ni ukusa nije

Ako ne nađeš nekoga s kojim ćeš prijateljevati i okoristiti se nekim od ovih svojstava, onda ti je samoća najpreča. Ebu Zerr, radijallahu anhu, kaže: „Samoća je bolja od lošeg sagovornika, a dobar sagovornik je bolji od samoće." Što se tiče privrženosti vjeri i negriješenja, Uzvišeni Allah kaže: **„A slijedi put onoga koji se iskreno Meni obraća."**[63] Ne smijemo smetnuti s uma da i pasivno prisustvovanje grijehu ili samo posmatranje grješnika, srcu griješenje čini banalnim pa srce prestaje to mrziti.

[62] Kur'an: El-Hadždž, 13.
[63] Kur'an: Lukman, 15.

Seid b. Musejeb kaže: „Ne gledajte grješnike pa da time uništite vaša dobra djela. Nema nikakve koristi u druženju s njima, nego, najveća je korist od njih pobjeći.

Uzvišeni Allah kaže: **„A kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: - Mir vama.”**[64] tj. - Mi smo čisti od vašeg grijeha, a vi od našeg zla.

Sve navedeno ima za cilj: objasniti značenje bratstva, objasniti uvjete koji do bratstva dovode i koristi koje iz bratstva proističu. Sada ćemo reći nešto više o pravima, dužnostima i obavezama (*hakovima*) bratstva, i načinu njihovog provođenja.

Što se tiče onog koji žudi za dunjalukom, druženje s njim je pogubno. Naravi su ustrojene tako da oponašaju prijatelja i slijede ga. Narav će prisvojiti osobinu prijatelja, a da se i ne osjeti. Druženje s pohlepnikom, pokreće pohlepu, a druženje sa zahidom (onim koji ne pridaje dunjaluku pažnju, osim koliko treba) pokreće skromnost. Zbog toga je pokuđeno druženje s dunjalučarima, a pohvalno s onima koji teže ahiretu.

Hazreti Alija b. Ebi Talib, radijallahu anhu, kaže: „Oživite ibadete družeći se s onima koji ih žive.” Ahmed b. Hanbel kaže: „Uvijek sam zapadao u nevolju zbog svog druženja s onima kod kojih ne vidim stida.”

Lukman je rekao svom sinu: „Sinak, druži se s učenim i čvrsto se na njih oslanjaj. Doista mudrost i znanje oživljavaju srce, kao što kiša oživljava umrlu zemlju.”

---

[64] Kur’an: El-Furkan, 63.

DRUGO POGLAVLJE

O PRAVIMA I OBAVEZAMA BRATSTVA I DRUŽENJA

Znaj da je bratstvo veza između dvije osobe, kao što je i brak veza između supružnika. Kako god brak podrazumijeva prava i obaveze koje se moraju poštivati kako bi brak bio valjan, a o tome smo opširnije govorili u *Ihjau*, poglavlje *Adabu-n-nikah*,[65] tako je i sa bratstvom i prijateljstvom. Bratstvo podrazumijeva obaveze u imetku, jeziku, samom sebi, srcu, a koje se manifestuje kroz praštanje, dove, iskren odnos, odanost, ne velikim obavezivanjem i zaduženjima. Sve ukupno tu je osam prava i obaveza.

PRVA OBAVEZA

U IMETKU

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Primjer dva brata je primjer ruku koje peru jedna drugu." Uporedio je to sa rukama, a ne s rukom i nogom, jer ruke se međusobno potpomažu u ostvarenju cilja. Tako je i u bratstvu dvojice: ono će biti potpuno ako teže istom cilju. Tako djelujući, oni su kao jedan, što opet podrazumijeva savezništvo i u dobru i u zlu, sadašnjosti i budućnosti.

[65] *Norme ponašanja u braku* ili *Bračni bonton*

Bratsko pomaganje imetkom je trostepeno:

Najniži stepen je da svog brata tretiraš kao roba ili slugu, pa podmiruješ njegove potrebe od svog imetka. I, umjesto da mu daš prije no što zatraži od tebe, ti mu dopuštaš da to učini izlažući se poniženju što je krajnje nipodaštavanje tog bratstva.

Drugi stepen je da ga smatraš i odnosiš se prema njemu kao prema samom sebi i da budeš zadovoljan time što ćeš podijeliti s njim ono što imaš. Hasan, radijallahu anhu, kaže: „Bilo je i takvih koji su svoj ogrtač polovili sa svojim bratom."

Treći i najviši stepen jeste da bratu daš prednost nad samim sobom, da njegovu potrebu rješavaš prije svoje. Ovo je položaj *siddikuna* (najiskrenijih) i najviši stepen ljubavi. Plod ovoga je i lično zalaganje i žrtvovanje.

Bilježi se da je jedna grupa sufija bila dovedena jednom od halifa. On je naredio da se pogube. Među tim sufijama je bio i Ebu Husejn Nuri koji je pohitao do dželata kako bi bio prvi koji će biti smaknut. Kad su ga pitali zašto to čini on je odgovorio: „Htio sam da moja braća uživaju u životu onoliko vremena koliko će trajati moje smaknuće." Ovakav postupak Nurija je bio uzrokom da svima bude oprošteno.

Ako se nisi pronašao ni u jednoj od ove tri skupine, onda znaj da se stvarno prijateljstvo i bratstvo u tvojoj nutrini nije formiralo, a (ono što lično smatraš prijateljstvom i bratstvom) jeste tek zvanično poznanstvo koje nije priznato ni vjerom niti razumom.

Mejmun b. Mihran kaže: „Ko daje prednost ličnom uživanju nad bratstvom, takav neka se druži s onima koji su u mezarju." Najniži stepen bratstva ni u kom slučaju ne smije biti zadovoljavajući za one koji su iskreno vjeri predani. Bilježi se da je Utbe el-Gulam došao kući kod nekog čovjeka s kojim se bio zbratimio i rekao mu: „Treba mi od tebe četiri hiljade dirhema." Čovjek mu reče: „Uzmi dvije hiljade." Utbe se okrenuo od njega i odlazeći mu rekao: „Dao si prednost dunjaluku nad Allahom. Zar te nije stid tvrditi bratstvo, a tako nešto govoriti."

Ko je na najnižem stepenu bratstva, on ne bi trebao sa svojim bratom sklapati dunjalučke poslove.

Ebu Hazim je rekao: „Ako imaš brata u ime Allaha, onda ga nemoj miješati u svoje dunjalučke potrebe." Ovdje je on mislio na bratstvo najnižeg stepena. Uzvišeni Allah kaže: **„I koji se o poslovima svojim dogovaraju, a dio od onoga čime smo ih opskrbili udjeljuju."**[66]

Znači da su oni ortaci u imecima i ne zna se šta kome stvarno pripada. Bilo je i onih koji se nisu htjeli družiti s onim koji kaže: „Moja obuća", jer je sebi prisvojio nešto. Feth Mosuli je došao do kuće svoga brata u vjeri koji je trenutno bio odsutan pa je rekao služavki da mu iznese njegovu seharu, podmirio se onim što mu je trebalo i otišao. Robinja - služavka je obavijestila svoga vlasnika o onome što se desilo, pa joj je on rekao: „Ako si rekla istinu, u ime Allaha te oslobađam!" Sve to je bilo zbog radosti od Fethovog postupka.

---

[66] Kur'an: Eš-Šura, 38.

Neki čovjek je došao Ebu Hurejri, radijallahu anhu, i rekao mu: „Hoću da se zbratimim s tobom, u ime Allaha!" Ebu Hurejre ga upita: „A znaš li ti koja su prava istinskog bratstva?" Ovaj reče: „Upoznaj me s njima." Ebu Hurejre mu odgovori: „Da ne polažeš veće pravo na svoj dinar i dirhem od mene." Čovjek reče: „Još nisam na tom stepenu." Ebu Hurejre mu uzvrati: „Onda idi od mene!"

Ali b.Husejn je pitao jednog čovjeka: „Ima li među vama onih koji mogu staviti ruku u džep drugog ili njegov novčanik i uzeti novca koliko hoće a da prethodno ne traži dozvolu?" Čovjek reče: „Nema." Ali reče: „Onda vi niste prava braća!"

Neki ljudi su došli Hasanu, radiallahu anhu, i rekli mu: „Ebu Seide, jesi li klanjao?" „Jesam", odgovori Hasan. Ljudi začuđeni rekoše: „Trgovci u čaršiji još nisu klanjali." On reče: „A ko će vjeru mjeriti prema čaršijašima?! Čuo sam da je jedan od njih uskratio dirhem svom bratu u vjeri!" Rekao je to čudeći se takvom postupku.

Neki čovjek je došao Ibrahimu b. Edhemu koji se spremao na put u Bejtul-Makdis i rekao mu: „Želim da ti budem saputnik." Ibrahim mu reče: „Može pod uslovom da imam veće pravo na tvoje stvari od tebe samoga." Čovjek odgovori: „Ne mogu pristati na to." Ibrahim mu uzvrati: „Sviđa mi se tvoja iskrenost." Inače, Ibrahim b. Edhem kada bi s nekim putovao nikad mu se ne bi suprotstavljao, a družio se samo s onim s kim se slagao. Jednom ga je pratio čovjek koji je pravio remenje na obući. U jednom konaku je neki čovjek Ibrahimu b. Edhemu dao popare. Ibrahim je otvorio prtljag svog pratioca i uzeo svežanj remenja. To je stavio u zdjelu u kojoj je bila popara

i vratio čovjeku. Kada se vratio njegov pratilac, pitao ga je Ibrahimu: „Gdje je remenje?" Na pitanje mu je uzvratio pitanjem: „Šta misliš koliko bi koštala popara koju sam pojeo?" Pratilac reče: „Mogao si mu dati dva ili tri remena." Ibrahim reče: „Halali i biće ti oprošteno." Drugi put je (nešto) dao jednom pješaku pratiočevog magarca, a da ga nije pitao za to. Kada je to vidio njegov pratilac, prešutio je i nije ga ukorio. Ibn Omer, radijallahu anhu, kaže: „Jednom od Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, ashaba je na hediju bila poslana ovčija glava. On je rekao: „Mom bratu, tom i tom, je ovo potrebnije od mene." Potom je glavušu poslao njemu. Taj je glavušu proslijedio drugom, a ovaj trećem i tako dok glavuša ponovo nije došla onom prvom, nakon što je bila kod sedmerice.

Bilježi se da je Mesruk bio zadužen velikim dugom, a i njegov prijatelj Hajseme je imao velik dug. Mesruk je otišao i podmirio dug Hajseme, a da ovaj to nije znao. U isto vrijeme Hajseme je podmirio Mesrukov dug, a da Mesruk za to nije znao.

Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zbratimio Abdurrahmana b. Avfa i Sa'da b. Rebia, radijallahu anhuma, Sa'd mu je dao prednost i u imetku i lično nad sobom. On mu je rekao: „Sa'de, neka te Allah blagoslovi u oboma." Onda je on njemu ukazao prednost u istome. To je uzvraćanje dobročinstva i kao da ga je i primio, a davanje prednosti je u početku i ono je bolje od uzvraćanja.

Ebu Sulejman Darani kaže: „Kada bi čitav dunjaluk bio moj i kad bih mogao time usrećiti nekog od svojih prijatelja, odrekao bih se dunjaluka u korist prijatelja."

Ebu Sulejman Darani je također rekao: „Kad zalogajem nahranim jednog od svojih prijatelja, osjetim takvu slast kao da sam to lično okusio."

Vrijednost trošenja na prijatelje

Udjeljivanje prijatelju je mnogo vrednije nego dati sadaku siromašnim. Hazreti Alija, radijallahu anhu, kaže: „Da dam dvadeset dirhema svom bratu u ime Allaha, draže mi je nego podijeliti stotinu dirhema siromasima."

Isto kaže: „Da spremim sofru i za nju okupim svoje prijatelje, draže mi je nego osloboditi roba."

U svemu se treba povoditi za Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. On je jedne prilike sa jednim od ashaba ušao u šumu. Tu je otkinuo dva misvaka, jedan je bio kriv, a drug prav. Pravi je pružio svom ashabu, a sebi ostavio krivi. Tad ashab reče: „Allahov Poslaniče, Allaha mi, ti si preči da uzmeš pravi misvak od mene." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu odgovori: „Nema čovjeka koji s drugim čovjekom podijeli društvo, makar i kratak dio dana, a da neće biti pitan o tom druženju i da li je ispunio obavezu ili nije."[67] Rečenim je istakao da je davanje prednosti prijatelju jedna od obaveza prema Allahu.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je jedne prilike otišao do bunara kako bi se okupao. Huzejfe b. Jeman je uzeo ogrtač i njime zaklonio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dok ne završi s kupanjem.

[67] Daif hadis, bilježi ga Ibn Hiban

Kasnije je Huzejfe pošao da se okupa, a Poslanik je uzeo ogrtač kako bi ga zaklonio od ljudi. Huzejfi to nije bilo drago, pa je rekao: „Žrtvovao bih za tebe i oca i majku, Allahov poslaniče, nemoj to činiti." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tome nije pridavao pažnju, nego ga je zaklonio ogrtačem dok nije završio s kupanjm.[68]

Bilježi se da su Malik b. Dinar i Muhammed b. Vasi ušli u Hasanovu kuću dok je on bio odsutan. Muhammed b. Vasi je našao korpu s hranom u Hasanovom dulafu i počeo jesti. Malik mu reče: „Strpi se dok dođe gazda kuće." Muhammed se nije obazirao na njegove riječi, nego je nastavio s jelom. Malik je bio boljeg ahlaka i uviđavniji od njega. Kada je Hasan ušao, rekao je: „Malik, mi se nismo ustezali jedan od drugog dok se nisi pojavio ti i tebi slični." Ovim je naglasio da se komoditet i sloboda u kući prijatelja podrazumijeva te da predstavlja odraz istinskog prijateljstva. Kako da bude drugačije kad uzvišeni Allah kaže: **„...ili u onih čiji su ključevi u vas ili u prijatelja vašeg; nije vam grijeh da jedete zajednički ili pojedinačno."**[69]

Ljudi su davali ključeve kuće svojim prijateljima i prepuštali im da se u kućama ponašaju kako žele. Čovjek se ustručavao jela samo iz bogobojaznosti, sve dok Allah nije objavio ovaj ajet i dozvolio ljudima da se opuste u kućama svoje braće i prijatelja.

---

[68] Daif hadis
[69] Kur'an: En-Nur, 61.

DRUGA OBAVEZA

LIČNO POMAGANJE

Potrebno je priticati u pomoć i podmirivati potrebe prijatelja, prije nego to zatraži od nas i prije nego podmirimo vlastite potrebe. I ova obaveza je višestepena kao obaveza s imetkom.

Najniži stepen predstavlja ona pomoć koja se pruža tek onda kada bude zatražena, ali radosno i bez prigovora.

Jedan od učenih je rekao: „Kad zatražiš nešto od svog brata pa se on ne odazove, zatraži ponovo, jer je možebiti zaboravio, a ako se ponovo ne odazove, onda mu prouči tekbir i ovaj ajet: **'Allah će umrle oživiti'**."[70]

Ibn Šibrime je jednom od svojih prijatelja učinio veliku uslugu pa mu ovaj donio poklon. Ibn Šibrime reče: „Uzmi to, Allah ti se smilovao! Kad zatražiš nešto od svog brata, a on se ne potrudi da to odradi, ti se abdesti, prouči mu četiri tekbira i smatraj ga mrtvim."

Džafer b. Muhamad je rekao: „Trudim se da podmirim potrebe onih koji mi nisu dragi iz straha da ih odbijem i da mi se poslije nikad ne obrate." Ako je bio ovakav s onima koji mu nisu dragi, kakav je tek bio s onima koji su mu prijatelji i koje je volio?!

[70] Kur'an: El-En'am, 36.

Među dobrim prethodnicima je bilo takvih koji su izdržavali porodicu svog brata i četrdeset godina nakon njegove smrti. Obavljao je sve njihove potrebe, obilazio ih svakodnevno, pomagao ih novčano, tako da ukućani nisu osjetili nedostatak domaćina, osim što nije bio lično među njima. U nekim slučajevima su ukućani umrlog imali više nego dok je domaćin bio živ. Jedan je svakodnevno dolazio na vrata svoga brata i pitao: „Imate li kakvu potrebu, treba li vam ulja ili soli? Treba li vam bilo što?"

Neki su, opet, pomagali svog brata, a da on i ne zna za to. Ovakav postupak zorno svjedoči bratsku samilost i saosjećajnost. Ako bratstvo u ime Allaha, nije proizvelo saosjećajnost prema bratu kao prema samom sebi, onda nema dobra u takvom čovjeku.

Mejmun b. Mihran kaže: „Ko ti nije koristio kao prijatelj, ne boj se ni njegovog neprijateljstva."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Uistinu, Allah ima svoje posuđe na zemlji, a to su srca. Najdraže su mu one posude koje su najčišće, najčvršće i najtanje. Čiste su od grijeha, čvrste su u vjeri i tanke (nježne) prema braći."[71]

Ukratko, bratova potreba ti treba biti važna kao i lična, ili čak preča. Trebaš voditi računa o njegovim potrebama i ne zanemarivati ih, kao što vodiš računa o svojim. Trebaš ga poštediti toga da ti se obrati za pomoć i pomoći mu na takav način kao da i ne znaš da si pomogao ne smatrajući da ti nešto duguje, a sve to uz nastojanje da

[71] Hadis bilježi: Taberani

ga ubijediš kako je sve to što si učinio sasvim normalno. Ne trebaš se ograničiti samo na podmirivanje potreba, nego ćeš se, u početku, truditi da ga počastiš dajući mu prednost nad djecom i rođacima.

Hasan, radijallahu anhu, je govorio: „Naša braća su nam preča od naših supruga i djece, jer nas supruge i djeca podsjećaju na dunjaluk, a braća nas podsjećaju i podstiču na ahiret." Drugom prilikom je rekao: „Ko opremi svog brata i isprati mu dženazu, Allah će tome odrediti meleke na Kijametskom danu koji će izaći ispod Arša i sprovesti ga u džennet." U jednoj predaji stoji: „Čovjek ne posjeti svog brata iz želje da ga vidi i sretne, a da melek za njim ne poviče: 'Dobar li si, pa neka ti džennet bude prijatan i dobar!'"

Ata kaže: „Svoju braću potražite u tri slučaja: ako su bolesni - posjetite ih, ako su zauzeti - pomozite im, a ako su zaboravili - podsjetite ih.

Bilježi se da se Ibn Omer, radijallhu anhu, okretao lijevo i desno u društvu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa ga je on upitao za razlog. Ibn Omer reče: „Zavolio sam jednog čovjeka, pa ga gledam, ali ga ne mogu vidjeti." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: „Ako zavoliš nekog, pitaj ga za ime i ime oca, te gdje stanuje, pa ako je bolestan - posjeti ga, a ako ima puno posla - pomozi mu." U drugoj predaji stoji: „...i za ime djeda i porodice."

Ša'bi kaže za onog čovjeka koji se družiti s nekim, pa kad bude upitan o njemu odgovori - „Znam mu lice, ali ne znam imena" - da je to poznanstvo mrtvih.

Ibn Abasa, radijallahu anhu, su pitali: „Koji ljudi su ti najdraži?" On odgovori: „Sagovornici." I rekao je: „Čovjek ne dođe tri puta na moje predavanje, ne tražeći ništa od mene, a da ne znam koliko mu treba od dunjaluka."

Seid b. As je rekao: „ Prema sagovorniku osjećam tri obaveze: kad se približi - da mu iskažem dobrodošlicu, kad govori - da se okrenem prema njemu i pažljivo ga slušam i kada htjedne sjesti - da mu napravim mjesto."

Uzvišeni kaže: **„...a samilosni među sobom"**[72] naređujući ukazivanje počasti i saosjećanja. Potpuno saosjećanje je onda ako se ne osami s ukusnim jelom ili ako ne ode na veselje bez prijatelja, nego mu je teško zbog rastanka s njim i samoća mu smeta.

[72] Kur'an: El-Feth, 29.

TREĆA OBAVEZA

DA SE NEKADA ŠUTI, A NEKADA GOVORI

Šutnja je obavezna kada je riječ o (bratovim) mahanama, bio on prisutan ili ne, čak, dužnost je pretvarati se da ih se ne primjećuje. Neće ga ispravljati kada govori, neće se činiti pametniji od njega niti će se s njim nadmetati. Neće ga uhoditi niti se o njemu raspitivati. Ako ga sretne na putu, neće ga pitati kuda je krenuo i šta je naumio, jer možda će mu biti teško odgovoriti na to, ili će morati slagati. Potrebno je da sakrije i očuva povjerene tajne i da ih nikad nikome ne kaže, čak ni najintimnijim prijateljima, da ih ne otkriva čak ni onda ako bi došlo do raskida prijateljstva, jer bi to predstavljalo iskvarenost srca i duše. Treba se ustegnuti i od toga da ružno govori o prijateljima svog brata, njegovoj porodici i djeci i da ne prenosi ružan govor drugih o njegovoj porodici, jer onaj ko ti je ružno pričao o drugom i drugome će o tebi. Enes, radijallahu anhu, je rekao: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne bi nikome iznosio ono što mu ne bi bilo drago.”[73]

Uvreda prvo dolazi od onog od koga smo čuli nešto, a tek onda od onog ko je to izrekao. Potrebno je da mu prenese pohvalu koju je čuo, jer će prvo biti zadovoljan onim ko ju je prenio, a potom i onim ko je izgovorio

---

[73] Hadis bilježi: Ebu Davud

pohvalu. Sakriti pohvalu je jedan vid zavisti. Uopćeno, potrebno je da se ustegne od svog ružnog govora, općeg ili posebnog, osim ako se radi o preporučivanju dobra, a odvraćanju od zla te ne može naći nikakvog opravdanja za šutnju. U tom slučaju neće pridavati pažnju što se to neće svidjeti njegovom prijatelju, jer je to u suštini dobročinstvo prema njemu, mada na prvi pogled djeluje kao uvreda. Otkrivanje bratovih ružnih osobina ili onog što je ružno u njegovoj porodici predstavlja ogovaranje (*gibet*), a gibet je haram za svakog muslimana. Od toga će te odvratiti dvije stvari:

Da preispitaš samog sebe, pa ako pri sebi nađeš nešto što je pokuđeno, onda prema sebi zamisli i svog brata. Zamisli da ni on nije kadar da se oslobodi određenog nedostatka, kao što ni ti nisi ustanju da očistiš sebe. Nemoj mu prigovarati i zamjerati mu tu jednu negativnost. Pa postoji li savršen čovjek? Sve ono što ti ne ispunjavaš prema Allahu, ne očekuj da tvoj brat ispuni prema tebi, jer ti ne polažeš veće pravo na svog brata, nego što Allah polaže na tebe.

Druga stvar je da znaš i da budeš svjestan činjenice da ako bi tražio čovjeka bez mahane, morao bi napustiti sve ljude i ne bi mogao imati nikog za prijatelja. Svaki čovjek ima i mahane i vrline, a ako vrlina ima više nego mahana, onda je to ispravno i takav je preporučen za druženje. Vjernik će kod svog brata uvijek vidjeti samo dobre osobine kako bi se u srcu ukorijenilo poštovanje i ljubav, a munafik u ljudima vidi samo mahane i nedostatke. Ibn Mubarek kaže: „Vjernik traži opravdanja, a munafik krivice." Fudajl kaže: „Čojstvo je oprostiti bratu njegove pogreške."

Zbog toga Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Tražite da vas Allah sačuva lošeg komšije koji ako vidi dobro sakrije ga, a ako vidi šta ružno obznani ga."[74]

Nema čovjeka koji se ne može omiliti ili ogaditi zbog svojih osobina. Bilježi se da je neki čovjek pohvalio drugog pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. Sutradan je istog pokudio. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: „Jučer si ga hvalio, a danas ga kudiš." Čovjek se pošao pravdati: „Jučer sam o njemu rekao istinu, tako mi Allaha, a ni danas nisam slagao. Jučer me je zadovoljio, pa sam o njemu rekao ono najbolje što znam o njemu, a danas me rasrdio, pa sam naveo najgore što znam o njemu." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: „Zaista se riječima može opsihrati."[75] Toliko mu je to bilo odvratno da ga je uporedio sa sihrom. Zbog toga u drugoj predaji stoji: „Raskalašen govor i govorljivost su dva ogranka munafikluka (licemjerja)." U drugom hadisu stoji: „Allah vam je pokuđenim učinio slatkorječivost."[76]

Šafija je, poučen navedenim hadisima rekao: „Nema nijednog muslimana da se pokorava Allahu, a da Mu nekad i ne pogriješi, niti ima ijednog muslimana koji griješi Allahu, a da mu se nekad i ne pokori. Čija je pokornost veća od griješenja, to je pravednost."

Ako je nešto ovako okarakterisao kao pravednost, a znamo da se radi o Allahu i obavezama prema Njemu, tada je najpreče da i ti tako posmatraš sebe i svoje bratstvo.

---

[74] Hadis bilježe: Ahmed i Nesai

[75] Hadis bilježi: Buhari

[76] Hadis bilježi: Tirmizi

Kako god si obavezan jezikom ćutati o bratovim lošim osobinama, isto tako moraš i svoje srce natjerati da šuti i miruje u lošem mišljenju o njemu. Loše mišljenje o bratu je gibet srca (srčano ogovaranje) koje je također zabranjeno pa bratov postupak nemoj tumačiti kao loš sve dok za taj čin možeš naći neko opravdanje i u njemu vidjeti bilo šta dobro. Ako se u potpunosti uvjeriš i lično vidiš bratov grijeh pa ne mogneš to opravdati, onda se potrudi da ono što si vidio opravdaš zaboravom, onoliko koliko je to moguće. Ovdje se razaznaju dva principa: pronicljivost ili intuicija - ona se oslanja na spontani doživljaj viđenog čina koji se ne može odbaciti, i predrasuda - sklonost negativnog pristupa čovjeku, sve dok on ne uradi nešto što se može protumačiti dvojako. Tvoj negativan pristup te tjera da mu pristupaš sa predrasudama bez valjanog opravdanja za to. To je nutarnji grijeh prema čovjeku, što je haram svakom vjerniku, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Allah je zabranio svakom vjerniku krv, imetak i obraz drugog vjernika i da o njemu imaš negativno mišljenje."[77]

U narednom hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, eksplicite zabranjuje sumnjičenje: - „Strogo se čuvajte sumnjičenja, jer je sumnjičenje najlažniji govor."[78] - znajući da sumnjičavost tjera na špijuniranje i uhođenje, pa kaže: „Ne uhodite jedni druge, ne špijunirajte, ne prekidajte odnose i ne zavađajte se, nego, Allahovi robovi, budite braća."[79]

[77] Hadis bilježi: Muslim (u drugom obliku)
[78] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[79] Hadis bilježe: Buhari i Muslim

Prikrivanje sramote i neprimjećivanje sramnih djela je odlika pravih vjernika. Dovoljno ti je kao dokaz za nužnost pokrivanja tuđe sramote, i otkrivanja lijepog to što je Allah u dovi opisan kao takav, pa Ga zovemo: „O Ti koji lijepo prikazuješ, a ružno pokrivaš." Allah je zadovoljan onima koji nastoje primijeniti u svojoj praksi neka od Njegovih svojstava. On je Onaj Koji mnoge sramote pokriva, Koji mnogo grijeha prašta, koji prelazi preko ružnih postupaka Svojih robova. Zbog čega ti ne bi oprostio nekom ko je kao ti, ili iznad tebe i ko je u svakom slučaju rob, a nisi ga stvorio. Isa, alejhis-selam, je pitao svoje havarijjune: „Šta bi vi uradili kada bi vidjeli da je vaš brat zaspao, a vjetar ga otkrio?" Oni rekoše: „Pokrili bismo ga." Isa, alejhis-selam, reče: „Ne, nego bi otkrili njegova sramotna mjesta." Oni rekoše: „Subhanallah, ko bi tako nešto učinio?" On reče: „Neko od vas čuje ružno o svom bratu, a onda tu vijest proširi još nadodajući." Znaj da se tvoj iman neće upotpuniti sve dok ne budeš želio svome bratu ono što želiš samome sebi. I u okviru najnižeg stupnja bratstva trebaš se ophoditi prema bratu onako kako bi volio da se drugi ophode prema tebi.

Nesumnjivo sve ukazuje na potebu sakrivanja tuđe sramote, mahana, a i tuđih nevolja. U suprotnom, pojačala bi se srdžba i jaz. Kako onda neko može očekivati od drugog ono što ne misli njemu niti se trudi da to pokaže. Teško li se takvom! Uzvišeni Allah kaže: **„Teško onima koji pri mjerenju zakidaju, koji punu mjeru uzimaju kad od drugih kupuju, a kad drugima mjere na litar ili na kantar - zakidaju"**[80]

---

[80] Kur'an: El-Mutaffifun, 1-3.

Svaki onaj koji očekuje da se ljudi s njim ophode bolje nego što on sebi može dozvoliti u ophođenju s njima, potpada pod one koji su spomenuti u ovim ajetima. Osnov želje za otkrivanjem sramote ili nepotpuno njeno prikrivanje, jeste bolest pokopana u čovjekovoj nutrini, a to su mržnja i zavist. Onaj koji je sklon mržnji i zavidnosti, puni svoju nutrinu raznim nevaljalštinama, pa ih krije i taji u sebi i ne otkriva ih dok mu se za to ne ukaže prilika, a čim mu se ukaže prilika pucaju sve veze, nestaje stida i iz njegove nutrine pokulja zatomljeno zlo. Kada kod nekoga otkriješ mržnju i zavist prekid veze s njim ti je najpreči.

Jedan od mudrih je rekao: „Javni ukor je bolji od skrivene mržnje. Onaj koji mrzi je bolji ako se je podalje od njega. Ko u svom srcu nosi negativni naboj prema muslimanu, njegova vjera je slaba, on je u opasnosti, srce mu je iskvareno i takav nije podoban za susret s Allahom."

Abdurrahman b. Džubejr prenosi od svog oca da je rekao: „U Jemenu sam za komšiju imao židova koji mi je govorio o onome što ima u Tevratu. Jednom prilikom, vrativši se sa putovanja, došao mi je komšija, pa sam rekao: 'Allah je među nas poslao Vjerovjesnika koji nas je pozvao u islam i prihvatili smo ga. Dostavio nam je Knjigu koja je potvrda Tevrata.' Židov reče: 'Tačno govoriš, ali vi nećete biti kadri sprovesti ono s čime vam je on došao. Mi znamo njegove osobine i osobine njegovog ummeta iz Tevrata. Tamo stoji da nije dozvoljeno niti jednom čovjeku da pređe preko praga svojih vrata u srcu noseći bilo kakvu ružnu pomisao o svom bratu muslimanu'." Zbog toga je dužnost muslimana da sakrije povjerenu mu tajnu. Ako bi i čuo, trebao bi to zanijekati,

makar tajna bila i lažna. Istina nije obavezna u svakoj situaciji. Kako god je čovjeku dozvoljeno da sakrije svoje mahane i ružne osobine i svoje tajne, tako je isto potrebno da sakrije mahane i tajne svog brata. Ako bi trebalo i slagati, to je potrebno učiniti, ako se radi o bratu muslimanu. On treba da se postavi na mjesto svog brata, jer njih dvojica su kao jedno, ali u dva tijela. Ovo je srž bratstva. Isto tako, ne bi se trebao svojim postupcima pred bratom pokazivati drukčijim nego što jeste i tajna djela neće javno praktikovati jer prijateljevo upoznavanje kroz njegova djela je isto kao i vlastito upoznavanje kroz svoja djela.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ko sakrije sramotu svoga brata na dunjaluku, Allah će sakriti njegovu i na dunjaluku i na ahiretu."[81]

U drugoj predaji stoji: „Kao da je živu zakopanu djevojčicu iz mezara spasio."[82] (Bilježi se cijeli niz hadisa koji obavezuju na čuvanje tajne u kojima) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Kada čovjek govori nešto, a onda se obazre oko sebe, onda je to povjerena tajna."[83] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je, također, rekao i ovo: „Svaki razgovor je povjerljiv (tajna) osim u tri slučaja: sabesjednik koji govori o prolijevanju krvi na nedozvoljen način, onaj u kojem se govori o sramotnim (intimnim) dijelovima tijela i u kojima se poziva na blud, te onaj u kojem se govori o prisvajanju tuđeg imetka."[84]

[81] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[82] Hadis bilježi: Ebu Davud
[83] Hadis bilježi: Ebu Davud
[84] Daif hadis

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je također rekao: „(Kada se) dvojica sastanu u povjerenju zabranjeno je da jedan od njih kaže (otkrije) ono što bi drugom bilo mrsko."[85] Pitali su jednog učenjaka: „Kako ti čuvaš tajnu?" On odgovori! „Ja sam mezar za tajnu." U narodu su poznate izreke koje, također, upućuju na vrijednost čuvanja tajne: „Prsa dobrih ljudi su mezarja tajni." ili: „Srce ahmaka je u njegovim ustima, a jezik razboritog je u njegovom srcu."

Ahmak ne može sakriti ono što je u njemu pa ga otkriva, a da nije ni svjestan toga. Navedeno nas nedvojbeno upućuje na nužnost izbjegavanja ahmaka, susretanja s njima pa čak i samog viđenja s njima.

Jednog čovjeka su pitali: „Kako čuvaš tajnu?" On je odgovorio: „Ono što mi se kaže zaboravim, a ako me neko pita, tražim da mi se zakune da neće širiti dalje." Drugi je rekao: „Sakrijem tajnu, a onda sakrijem i činjenicu da je krijem." Ibn Mu'tezz o tome kaže:

Neko mi se povjeri želeći da sakrijem
u grudi tajnu spremih pa mezar postaše

Drugi, želeći da nadopuni Ibn Mu'tezza, kaže:

Tajna u meni nije kao u mezaru
jer vidim da umrli čeka proživljenje
Tajnu zaboravim ko da nikad za nju
ni trenutka nisam znao
Kada bih dozvolio da tajnu otkrijem
povjerene tajne ne bih se sjetio

---

[85] Daif hadis

Jedan je povjerio neku tajnu svom bratu i upitao ga: „Jesi li upamtio?” A on odgovori: „Ne, zaboravio sam.”

Ebu Seid Sevri je rekao: „Ako hoćeš s nekim da se zbratimiš, potrudi se da ga razljutiš, a onda mu pošalji nekoga ko će ga pitati o tebi i tvojim tajnama, pa ako o tebi govori dobro, a sakrije tvoje tajne, onda se druži s njim.” Ebu Jezida su pitali: „S kim od ljudi se družiš?” On odgovori: „S onim koji o tebi zna ono što zna i Allah, a zatim to sakrije kao što je i Allah sakrio.”

Zunnun kaže: „Nema nikakva dobra u druženju s onim koji ne želi i ne voli da ti budeš čist od mahane.”

Onaj ko otkriva tajnu onda kada je srdit, taj čovjek je prezren, jer sakriti tajnu u zadovoljstvu, to je svojstveno svakom razumnom. Jedan mudrac je rekao: „Nemojte se družiti s onim koji se prema tebi mijenja u različitim stanjima: srdžbi, zadovoljstvu, pohlepi i strasti. Iskreno bratstvo mora biti postojano bez obzira na navedene promjene. Zbog toga je pjesnik stihom rekao:

Plemenitog vidiš i srdžba kad ga zadesi
kako ružno krije a lijepo govori
A prezrenog vidiš i u svem zadovoljstvu
kako lijepo krije a ružno na sve strane širi

Abbas je govorio svom sinu Abdullahu: „Vidim da te ovaj čovjek (Omer, radijallahu anhu) ističe nad starijim od tebe, pa upamti od mene pet stvari: Nikad mu ne otkrivaj tajnu koja ti je povjerena, nikad nikog ne ogovaraj kod njega, nemoj da ikad od tebe iskusi laž, nikad mu ne odbij zapovijed i nemoj ga nikad izdati.”

Ša'bi, kao svoj komentar navedenom, kaže: „Svaka od ovih pet uputa vrijedi kao hiljadu drugih." U to spada i neizricanje sumnje te odbrana onog o čemu govori tvoj brat. Ibn Abbas kaže: „Nemoj se raspravljati s glupakom, pa da ti naudi, niti s blagim pa da te ostavi." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ko napusti raspravu kad nije u pravu, bude mu napravljena kuća u džennetskoj mahali, a ko ostavi raspravu onda kad je u pravu, bude mu izgrađena kuća u najodabranijem dijelu dženneta."[86]

Nagrada nužno slijedi kada se rasprava ostavi i onda kada nisi u pravu, a veća je nagrada za ono što je dobrovoljno, jer šutnja onda kad si u pravu je mnogo teža, a nagrada je sukladna učinjenom naporu.

Najveći uzrok mržnje među braćom jeste raspravljanje i nadmetanje koji opet mogu biti stvarnim uzrokom prekidanja odnodsa i svađe. Prekid veze obično počinje zbog različitog mišljena, potom zbog različitog govora, a može završiti i fizičkim obračunom nakon čega dolazi do razlaza. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ne okrećite se jedan od drugog, ne srdite se jedan na drugog, ne zavidite jedan drugom i ne prekidajte međusobne odnose, nego, Allahovi robovi, budite braća."[87] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, (upozoravajući na strogost međumuslimanskih odnosa) je rekao: „Musliman je muslimanu brat: ne nanosi mu nepravdu, ne uskraćuje mu njegova prava i ne ponižava ga. Čovjeku je dovoljno zla to što nipodaštava brata muslimana."[88]

[86] Hadis bilježe: Ibn Madže i Tirmizi
[87] Hadis bilježe: Buhari, Muslim i Ahmed
[88] Hadis bilježi: Muslim

Najveće obezvređivanje bratstva predstavlja rasprava, jer onaj ko drugom uzvraća govor, poistovjetio se s neznalicom i ahmakom, ili s onim koji ne razumijeva i nije kadar razumjeti stvarnost, a sve to uzrokuje osjećaj poniženja i tjeskobe u grudima. U hadisu koji se bilježi od Ebu Umame Bahilija stoji: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je jedne prilike izašao među nas, dok smo se rasprvljali. Rasrdio se i rekao: 'Ostavite raspravu zbog malo dobra u njoj. Ostavite raspravu zbog male koristi od nje jer ona prouzrokuje neprijateljstvo među braćom?'"[89]

Jedan od učenih je rekao: „Ko se svađa i raspravlja sa svojom braćom njegov ugled i čast propadaju i nestaju." Abdullah b. Hasan je rekao: „Strogo se čuvaj rasprave, jer time nećeš uništiti ideju dobrog niti zlo opakog." Jedan od dobrih prethodnika je rekao: „Najslabiji insan je onaj koji se ne trudi da si nađe iskrenog prijatelja, a od njega je samo gori onaj koji si dozvoli da izgubi stečenog prijatelja."

Rasprava nužno uzrokuje gubljenje prijatelja, a ponekad uzrokuje i neprijateljstva. Hasan, radijallahu anhu, kaže: „Ne traži neprijateljstvo nekog čovjeka u zamjenu za ljubav hiljade drugih ljudi."

Uopćeno, na raspravljanje potiče želja za isticanjem ugleda i većeg znanja, te ponižavanje drugog dokazivanjem njegovog neznanja, što opet objedinjuje oholost, ponižavanje i vrijeđanje drugog smatrajući ga neznalicom i ahmakom. Navedeno jeste ono što prouzrokuje neprijateljstvo pa gdje je tu mjesto za prijateljstvo i bratstvo?

[89] Hadis bilježi: Taberani

Ibn Abbas prenosi se od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: „Ne nadmeći se sa svojim bratom, ne šali se s njim pretjerano i ne daji mu obećanje koje nećeš ispuniti."[90]

(Potičući na lijep manir) Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je kazao: „Ne pridobijate ljude svojim imenima, nego tržište tome da ih pridobijete svojom otvorenošću i ljepim ahlakom."[91]

Poticanje i prihvatanje rasprave je u suprotnosti sa lijepim ahlakom, a naši dobri prethodnici su se do te mjere klonili raspravljanja da su rekli: „Kad svom bratu kažeš: 'Kreni!', a on upita: 'Gdje?', nemoj se s njim družiti, jer je trebao krenuti bez pitanja." Ebu Sulejmen Darani kaže: „Imao sam brata u Iraku kojeg sam posjećivao s vremena na vrijeme. Kad god bih ga posjetio, rekao bih mu: 'Daj mi od svog imetka nešto.' On bi pred mene bacio svoju kesu s novcem i uzimao sam koliko sam htio. Jednom sam mu došao i rekao: 'Treba mi nešto novca od tebe.' On upita: 'Koliko hoćeš?' Tim pitanjem je iz mene iščezla slast bratstva koju sam osjećao u srcu."

Drugi kaže: „Kad od svog brata zatražiš novac, a on te upita: 'Šta ćeš s njim?', znaj da je pitanjem iznevjerio obavezu bratstva."

Znaj, isto tako, da su stubovi bratstva podudarnost u govoru, djelu i međusobna samilost. Ebu Osman Hajri kaže: „Složnost među braćom je bolja i vrednija od samilosti među njima." I tako je kako veli.

---

90 Daif hadis, bilježi ga Tirmizi
91 Daif hadis

ČETVRTA OBAVEZA

GOVOROM ISTICATI POZITIVO

Govor (vrlo često) može biti i obavezan. Isto kao što pravila bratstva često obavezuju na šutnju - kada su evidentne tuđe negativnosti - tako, još više, ističu i potrebu da se govori o uočenim (bratovim) vrlinama.

Onaj kome je šutnja dovoljna može se družiti i sa stanovnicima mezarja jer je smisao učešća u bratstvu međusobna pomoć, a ne puko izbjegavanje mogućeg uznemiravanja. Sama šutnja znači neuznemiravanje, a da bi se brat oraspoložio potrebno je razgovarati s njim i to o temama koje on voli. Ako ga muči neki problem, razgovarat ćemo s njim suosjećajući sa njegovim brigama.

Ono što brata rastužuje treba osuditi govorom te jednovremeno i djelom to potvrditi, a ono što brata uveseljava treba govorom pohvaliti i podijeliti s njim radost. Smisao pravog bratstva jeste saživljavanje i u dobru i u zlu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Kada neko od vas zavoli svoga brata neka mu to i kaže."[92]

Preporučio je iskazivanje ljubavi govorom jer to pridonosi povećanju ljubavi. Ako si nekom potvdio da ga voliš on će ti to, bez sumnje, na svoj način naklonošću

---

[92] Hadis bilježe: Ebu Davud i Tirmizi

uzvratiti. Tako isto, zbog saznanja da neko tebe voli, povećat će se i tvoja ljubav prema njemu. Vjera preporučuje i ističe kao pozitivnu međusobnu ljubav vjernika. To je jasno istaknuto u hadisu u kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Razmjenjujte poklone - voljet ćete se!"[93]

Nazivati brata njemu najdražim imenima, bilo da je prisutan ili odsutan, spada također u međusobnu ljubav. Omer, radijallahu anhu, kaže: „Tri stvari priskrbljuju bratsku ljubav: da ga pri susretu prvi poselamiš, da mu napraviš mjesto na sijelu i da ga zoveš imenima koja su mu najdraža." Poželjno je također da brat ističe pozitivne osobine svoga brata u koje se uvjerio i da ga hvali pred onima koji će to znati cijeniti. To je jedan od najvrjednijih postupaka kojim se može priskrbiti bratska ljubav. Pri tome se također može hvaliti bratova porodica, djeca, njegov posao i postupci, njegova razboritost, ponašanje, lijep manir, odijevanje, držanje pri hodu, rukopis, kosa, frizura, i sve ono što bi on rado čuo, naravno bez laži i pretjerivanja. Poželjno je sve bratove stvarne vrline dodatno i uljepšati. Još efektnije od pobrojanog jeste prenošenje bratu svih pohvala koje su se o njemu čule, pokazujući pri tom radost, jer je prešućivanje i skrivanje tih saznanja čista zavist. U priskrbljivanje bratske ljubavi spada i zahvaljivanje bratu na uslugama koje je napravio, čak i na onom što je bio naumio da učini, a nije uspio to u potpunosti provesti.

Alija, radijallahu anhu, kaže: „Ko ne zahvali bratu na lijepoj namjeri neće mu zahvaliti ni na lijepom postupku."

[93] Hadis bilježi: Bejheki

Priskrbljivanju bratske ljubavi vanredno doprinosi zauzimanje za brata u njegovom odsustvu, bez obzira na to koliko se negativno o njemu govorilo, direktno ili indirektno. Štititi i pomagati brata je bratska obaveza. Treba se suprotstaviti onome ko ružno govori o bratu i ukoriti ga. Šutnja može uzrokovati tjeskobu u prsima i teret na srcu zbog neispunjenja bratske obaveze.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je s razlogom dva brata uporedio sa dvije ruke koje jedna drugu peru, zbog potrebe da brane i zastupaju jedan drugog.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Musliman je muslimanu brat; ne nanosi mu nepravdu, ne ponižava ga, niti mu šteti ugledu." Ponižavanje i narušavanje ugleda je zapostavljanje časti, a povreda obraza i časti je ružna poput kidanja nečijeg mesa. Kakav je to brat koji bi mirno promatrao kako mu brata razdiru psi, a da ga pri tom ne pokuša zaštititi i odbraniti. Povreda časti je za čovjeka teža od kidanja mesa. Zbog toga Allah, dželle šanuhu, to poredi sa jedenjem lešine pa kaže: **„Zar bi nekom od vas bilo drago da jede meso umrlog brata svoga - a vama je to odvratno."**[94]

Melek koji u snu prikazuje ono što ruh vidi u Levhi-Mahfuzu, na slikovit način ogovaranje prikazuje kao jedenje lešine, pa onaj ko usnije da jede lešinu u stvarnosti ogovara ljude. Poruke koje melek sna šalje snivaču odnose se na dušu, a ne na fizičko tijelo. Odbrana napadnutog brata i prijekor onima koji ga ogovaraju, dužnost je svima koji su u iskrenoj bratskoj vezi.

---

[94] Kur'an: El-Hudžurat, 12.

Mudžahid veli: „Svoga brata, ako je odsutan, ne spominji osim onako kako bi ti volio da on tebe spominje u tvom odsustvu. U odnosu na njega poslužit će ti dva mjerila. Prvo: Zamisli da se ono što se govori o tvom bratu govori o tebi i šta bi ti volio da tada tvoj brat kaže. Zato ćeš se prema onome ko negativno govori o tvom bratu postaviti onako kako bi volio da se tvoj brat postavi prema njemu kada bi ovaj govorio o tebi. Drugo: Zamisli da tvoj brat također prisustvuje sijelu, da je zaklonjen iza zida i da može čuti ono što se govori, uključujući i tvoj govor i da je uvjeren da ti ne znaš za njegovo prisustvo. Ono što bi te dodatno podstaklo da staneš u njegovu odbranu kada je on pored tebe, neka ti također bude podsticaj kada je on odsutan."

Jedan od učenih je rekao: „Kada se povede razgovor o mom bratu u njegovom odsustvu i kad se spomene neka njegova mahana, zamislim da on sjedi pored mene, pa onda o njemu govorim samo ono što bi i on volio da čuje." Neko od učenih je također rekao: „Ako se govori o mom odsutnom bratu, zamislim sebe u njegovom liku, pa onda o njemu govorim samo ono što bih volio da se i o meni kaže." Ovo je iskreni i potpuni islam - željeti bratu ono što se želi sebi.

Ebu Derda je posmatrao dva bika kako upregnuti u jaram oru. Jedan od njih je zastao da se počeše pa je zastao i drugi. Tada je Ebu Derda zaplakao i rekao: „Ovako je i sa braćom u ime Allaha. Zajedno rade u ime Allaha, pa ako jedan zastane, drugi mu se pridruži." Samo slogom se ostvaruje iskrenost, a ko je neiskren u bratstvu, taj je licemjer (*munafik*)."

Iskrenost (*ihlas*) jeste poistovjećenje javnog i tajnog, jezika i srca, društva i osamljenosti.

Nesklad ili različitost bilo čega pomenutog umanjuje ljubaznost, a što predstavlja zamku i prepreku na putu vjernika. Ko nije kadar savladati ovaj nesklad bolje mu je da se izoluje nego da se druži i bratimi. Dužnosti i obaveze bratstva su težak teret koji se može podnijeti samo uz ogroman trud. Nagrada za to je bez sumnje velika i zaslužit će je samo onaj ko je strpljiv i ustrajan. Zbog toga Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ebu Hurejre, budi dobar komšija svom komšiji - bit ćeš musliman, budi dobar prijatelj onome ko se s tobom druži - bit ćeš vjernik."[95]

Pogledaj, vjerovanje (*iman*) je produkt druženja, a pokoravanje (*islam*) jeste produkt komšiluka. Razlika između vrijednosti imana i vrijednosti islama odgovara razlici između obaveza komšiluka i obaveza druženja. Druženje podrazumijeva mnoge obaveze u različitim situacijama, i to trajne obaveze koje nikada ne prestaju, dok komšiluk podrazumijeva obaveze u određenim uslovima i to su ograničene obaveze.

U obaveze druženja spadaju podučavanje i savjetovanje, jer bratova potreba za znanjem nije ništa manja od potrebe za imetkom. Ako si bogat znanjem, onda ga i bratu moraš pružiti, i uputiti ga u ono što mu može donijeti i vjerske i svjetovne koristi. Ako ga podučiš i uputiš, a on se ne vlada po naučenom, dužan si ga posavjetovati i to tako što ćeš ga podsjetiti na posljedice koje nosi taj čin i

[95] Hadis bilježe: Tirmizi i Ahmed

na koristi od ostavljanja tog grijeha. Zaplašit ćeš ga onim što mu je mrsko na dunjaluku i na ahiretu, kako bi ga odvratio od grijeha. Upozorit ćeš ga na njegove mahane i učiniti mu odvratnim ono što je negativno, a pohvaliti i uljepšati ono što je pozitivno. Neophodno je brata upozoravati nasamo. Upozoravanje u prisustvu drugih je ukor i pogrda, a upozoravanje nasamo je samilost i savjet.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Vjernik je ogledalo vjerniku," što znači da vidi kod druga ono što nije kadar sam primijetiti kod sebe, pa se tako okoristi pošto spozna i svoje mahane. Kao što se čovjek okoristi ogledalom kako bi uočio ono što kvari njegov fizički lik, tako se isto okoristi svojim bratom kako bi otkrio svoje mahane.

Imam Šafija kaže: „Ko svoga brata posavjetuje tajno koristio mu je i ukrasio ga, a ko ga posavjetuje javno pokudio ga je i ponizio."

Mis'ar je bio upitan: „Voliš li onog ko priča o tvojim mahanama?" pa je odgovorio: „Ako mi ukaže na mahane nasamo - da, a ako to uradi u prisustvu drugih, onda ne." Istinu je rekao. Javno ukazivanje na grešku prouzrokuje nelagodu.

Uzvišeni Allah će na Kijametskom danu vjernika koriti zbog njegovih grijeha pod Svojim okriljem i njegove grijehe će mu predočiti iza zastora. Kitab njegovih djela dat će melekima zapečaćen pa će ga oni okružiti i otpratiti do dženneta. Kada se približi džennetskim vratima, pružit će mu kitab da ga sam pročita. Što se tiče grešnika, njihov obračun će se dešavati u prisustvu drugih ljudi. Oni će biti

prozvani pred svima, a njihovi organi će govoriti o grijesima koje su počinili, i to će dodatno povećati njihovu žalost i sramotu. Utječemo se Allahu od poniženja na Dan velikog izlaganja!

Razlika između sramoćenja i savjetovanja je u javnosti i tajnosti, kao što je razlika između mudrosti i podmuklosti u porivu koji podstiče na tajnovitost. Ako si nešto sakrio zbog spasa svoje vjere ili zbog toga što smatraš da je za tvog brata bolje da tajiš, onda si mudar, a ako si sakrio radi lične koristi i prohtjeva kako bi zaštitio svoj ugled onda si podmukao.

Zunnun kaže: „Sa Allahom održavaj vezu pokoravanjem, sa ljudima savjetovanjem, sa samim sobom i svojim nefsom suprotstavljanjem, a sa šejtanom otvorenim neprijateljstvom."

Možda se pitaš kako to da savjetovanje kojim se ukazuje na mahane može biti obaveza prema bratu, ako znamo da ono može izazvati odbojnost i udaljavanje. Znaj da se odbojnost prema druženju javlja kada se bratu spomenu mahane kojih je i sam svjestan.

Upozoravanje na mahane kojih neko nije svjestan rezultira bliskost srca, i to srca onih koji su razumni jer se ahmak neće ni obazrijeti na ovu vrstu upozorenja.

Onaj ko ti skrene pažnju na neku lošu osobinu ili na neki tvoj ružan postupak, kako bi te podstakao da se toga oslobodiš, je poput onoga ko te upozorava na blizinu otrovne zmije ili škorpije koje ti mogu ugroziti život. Ako pak osjetiš mržnju i odbojnost prema onom ko te upozorava to je znak tvoga ahmakluka.

Na loše osobine treba gledati kao na zmije otrovnice i škorpije, jer loše osobine u ahiretskim mjerilima bivaju (za čovjeka) pogubne - one ranjavaju i truju srce i dušu. Bol koju uzrokuju pomenute loše osobine mnogo je jača od fizičke boli jer je osnova od koje su stvorene rasplamsala Allahova vatra koja do srca dopire.

Zbog svega pomenutog Omer, radijallahu anhu, je tražio od svoje braće da ga obasipaju poklonima upozorenja govoreći: „Neka se Allah smiluje onom čovjeku koji svome bratu daruje poklone u vidu ukazivanja na njegove mahane." Kada mu je jednom došao Selman, Omer, radijallahu anhu, ga je dočekao sa pitanjem: „Šta si o meni čuo, a da ti se ne sviđa?" Selman je nastojao izbjeći odgovor. Pošto je hazreti Omer bio uporan ovaj je rekao: „Čuo sam da imaš dvije odore, jednu dnevnu i jednu noćnu, i čuo sam da imaš dva umaka za jedan obrok." Omer, radijallahu anhu, dodade: „Računaj da sam to dvoje već napustio! Ima li još nešto?" „Nema više ništa," odgovori hazreti Selman.

Huzejfe Mer'aši napisao je Jusufu b. Esbatu pismo u kojem je stajalo: „Čuo sam da si prodao vjeru za dva novčića. Pitao si mljekara koliko košta njegova roba, a kada ti je odgovorio šestinu (dirhema) ti si mu ponudio osminu. Mljekar je pristao na tvoju cijenu, a dobro te je poznavao. Skini s lica masku nemarnosti i probudi se iz obamrlosti! Znaj da onaj ko uči i proučava Kur'an Časni, a ne ostavi dunjaluk, nego mu čak daje prednost, nije siguran od toga da neće biti svrstan među one koji se ismijavaju Allahovim ajetima."

Allah Uzvišeni opisuje lažljivce kao one koji mrze da ih drugi savjetuju: **„Ali vi ne volite one koji opominju."**[96]

Ovo se odnosi na mahane kojih čovjek nije svjestan. Ako se pak radi o mahani koje je čovjek svjestan i koju ne može otkloniti, ne treba ukazivati na nju, naročito ako je još nastoji prikriti, a ako tu svoju mahanu ne prikriva nužno mu je na što ljepši način ukazati na nju, direktno ili indirektno, bitno je samo da to kod njega ne izazove odbojnost.

Ako procijenimo da nečija narav teži ustrajavanju u određenom negativnom postupku, bolje je odustati od opominjanja.

Sve ovo o čemu smo govorili odnosi se na interese brata u islamskom bratstvu bilo da su interesi vjerski ili dunjalučki. Ako brat ne ispunjava obaveze prema tebi, dužnost ti je da to podnosiš i praštaš pretvarajući se da ne primjećuješ njegov nemar, jer prigovaranje, u ovom slučaju, ne spada u savjetovanje i upućivanje na dobro, a ako njegov odnos prema tebi bude vodio prema prekidanju bratstva onda je bolje upozoriti ga nasamo nego dopustiti da dođe do kidanja bratske veze.

Indirektno obraćanje je bolje od direktnog, pismeno je bolje od usmenog, ali podnošenje propusta ipak ostaje najbolje od svega pobrojanog, jer je krajnji cilj druženja postizanje vlastitog napretka kroz izvršavanje ovaveza koje podrazumijeva bratstvo, dakle, briga o bratu, tolerisanje njegovih propusta, a ne samo očekivanje koristi i pomoći od njega.

[96] Kur'an: El-Ea'raf, 79.

Ebu Bekr Kitani je rekao: „Jednom mi se približio čovjek koji mi nije bio baš drag srcu. Poklonio sam mu nešto nadajući se da će taj osjećaj nestati, ali se to nije desilo. Potom sam ga uzeo za ruku i odveo kući. Rekao sam mu: 'Stavi svoje stopalo na moje lice!'. On je odbio. Rekao sam: 'Moraš to učiniti.' Na moje insistiranje on je to učinio a osjećaj odbojnosti iz mog srca je iščezao."

Ebu Ali Ribati kaže: „Jednom sam pratio Abdullaha Razija. Kad smo stupili na pustinjsko tlo on mi je rekao: 'Jedan od nas dvojice mora biti emir (vođa) puta, pa ili ti ili ja.' Ja sam mu odgovorio: 'Naravno da ćeš biti ti', a on mi uzvrati: `Moraš me slušati!'. Odgovorio sam: 'Svjestan sam toga'. Potom je uzeo torbu, u nju spremio poputbinu i uprtio je na leđa. Kad god bih mu rekao: 'Pusti da ja nosim' odgovorio bi: 'Zar nisam ja emir pa zar me nećeš slušati?!' Jedne noći zadesila nas je kiša. On je uzeo plašt, raširio ga iznad mene štiteći me od kiše stojeći tako sve do jutra. Više puta sam u sebi ponovio: 'Da sam bogdo umro prije nego što sam rekao - Ti si emir!'"

PETA OBAVEZA

PRAŠTANJE POGREŠKI

Pogreška prijatelja može biti vjerska - činjenjem grijeha, ili prema tebi - neispunjenjem neke od obaveza bratstva. Ako tvoj brat čini grijeh i ustrajava u njemu, trebaš ga blago na to upozoriti tako da on smogne odlučnosti i snage da se povrati od tog grijeha. Ako ne uspiješ u tome, nego on i dalje bude ustrajavao u griješenju, onda znaj da su se i ashabi i tabi'ini podijelili u mišljenju o tome da li treba nastaviti prijateljstvo s njim ili treba prekinuti odnose.

Ebu Zerr, radijallahu anhu, smatra da treba prekinuti odnose pa kaže: „Ako se tvoj brat promijenio i nije kao što je bio, onda svoju ljubav prema njemu zamijeni mržnjom." Smatrao je da je to ljubav u ime Allaha i mržnja u ime Allaha.

Druga grupe ashaba i Ebu Derda, radijallahu anhu, na ovaj problem gledaju drugačije. Ebu Derda, radijallahu anhu, kaže: „Ako se tvoj brat promijeni i ostavi ono što je praktikovao, nemoj ga napuštati zbog toga, jer tvoj brat će nekad posrnuti, a nekad neće."

Ibrahim Nehaji kaže: „Ne ostavljaj i ne napuštaj svog brata zbog počinjenog grijeha, jer ako je počinio danas, ostavit će ga sutra.” Nehaji je također rekao: „Nemojte ljudima govoriti o pogreški učenog jer on će pogriješiti, ali će i grešku ispraviti i neće je ponoviti.” U jednoj predaji stoji: „Čuvajte se pogreške učenog (ne ponovite je), a ne prekidajte odnose s njim, nego očekujte njegov povratak.”

U predaji od Omera, radijallahu anhu, stoji da je bio upitan o bratu s kojim se bio zbratimio. On je stanovao u Šamu. Upitao je jednog putnika: „Kako mi je brat?” On reče: „To je šejtanski brat.” „A zbog čega?” „Počinio je mnoge velike greške, čak je i počeo piti.” Tada mu Omer reče: „Kada kreneš nazad, izvjesti me.” Napisao je pismo svom bratu u vjeri, u kojem je stajalo: **„Sa imenom Allaha, Milostivog Svemilosnog. Ha Mim. Knjigu objavljuje Allah, Silni i Sveznajući, koji oprašta grijehe i prima pokajanje, koji strahovito kažnjava i obilno nagrađuje”.**[97] Potom ga je izružio i ukorio. Kada je njegov brat pročitao pismo, zaplakao je i rekao: „Istinu je rekao Uzvišeni Allah! Omer me lijepo posavjetovao.” Nakon svega pokajao se i vratio islamu.

Pripovjeda se da su bila dvojica prijatelja od kojih se jedan odao porocima. Kada mu je to njegov prijatelj prigovorio, on mu je rekao: „Obolio sam, pa ako hoćeš sa mnom očuvati odnose, u ime Allaha, šuti.” On mu je odgovorio: „Ne bih nikada prekinuo prijateljstvo zbog tvojih grijeha.” Onda je dao obavezu Allahu da neće ni jesti ni piti sve dok Allah ne izliječi njegovog brata od poroka. Svakodnevno je dolazio i pitao svog brata o porocima, a on

[97] Kur'an: Gafir (El-Mu'min), 1-3.

mu je odgovarao: „Srce je onakvo kakvo jeste." Ovaj drugi je propadao od brige i gladi, sve dok se njegov brat u vjeri nije oslobodio poroka, iskreno pokajao i vratio se islamu. Gladovanje je potrajalo četrdeset dana nakon čega se njegov brat popravio, a ovaj počeo da jede i pije.

Također je zabilježeno da su se dvojica od naših pređa zbratimila pa je jedan od njih zapao u grijeh. Njegov brat bi upitan: „Zar nećeš prekinuti prijateljstvo s njim?" On odgovori: „Najpotrebniji sam mu u ovim trenucima kada je posrnuo, trebam ga uzeti za ruku, blago ga ukoravati i moliti Allaha da ga povrati da bude onakav kakav je bio."

Bilježi se da su dvojica braće u vjeri, od prijašnjih naroda, živjeli izolovano u planini. Jednog dana jedan od njih je otišao u grad da za dirhem kupi mesa. Ugledao je prostitutku kod mesara i poželio je, potom se osamio s njom i obljubio je. Kod nje je ostao tri dana. Bilo ga je stid da se vrati svom bratu u vjeri zbog počinjenog grijeha. Njegov brat, zabrinuvši se za njega, sišao je u grad da ga potraži. Raspitivao se o njemu dok mu nisu kazali gdje se nalazi. Ušao je kod njega, zagrlio ga i poljubio, a on se pravio da ga ne poznaje, stideći se svog prestupa. Tada mu prijatelj reče: „Ustani brate, znam šta se s tobom desilo i nikad mi nisi bio draži i preči nego sad." Kada je vidio da njegov grijeh nije pomutio odnose i da njegov postupak nije srušio njegov ugled kod brata, ustao je i otišao s njim.[98]

Ovakav način je blaži, razumniji i bolji od načina Ebu Zerra, radiallahu anhu.

---

98 Predaja je nepotvrđena (iz Israilijata)

Ako pitaš zašto „blaži i razumniji" kad sa ovakvim i sličnim njemu, u osnovi, nije dozvoljeno prijateljevati i bratimiti se? Takvog treba na kraju ostaviti jer propis ako je potvrđen postojanjem razloga isto tako prestaje biti važeći nestankom razloga. Razlog sklapanja prijateljstva i bratimljenja jeste međusobno potpomaganje u vjeri, a to se ne može ostvariti činjenjem grijeha.

Kažem: Izraz „blaži" podrazumijeva saosjećajnost i samilost što može dovesti do kajanja i vraćanja na pravi put. U pokajniku se javlja stid kao proizvod drugovanja, a ako se s njim prekinu odnosi, on će i dalje činiti grijeh i ustrajavati u njemu. Izraz „razumniji" podrazumijeva bratsvo te blisku vezu sličnu rodbinskoj. Ako se bratstvo uspostavi onda se time potvrđuju i obaveze koje je nužno ispuniti, a jedna od obaveza je da se brat nikada ne zapostavi, posebno onda kada je u nevolji i potrebi. Vjerska potreba je mnogo važnija od potrebe za imetkom. Navedenog je zadesila nevolja i podlegao je strasti zbog koje mu je bio potreban prijatelj. Nužno je, stoga, da se prati njegovo stanje i da se, ne zapostavljajući ga, s njim lijepo postupa kako bi mu se pomoglo da se riješi nevolje u koju je zapao.

Bratstvo je oprema za sučeljavanje s nevoljama koje vrijeme nosi, a ovako nešto je najteža nevolja. Ako se grješnik pridruži pobožnom i vidi njegovu bogobojaznost i ustrajnost u ibadetu povući će se od grijeha i stidit će se da ga dalje čini. Čak i ljenčina, ako se udruži sa marljivim, postat će radin iz prostog razloga što će ga biti stid.

Dža'fer b. Sulejman kaže: „Kad god bih osjetio bezvolju i ljenost pogledao bih Muhammeda b. Vasi'a i njegovu predanost ibadetu. Onda bi mi se vraćala živost i zaboravljao bih na ljenost. To bi trajalo sedmicama."

Prijateljstvo je po važnosti blisko rodbinstvu, a rođaka ne smijemo ostaviti zbog grijeha. Zbog toga Uzvišeni Allah kaže Svom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, kako da se odnosi prema svojoj familiji: **„A ako te ne budu poslušali, ti reci: - Ja nemam ništa s tim što vi radite."**[99] A nije rekao: „Ja nemam ništa s vama!" - zbog rodbinstva. Na ovo je ukazao i Ebu Derda, radijallahu anhu, kad mu je bilo rečeno: „Zar ne mrziš brata, a on radi to i to?" pa je on odgovorio: „Mrzim njegov postupak, ali on je moj brat. Bratsvo po vjeri je čvršće od krvnog."

Hakim je bio upitan: „Koji ti je draži: brat ili prijatelj?" Reče: „Draži mi je brat ako mi je prijatelj."

Hasan bi govorio: „Koliko li je samo braće koje ti majka nije rodila."

Zbog svega ovoga je i rečeno: „Rodbinstvo traži ljubav, dok ljubav ne traži rodbinstvo."

Dža'fer Sadik je rekao: „Ljubav koja traje dan je veza, ona koja traje mjesec je rodbinstvo, a ona koja traje godinu je čista povezanost. Ko je prekine, Allah prekinuo s njim!" Stoga je provedba bratstva i bratskih odnosa, ako se ono uspostavilo, obaveza. Ovo je naš odgovor za započinjanje veze s grješnikom jer s njim se nije ni započinjalo obavezom. Ako je on rodbinski vezan, onda,

[99] Kur'an: Eš-Šu'ara', 216.

nesumnjivo ga se ne smije napustiti, nego će se s njim lijepo postupati. Dokaz tome je da u osnovi, ne družiti se i ne bratimiti se nije ni pokudno ni ružno. Neki kažu: „Osamljenost je preča (od druženja s grešnicima) dok je prekidanje prijateljstva zabranjeno. Prekinuto druženje i nedruženje u osnovi je kao razvod braka i neženstvo. Razvod braka je Allahu mrži od neženstva. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Najgori ljudi su oni koji tuđe riječi prenose i oni koji zavađaju one koji se vole (ahbabe)."[100]

Jedan od naših dobrih prethodnika o pokrivanju grešaka braće, kaže: „Šejtan želi da vašeg brata zadesi nešto slično tome (grijehu) kako bi ga ostavili i prekinuli odnose s njim, a šta ste zadržali od vaše ljubavi prema prijatelju. Budući da je svađa i nesloga među onima koji se vole vrlo draga šejtanu isto kao što mu je i griješenje omiljeno. Ako šejtan uspije da ostvari jednu od ove dvije stavri, druga joj se sama priključuje."

Na ovo ukazuje Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, onom čovjeku koji je izgrdio i ukorio drugog koji je počinio grijeh. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je rekao: „Ne kori ga, ne dozvolite sebi da budete šejtanski pomagači protiv svoga brata."

Navedeno upućuje na jasnu razlika između uspostavljenog prijateljstva i onog koje tek treba da se uspostavi, jer druženje s grešnicima je zabranjeno, ali i prekidanje prijateljstva isto tako. Nisu isti: onaj ko se suprotstavlja drugom i onaj ko to ne mora.

---

[100] Hadis bilježi: Ahmed

Pri uspostavljanju prijateljstva može se biti pošteđeno raskola ako se razlozi za raskol izbjegnu. U tom slučaju preče je ne počinjati prijateljsku vezu, a ako u uspostavljenom prijateljstvu dođe do sukoba tada je nejpreče ispoštovati obavezu prijateljstva. Navedeno vrijedi u slučaju da se radi o bratovoj vjerskoj pogrešci.

Ako se nađeš u prilici da ti tvoj prijatelj uradi nešto zbog čega bi ga trebao ostaviti ili bojkotovati, znaj da je nesumnjivo bolje oprostiti svom prijatelju i preći preko toga. Čak, poželjno je, ako si kadar, da opravdaš takav prijateljev postupak.

Rečeno je: „Potrebno je da svom bratu pronađeš sedamdeset opravdanja za njegovu grešku, pa ako srce ne može to da prihvati, onda kori sam sebe zbog toga. Reci svom srcu: 'Kako si samo osorno i tvrdo! Brat ti se izvinjava na sedamdeset načina, a ti to ne prihvataš. U tebi je greška, a ne u tvom bratu'. Ako srce ne prihvati uljepšavanje i opravdanje, potrebno je, da se ne srdiš, ako možeš, mada je to vrlo teško."

Šafija, radijallahu anhu, kaže: „Koga se nastoji rasrditi, a on se ne rasrdi, taj je magarac. A koga se nastoji odobrovoljiti, a on ne htjedne, taj je šejtan. Nastoj da ne budeš ni magarac ni šejtan i nastoj zadovoljiti svoje srce samim sobom umjesto brata, i dobro se čuvaj da ne budeš šejtan, ako srce ne mogne prihvatiti."

Ahnef b. Kajs kaže: „Prijatelj ima obavezu da izdrži tri stvari: neopravdanu srdžbu, neopravdanu pogrešku i neopravdanu uvredu."

Neko od učenih je rekao: „Nikad nikoga nisam uvrijedio. Ako me uvrijedi plemenit čovjek, onda mi je najpreče da mu oprostim, a ako me uvrijedi pokvarenjak, neću zbog njega gubiti svoju čast i dostojanstvo uzvraćajući mu na uvredu.” Potom je to oslikao stihovima:

I praštam uglednom sramotu mu
Želeći time nagradu
Ne uzvraćam poganom na uvrede
Ne želeći štetu svom obrazu i ugledu

***

Od svog prijatelja samo čisto uzmi
Sve što je mutno na to se ne obaziri
Život je kraći od tog da koriš
Prijatelja zbog sitnih greški

Kakvu god ispriku da ti uputi prijatelj, iskreno ili ne, prihvati je. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Kome se njegov brat izvini, a on ne prihvati to izvinjenje, takav ima grijeh koliki je grijeh onog koji druge izrabljuje.”[101] Još je rekao: „Vjernik se brzo rasrdi, ali brzo i oprosti.”[102] Ovaj hadis ne opisuje vjernika kao nekog ko se uopšte ne srdi. U tom kontekstu je i ajet u kom Uzvišeni Allah kaže: **„Koji srdžbu savlađuju.”**[103]

(Obratite pažnju!) Uzvišeni Allah nije rekao: „Oni koji srdžbe nemaju.” Uobičajeno je da čovjek kada bude ranjen osjeti i bol, ali je podnosi i ustrajava u njoj.

---

[101] Hadis bilježi: Ibn Madže
[102] Hadis bilježi: Tirmizi
[103] Kur'an: Ali Imran, 134.

Kako god je bol prirođen ljudskoj prirodi, isto tako je i bol koja se javlja kao posljedica srdžbe prirođen prirodi srca. Bol se ne može iscupati iz srca, ali se može zauzdati i kontrolisati radeći suprotno onomu što ono želi. Kad srce nalaže osvetu i traži zadovoljštinu nemoj pristati na to.

Ebu Sulejman je rekao Ahmed b. Ebi Hivariju: „Ako se u ova vremena s nekim zbratimiš, nemoj ga koriti zbog onog što tebi ne odgovara, jer nisi siguran da u tvom odgovoru neće biti nešto što je gore od prethodnog." Ahmed je rekao: „Provjerio sam to i našao da je uistinu tako."

Neko od učenih je rekao: „Strpljivo podnijeti bratovu pogrešku je bolje nego ga ukoriti, a ukoriti ga je bolje nego se otvoreno sukobiti s njim, a i u otvorenom sukobu ne treba pretjerivati s mržnjom."

Uzvišeni Allah kaže: „**Allah će sigurno uspostaviti ljubav između vas i onih s kojima ste u zavadi.**"[104]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Dragu osobu voli umjereno, možda će ti nekada biti mrska. Mrsku osobu mrzi umjereno, možda ti nekad postane dragom."[105]

Omer, radijallahu anhu, kaže: „Nemoj da ti ljubav bude prekomjerna a ni mržnja, a to je da voliš prijatelja i u svojoj propasti."

---

[104] Kur'an: El-Mumtehine, 7.

[105] Hadis bilježi: Tirmizi

ŠESTA OBAVEZA

DOVA ZA BRATA DOK JE ŽIV A I NAKON SMRTI

Da bi ispunio ovu dužnost trebaš učiti dove za svog brata dok je živ, a i nakon što umre i da u dovama tražiš ono što bi volio sebi, svojoj porodici i svima onima koji su vezani za njega.

Učit ćeš dove za brata kao što učiš za sebe i nećeš praviti razliku između njega i sebe, jer tvoja dova za brata je, zapravo, dova za samog sebe. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Kada čovjek uči dovu za svog odsutnog brata, melek govori: 'Neka je i tebi isto što i njemu tražiš'."[106]

U drugim predajama stoji da Allah tada kaže: „Od tebe ću početi, Moj robe!", „Čovjeku se od dove za svog brata primi ono što se ne primi za njega lično",[107] „Dova brata za drugog koji je odsutan se ne odbija."...[108]

Ebu Derda, radijallahu anhu, je govorio: „Učim dove za sedamdesetericu svoje braće. To činim na sedždama i svakog poimenice spomenem."

---

[106] Hadis bilježe: Ahmed i Muslim
[107] Daif hadis
[108] Hadis bilježi: Muslim

Muhammed b. Jusuf Asfahani je govorio: „S čim se može uporediti dobar prijatelj?! Tvoja porodica razdijeli tvoje nasljedstvo i uživaju u onom što ostaviš iza sebe. Jedino tvoj brat iskreno žali za tobom, brine se za ono što si uradio i šta te čeka na onom svijetu. Moli za tebe u noćnoj tmini dok si ti u zemljinoj utrobi. Tako je dobar prijatelj sličan melekima."

U jednoj predaji stoji: „Pa kad čovjek umre, ljudi kažu: 'Šta je ostavio iza sebe?', dok meleki kažu: 'Šta je pripremio za onaj svijet?' Radosni su zbog onog što je pripremio i raspituju se o njemu i saosjećaju s njim."[109]

Kaže se: „Onaj koji čuje za smrt svog brata, pa mu preda rahmet[110] i zamoli oprost grijeha, bude mu upisano kao da je prisustvovao i klanjao dženazu."

Prenosi se od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: „Primjer umrlog u njegovom mezaru je primjer davljenika koji se hvata za svaku stvar. On priželjkuje dovu od djeteta, roditelja, majke, brata ili rođaka."[111]

U mezarje umrlih, od dove živih, dospijeva svjetlo veliko kao brda. Jedan od naših prethodnika je rekao: „Dova za umrlog je kao poklon za živog. Melek uđe kod umrlog noseći tacnu od svjetlosti na kojoj je mahrama također od svjetlosti tvog brata i kaže: 'Ovo ti je poklon od tog i tog tvog brata ili od tog i tog tvog rođaka.' Umrli se tome obraduje kao što se živi obraduje poklonu."

---

[109] Daif hadis, bilježi ga Bejheki
[110] Zatraži milost za njega
[111] Daif hadis, bilježi ga Dejlemi

SEDMA OBAVEZA

ISPUNJENJE OBAVEZA I ISKRENOST

Pravo značenje ispunjenja obaveze bi bilo: ustrajnost u ljubavi te održavanje veze do smrti, a nastavak, poslije smrti prijatelja, sa njegovom djecom i njegovim prijateljima.

Ljubav se treba radi ahireta, pa ako se prekine nakon smrti onda propada djelo i trud. Zbog toga Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže spominjući sedmericu koje će Allah staviti u hlad Svog Arša na Dan kad druge hladovine osim Njegove ne bude bilo: „I dva čovjeka koji se vole u ime Allaha, radi toga se sastanu i radi Njega rastanu." Neko je rekao: „Malo ustrajnosti i odanosti nakon smrti brata je mnogo vrednije od ustrajnosti za vrijeme dok je bio živ."

Bilježi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, počastio staricu koja je ušla kod njega. Kada je upitan za razlog takvog postupka, rekao je: „Ona nam je dolazila dok je hazreti Hatidža, radijallahu anha, bila živa, a zadržati lijep odnos je od vjere."[112]

[112] Hadis bilježi: Hakim

Bratska odanost podrazumijeva i to da se pazi na sve prijatelje i rođake umrlog. Pažnja prema njima, u srcu prijatelja, treba da je jača nego prema samom prijatelju, jer je radost zbog traganja za onim koji su bili u vezi s njim mnogo veća. Snagu ljubavi i saosjećanja valjano odslikava količina ljubavi podijeljena na one koji su bili u vezi s voljenim. Tako čak, i pas koji je na vratima prijatelja, treba u srcu da se razlikuje od ostalih pasa.

Ako dođe do prekida odanosti, nakon što je bratska veza potrajala, tu se zasigurno šejtan umiješao. Manje mu smetaju oni koji se potpomažu u dobru od onih koji se vole u ime Allaha i koji su se zbratimili radi Njega, a šejtan će se truditi svim silama da pokvari njihov odnos.

Uzvišeni Allah kaže: **„Reci robovima Mojim da govore samo lijepe riječi: - jer bi šejtan mogao posijati neprijateljstvo među njima."**[113] I kaže nam, govoreći o Jusufu, alejhis-selam: **„Nakon što je šejtan između mene i braće moje bio razdor posijao."**[114]

Kaže se: „Ne zbratime se dvojica, a onda se rastanu, a da to nije zbog grijeha koji je počinio jedan od njih."

Bišr bi govorio: „Kada čovjek počne da propušta ibadete, Allah mu uskrati onog ko bi ga oraspoložio, budući da bratsko druženje rastjeruje brige i istinski pomaže u očvršćavanju imana."

Zbog toga Ibn Mubarek kaže: „Nešto najprijatnije je sijelo s prijateljima i to je jedino što vrijedi."

---

[113] Kur'an, El-Isra, 53.
[114] Kur'an, Jusuf, 100.

Trajna ljubav je samo ona u ime Allaha, dok ona koja je radi nekog interesa, traje onoliko dok se interes ne ostvari. Ljubav prama Allahu je upotpunjena onda kada nema zavisti ni u vjeri ni u dunjaluku. Kako zavidjeti bratu, kad sve što brat ima koristi i njemu.

Uzvišeni Allah ovako opisuje one koji se vole u Njegovo ime, pa kaže: **„I u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju, i više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno.”**[115]

U odanost spada i to da se ne promijeni odnos prema prijatelju ni onda kada se pročuje i proširi njegova vlast i popularnost. Uzdizanje nad prijateljima onda kad se promijeni situacija je prezreno. Pjesnik kaže:

Plemeniti i ako uspije sjeća se
onih koji su ga vidjeli kad takav ne bijaše

Jedan od prethodnika je oporučio svom sinu: „Sinak, druži se s onim koji će ti se naći pri ruci kada ti bude potreban, ako si neovisan od njega neće ti dodijavati niti zavidjeti pa i ako dobije visoki položaj neće se uzdizati nad tobom.”

Jedan mudrac je rekao: „Ako tvoj prijatelj dođe na vlast i zadrži pola svoje ljubavi prema tebi, to je veliko dobro.” Rebia’ govori da se Šafija, radijallahu anhu, zbratimio s nekim čovjekom u Bagdadu. Poslije je taj čovjek dobio upravu nad Sajbinom i promijenio svoj odnos prema Šafiji. Tada mu je Šafija napisao ove stihove:

---

[115] Kur’an: El-Hašr, 9.

Idi, ljubav prema tebi iz srca sam pustio
Zauvijek ali ne nepovratno.
Ako se popraviš ljubav će se povratiti
I neka bude u dva pokušaja
A ako ne - isto ti uzvraćam
pa će biti dvaput u dva perioda
Ako dođe treći to ti je zauvijek
Neće ti koristiti uprava Sajbina.[116]

Znaj da se odanošću bratu ne smatra naše slaganje s njim u nečemu što je u suprotnosti s vjerom, nego je prava odanost suprostaviti se tome. Šafija se bio zbratimio s Muhammedom b.Hakemom, mnogo ga volio i cijenio i govorio bi: „U Egiptu boravim samo zbog njaga." Kad se Muhammed razbolio, Šafija ga je obišao i rekao:

Razbolje se ahbab pa ga obiđoh
Zbog brige za njim i sam se razboljeh
Dođe ahbab i obiđe me
Od gledanja u njeg ozdravih

Ljudi su mislili da će ga Šafija oporučiti kao svoga nasljednika i da će nastaviti podučavati ljude nakon njegove smrti, zbog iskrene ljubavi koja je bila među njima. Kada se Šafija smrtno razbolio, došli su kod njega i pitali ga: „Od koga ćemo sada uzimati znanje, Ebu Abdullahu?" Muhammed se onda uspravio, stojeći kod Šafijine glave, očekujući da on pokaže na njega. Šafija reče: „Neka je slavljen Allah, zar ima ikakve sumnje oko toga?

[116] Šafija aludira na trostruki talak - razvod braka

Oporučujem Ebu Jakuba Buvejtija." To je pogodilo Muhammeda. Svi su se priklonili Buvejtiju, mada je Muhammed bio preuzeo kompletan mesheb od imama Šafije, ali je Buvejti bio pobožniji i skromniji. Šafija je oporukom želio dobro muslimanima. Nadvladao je emocije i nije dao prednost ljudskom nad Allahovim zadovoljstvom. Kada je imam Šafija umro, Muhammed b. Hakem je napustio njegov mesheb i posvetio se meshebu svog oca. Podučavao je knjigama malikijskog mesheba i važio kao vrstan poznavalac ove pravne škole, da je Allah s njim zadovoljan.

Buvejti je uvijek davao prednost zuhdu i nije volio da podučava u halkama pred velikim brojem ljudi. U potpunosti se posvetio ibadetu. Napisao je knjigu *El-Umm*[117] koja se sada pripisuje Rebi' b. Sulejmanu, ali ju je Buvejti napisao. Nije sebe spomenuo niti isticao. Rebia' je uz izvjesne korekcije i dodatke objavio pomenutu knjigu.

Prava, istinska odanost koja je produkt bratske ljubavi upotpunjena je težnjom Uzvišenom Allahu.

Ahnef b. Kajs kaže: „Bratstvo je skupocjen dragulj, ako ga ne čuvaš mogao bi se oštetiti. Čuvaj ga strpljivošću i praštanjem onom ko ti je nepravdu nanio i zadovoljstvom, kako se ne bi smatrao pretjerano dobrim, a i da svom bratu ne zamjeraš pretjerano griješenje."

Iskrena odanost se ogleda i kroz to što ćeš strahovati od raskola i onog što vodi tome, kao što pjesnik kaže:

Sve nevolje što me pogodiše ništavne su
Kad s rastankom s bratom se uporede

[117] Autor knjige istog naslova je i imam Šafija

Ibn Ujejne je rekao, kada je izgovorio ovaj stih: „Družio sam se s nekim ljudima i prekinuli smo prije trideset godina naše odnose, ali ni najmanje se bol u mom srcu, zbog toga, nije smanjila."

U odanost spada i to da se ne pridaje pažnja onome što se čuje o svom prijatelju od drugih ljudi, naročito od onih koji se odmah u početku prikazuju kao prijatelji našem prijatelju kako ne bi bili optuženi, a onda iskažu sve ružno što imaju. Prenose o prijatelju one stvari koje će uznemiriti čovjeka. To je podmukao i podal način da se prijatelji i braća zavade. Onaj ko se ne ustegne od ovoga, njegovo prijateljstvo neće biti dugog vijeka.

Neki čovjek je došao Hakimu i rekao mu: „Želim da zadobijem tvoju naklonost i simpatiju." Hakim mu reče: „Može, ako zadovoljiš tri uvjeta." (Bez razmišljanja) čovjek prihvati pa upita: „Prihvatam, a koji su uvjeti?" „Da ne obraćaš pažnju na ono što čuješ o meni, da mi se ne suprotstavljaš i da me ne posjećuješ noću."

Odanost podrazumijeva i to da se ne prijateljuje sa neprijateljem svoga prijatelja.

Šafija, radijallahu anhu, kaže: „Ako se tvoj prijatelj pokori tvojem neprijatelju, onda su saučesnici u neprijateljstvu prema tebi."

OSMA OBAVEZA

OLAKŠAVANJE I OSTAVLJANJE ZADUŽIVANJA I OPTEREĆIVANJA

Ovu obavezu ćeš ispuniti tako što svog brata nećeš zaduživati onim što će mu biti teško podnijeti, nego ćeš ga nastojati rasteretiti i osloboditi ga eventualnih briga koje ga more i pritišću. Nastojat ćeš preuzeti dio prijateljeva tereta i odgovornosti na sebe i nećeš koristiti prijateljev ugled i položaj za svoje ciljeve, niti ćeš od njega taržiti i očekivati poniznost i provedbu svih obaveza. Nastojat ćeš, također, da zajedno sa svojim prijateljem stekneš Allahov bereket kroz dovu za njega, ugodnim druženjem s njim, potpomaganjem u vjeri uz stalno nastojanje da se zadobije Allahovo zadovoljstvo kroz ispunjavanje svih obaveza i dužnosti koje podrazumijeva istinsko ahbabstvo.

Jedan učenjak je rekao: „Ko od svojih prijatelja očekuje više nego što im pruža, nanio im je nepravdu, a ko očekuje onoliko koliko sam pruža, opteretio ih je, a ko ih ničim ne zadužuje i ne očekuje da mu uzvrate, taj je bolji od njih.”

Jedan mudrac je rekao: „Ko se svojim prijateljima prikaže većim i boljim nego što jeste, grješan je i on i oni s njim. Ko im se prikaže onakav kakav je, opteretio je i njih i sebe, a ko im se prikaže manjim nego jeste, spasio je i sebe i njih. Pravo olakšanje prijatelju je onda kad ga se ničim ne zadužuje, tako da on ne osjeća stid zbog nečega što je uradio kao što ga ne osjeća od samoga sebe."

Džuvejd je rekao: „Dvojica se neće zbratimiti, a potom razdvojiti, bez da to nije zbog nečega ružnog kod jednog od njih dvojice."

Alija, radijallahu anhu, je rekao: „Najgori prijatelj je onaj ko te zadužio obavezom, ko te prisilio na lukavštinu i natjerao na izvinjenje."

OBAVEZIVANJE VODI PREKIDU VEZE I NEPOSJEĆIVANJU

Fudajl kaže: „Prekid odnosa među ljudima je zbog obavezivanja. Neko posjeti svog prijatelja i spremi mu se pa ga time zaduži i obaveže i time prouzrokuje prekid odnosa.” Aiša, radijallahu anha, kaže: „Mu’min je mu’minu brat, ne vara ga niti ga postiđuje.”

Džunejd kaže: „Družio sam se s četiri generacije ljudi, a svaka generacija je imala trideset ljudi: Haris Muhasibi i njegova generacija, Hasan Mesuhi i njegova generacija, Sirri Sekati i njegova generacija i Ibn Kurejbi i njegova generacija pa ne vidjeh da su se dvojica iz njihovih generacija zbratimili u ime Allaha a da se jedan od njih postidio od svog prijatelja ili otuđio, a da to nije bilo zbog slabosti jednog od njih. Jednog od njih su upitali: ’S kim i kakvim da se družimo?’ On odgovori: ’S onim ko će te osloboditi tereta obaveze i osloboditi te ustručavanja u odnosu s njim’.”

Dža’fer b. Muhammed bi govorio: „Najteži mi je prijatelj onaj ko me obavezuje nečim i pred kim se ustručavam, a najdraži srcu mi je onaj s kojim sam slobodan toliko koliko sam slobodan kad sam sam.”

Jedan od sufija je rekao: „Ne druži se osim s onim u čijim očima nećeš porasti zbog svog dobročinstva niti će ti ugled kod njega opasti zbog počinjenog grijeha. Sve će to biti za ili protiv tebe, a ti ćeš kod njega zadržati mjesto koje imaš."

Rečeno nas na najbolji način upućuje na koji se način čovjek oslobađa obaveze i ustručavanja, jer u protivnom, ako bi znao da je njegovo mjesto umanjeno kod prijatelja, nužno bi ga nagnalo na ustručavanje od njega.

Neko je rekao: „S onima koji vole dunjaluk ponašaj se uljudno, onima koji vole ahiret obraćaj se učeno i znanjem, a sa arifima (oni koji su spoznali Uzvišenog Allaha) ponašaj se kako hoćeš."

Drugi je rekao: „Ne druži se osim s onim ko će za tebe pokajanje (*tevbu*) tražiti kada pogriješiš, koji će ti opravdanje tražiti ako nekoga uvrijediš i koji će ponijeti tvoj teret, a neće te teretiti svojim."

Onaj koji je izrekao ove riječi učinio je bratstvo teškim, a ono nije takvo. Potrebno je da svaki pobožan i razuman čovjek donese čvrstu odluku da će provesti svoje obaveze bratstva koje ga vežu i koje mu ne dozvoljavaju da može imati mnogo prijatelja. Potrebno je da se bude brat u ime Allaha, u protivnom, bratimljenje bi bilo samo radi ličnih interesa.

Poučen gore navedenim jedan čovjek je rekao Džunejdu: „Rijetki li su iskreni prijatelji u ovom vremenu! Kako da nađem pravog prijatelja u ime Allaha?!" Džunejd nije pridavao pažnje njegovim riječima. Čovjek ih je ponovio tri puta, a onda mu Džunejd reče: „Ako hoćeš brata

koji će te trpiti i potpomagati, takvih je, uistinu, vrlo malo, ali ako hoćeš brata u ime Allaha, kojeg ćeš ti pomagati i trpiti njegove uvrede, takvih puno poznajem i mogu ti ih preporučiti." Na te riječi je čovjek ušutio.

Znaj da se razlikuju tri vrste ljudi: oni čijim se društvom možeš okoristiti, zatim oni kojima možeš koristiti i koji ti neće nauditi ali ni koristiti i oni koje ne možeš koristiti ali ti mogu nauditi a to su glupaci (*ahmaci*) i ljudi niskog morala. Ljude iz treće grupe moraš izbjeći, a one iz druge grupe nemoj izbjegavati jer ti na ahiretu mogu koristiti njihovo zagovorništvo i dova, a imat ćeš i sevab za ono što si im učinio. Uzvišeni Allah je objavio Musau, alejhis-selam: „U pokornosti Meni, steći ćeš mnoge prijatelje, ako ih podržiš, potpomogneš i ne zavidiš im."

Jedan učeni je rekao: „Družio sam se s ljudima pedeset godina i ni s jednim od njih nisam došao u sukob, a sve zarad moga odnosa prema njima koji je uvijek išao na moju štetu. Ko ima ovu osobinu ima mnoštvo prijatelja."

U neobavezivanje i blagost spada i to da prijatelju ne prigovaraš zbog nafila.

Jedna skupina sufija je svoje druženje formirala na četiri temelja: ako bi neki od njih čitav dan jeo, prijatelj mu ne bi rekao: „Posti!" Ako bi postio svaki dan, prijatelj mu ne bi rekao: „Nemoj postiti!" Ako bi prespavao čitavu noć, ne bi mu rekao: „Ustani i klanjaj!" A ako bi čitavu noć klanjao, ne bi mu rekao: „Spavaj!" Međusobno su se uvijek odnosili s jednakom pažnjom, ne uvažavajući se više ili manje zbog toga. Ako bi, sve ovo nabrojano, dovelo do promjene odnosa, nužno bi dovelo i do dokazivanja ili

ustručavanja. Rečeno je: „Oko koga nema brige, druženje s njim traje, a koga se ne mora potpomagati, dugo će se voljeti."

Jedan od ashaba je rekao: „Allah je prokleo one koji zadužuju jedni drige.", a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Ja i pobožnjaci mog ummeta smo izvan toga da nekog obavezujemo."[118]

Jedan učeni je rekao: „Ako čovjek u kući svog prijatelja uradi četiri stvari prisnost među njima je potpuna: ako jede kod njega, ode u zahod, prespava i obavi namaz." To je kazano jednom šejhu pa on reče: „Ostala je i peta stvar, a to je da sa svojom ženom dođe svom prijatelju i spava s njom." To sve zbog toga što se u tuđoj kući ustručava od ovih pet stvari. U protivnom, džamije bi bile komotnije za srca pobožnih.

Ako se uradi ovih pet stvari bratstvo je upotpunjeno, stid je uklonjen i komoditet potvrđen. Arapi svojom dobrodošlicom ukazuju na sve to. Ako neko od njih kaže svom prijatelju „Merhaben ve ehlen ve sehlen!",[119] ukazao mu je srčanu dobrodošlicu, što zapravo znači: „Naša porodica ti je društvo od kojeg ne trebaš zazirati nego se ugodno u njemu osjećati, od nas ti je olakšica i pomoć u svemu i sve tvoje želje neće nam biti teško ispuniti, naprotiv, činit će nam zadovoljstvo."

Neobavezivanje i praštanje se neće u potpunosti ostvariti osim ako sebe bude vidio manje vrijednim od svojih prijatelja i ako bude o njima lijepo mislio, a sebe samog korio. Ako ih bude smatrao boljim od sebe, tek tada će on

118 Daif hadis

119 Kod nas si u srcu dobrodošao!

biti bolji od njih. Ebu Muavija Esved kaže: „Svi moji prijatelji su bolji od mene.” Upitaše: „A kako to?” „Svi me smatraju boljim od sebe, a onaj ko meni daje prednost nad sobom bolji je od mene.”

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Čovjek je vjere svoga prijatelja. Nema koristi od druženja s onim ko u tebi ne vidi ono što ti vidiš u njemu.”

Ovo predstavlja najniži stepen bratstva, gledati realno i davati prednost bratu. Zbog toga je Sufjan Sevri govorio: „Ako ti se kaže: ’Otpadu ljudski!’ - a ti se naljutiš, onda si stvarno najgori čovjek jer to o sebi trebaš uvijek misliti.” O tome ima riječi u poglavlju o *Udžbu i kiburu.*[120]

O ponoznosti i davanju prednosti braći nad samim sobom ispjevani su mnogi stihovi:

Ponizan budi onom koji će ako se poniziš
Smatrati to vrlinom a ne glupošću
A ostavi onog prijatelja koji će smatrati
Da je iznad svih svojom vrijednošću

Drugi pjesnik kazuje ovako:

Koliko je onih koje smatrah prijateljem
a on posta kao slučajan prolaznik
I koliko vidjeh slučajnih prolaznika
koji mi postadoše prijatelji: iskreni i stvarni

Ističući vlastite vrijednosti i zasluge čovjek, možda i nesvjesno, obezvređuje svoga brata, što je svim muslimanima pokuđeno.

[120] Samoopčinjenost i oholost

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Čovjeku je dosta zla to što će obezvrijediti svog brata muslimana.”[121] Upotpunjenje komoditeta, prijaznosti i neobavezivanja je u tome da se posavjetuje sa svojim bratom o svemu što namjerava i da prihvati njihove prijedloge. Allah kaže: **„I dogovaraj se s njima.”**[122]

Nije poželjno od brata kriti svoje tajne. Prenosi se da je Jakub, bratić Ma'rufov, rekao: „Esved b. Salim je došao mom amidži Ma'rufu s kojim je bio brat i rekao: 'Bišr b. Haris bi se imao volju zbratimiti s tobom, ali ga je stid da ti to otvoreno kaže. Mene je poslao da te pitam o bratstvu, ali postavlja i uvete tome: ne voli da se o tome zna niti želi da se često posjećujete i susurećete, jer mnogo sretanje mu nije drago.' Ma'ruf reče: 'Što se tiče mene, ako se zbratimim s nekim, onda mi je mrsko da ga napustim i za trenutak pa bih zasigurno takvog posjećivao kad god mogu. Uvijek bih mu davao prednost i ljubav u ime Allaha, a onda o svemu tome rekao: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se zbratimio sa hazreti Alijom b. Ebi Talibom, radijallahu anhu, učinio ga svojim ortakom u znanju, njemu prepustio podjelu deve (kurbana), oženio ga svojom najboljom i nadražom kćerkom, a sve te počasti zbog bratstva s njim. Uzimam te za svjedoka da ga primam kao brata i na osnovu tvoje poruke sklapam bratstvo s njim u ime Allaha i prihvatam da me ne posjećuje, ako mu je to mrsko, ali ću ga posjećivati kada god poželim i tražim od njega da dođe na mjesta gdje ćemo se sastati. Tražim isto

[121] Sahih hadis

[122] Kur'an: Ali Imran, 159.

tako od njega da od mene ne krije ništa i da me upozna sa svim svojim problemima.' Ibn Salim je o tome obavijestio Bišra i on je bio zadovoljan i obveselio se tome."

Ovo je skup obaveza bratstva. Nekad smo ih izložili ukratko, a nekada podrobno. Bratstvo se neće u potpunosti provesti, osim ako u odnosu s braćom ne budeš išao na svoju štetu i da ne gledaš svoju korist na štetu njih, i ako budeš sebe spustio na stepen njihovog sluge i čitavim svojim bićem provedeš svoje obaveze prema njima. Što se tiče tvog stava i pogleda, potrebno je da ih gledaš pogledom ljubavi i simpatije koju će oni moći prepoznati, da insistiraš na njihovim vrlinama a zažmiriš na njihove negativnosti, da ne odvraćaš svoj pogled od njih onda kada su ti okrenuti licem i kada govore s tobom. „Bilježi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, svakom sagovorniku pružao potrebnu pažnju, pa ako bi neki htio da ga Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sasluša, slušao bi ga na takav način da bi sagovornik pomislio kako je on najpreči za slušati, toliko ga je pažljivo slušao, s njim pričao, sa zanimanjem i pažljivo zapitkivao i plijenio pažnju sagovornika. Poslanikova sijela su bila sijela stida, poniznosti i sigurnosti."[123]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je bio čovjek koji se najviše smiješio svojim ashabima slušajući s punom pažnjom ono o čemu su govorili. Ashabi su se smiješili u njegovom društvu oponašajući ga u postupcima i duboko ga uvažavajući. Bitno znati da kao što postoji kultura govora postoji i kultura slušanja pa ćeš se potruditi da pažljivo

[123] Hadis bilježi: Tirmizi

slušaš govor svoga brata uživajući u njemu, vjerujući mu, potvrđujući ispravnost njegovog govora te pri tom pokazivati radost. Nećeš prekidati ničiji govor time što ćeš parirati onom koji govori, nadovezati se na njegove misli ili mu upadati u riječ. Ako si premoren, izvinit ćeš se prisutnim i nećeš prisluškivati ono što drugi ne bi voljeli da čuješ. O obavezama govora već smo opširno govorili, ali potrebno je još jednom naglasiti da ne dižeš svoj glas niti da se ljudima obraćaš na način koji ne razumiju.

Ruke: trebaš držati stisnute u pružanju pomoći ostalim u svemu onome što se rukama može odraditi.

Noge: Kada se krećeš u društvu, obrati pažnju da hodaš za društvom slijedeći ih, a ne načinom slijeđenog te da ne prednjačiš i ne hitaš, osim ukoliko oni požure niti da im se približavaš osim ako ti se približe. Da ustaneš ljudima kad dolaze i ne sjedneš dok oni ne sjednu, i da sjedneš skrušeno tek kada oni posjedaju.

Koliko god je jedinstvo čvršće, ove obaveze je lakše provesti, primjerice: ustajanje, izvinjavanje, učtivo pohvaljivanje...

Sve su to obaveze bratstva ali sadržavaju i malo otuđenosti i zaduženja. Ako se jedinstvo ostvari u potpunosti, onda potpuno nestaje i obaveznost i onda se prema bratu odnosi kao prema samom sebi, jer su ove pojavne norme ponašanja odraz unutarnjih normi i čistoće srca pa koliko su srca čista to je manje potrebno pokazivati ono što je u njima. Ko gleda na prohtjeve stvorenja i njihovo mišljenje, nekad će pogriješiti a nekad pogoditi, a onaj ko gleda u Gospodara svih svjetova, nužno je

ispravan i vanjštinom i nutrinom. Svoju nutrinu će okititi ljubavlju prema Allahu i Njegovim stvorenjima, a svoju vanjštinu će nakititi robovanjem Allahu i služenjem Njegovim iskrenim robovima. To je najviši izraz služenja Allahu, jer to se ne može ostvariti osim lijepim ahlakom. Čovjek se svojim lijepim ahlakom može vinuti na stepen onog ko trajno noću ibadeti, danju posti pa čak i više.

NORME DRUŽENJA SA RAZLIČITIM SOJEVIMA LJUDI UZETE IZ IZREKA ISTINSKIH MUDRACA

Ako želiš prijatno društvo, onda i prijatelja i neprijatelja susreći sa osmijehom na licu, ali ne s poniznošću i podilaženjem, nego dostojanstveno i bez oholosti, skrušeno, ali ne i sa ponižavanjem. Budi u svim poslovima i postupcima umjeren jer i jedna i druga krajnost u ophođenju je pokuđena. Ne gledaj si u noge, ne okreći se puno, nemoj stajati na put grupi (ne opiri se većini) i ne budi nemiran na sijelu. Nastoj da ne ukrštaš prste, ne igraš se bradom i prstenom, ne čačkaš zube, ne stavljaš prst u nos, te da ne pljuckaš i ne šmrcaš puno. Nemoj pretjerano odgoniti muhe s lica. Ne proteži se i ne zijevaj pred ljudima, bilo na namazu, bilo van njega. Neka tvoje sjedenje bude smireno, tvoj govor smislen. S pažnjom slušaj lijep govor kojim ti se sugovornik obraća i nemoj pokazivati pretjeranu zadivljenost, ne traži da ti se ponovi

rečeno, ne pričaj smiješne zgode i doskočice, ne govori o zadivljenosti svojim djetetom ili služavkom, o svojoj kosi ili frizuri i ostalom što se tebe lično tiče.

Ne gizdaj se pretjerano poput žene, niti se ponižavaj ponižavanjem roba. Izbjegavaj pretjerano nanošenje surme i pretjerano mirisanje. Ne insistiraj na podmirenju potreba niti podstiči nekoga na nepravdu. Ne govori svojim ukućanima, a kamoli nekome drugom, koliki ti je imetak i koliko novca imaš, jer ako vide da imaš malo, omaložavat će te, a ako vide da imaš puno, povećat će im se prohtjevi. Zastrašuj ih ali bez siledžijskog ponašanja i budi blag prema njima, ali ne pokazuj slabost. Ne šali se sa svojim slugama i podređenima pa da naškodiš svom ugledu, a ako se prepireš, budi dostojanstven.

Ne ispoljavaj svoje neznanje i ne požuruj se nigdje. Dobro razmisli o svojim argumentima, ne gestikuliraj rukama preko mjere, ne okreći se iza sebe, ne puzi na koljenima. (U ljutnji se obuzdaj i nemoj govoriti ništa) tek kad te prođe ljutnja, onda govori.

Ako te neko od vladajuće strukture pozove do sebe i približi ti se, s njim se ponašaj kao da si na oštrici, jer ako je ljubazan s tobom, nemoj nikada biti siguran da se neće okrenuti protiv tebe. Prema njemu budi blag kao prema djetetu, govori mu ono što želi da čuje pod uslovom da u tome nema grijeha. Ni u kom slučaju ne dozvoli sebi da te njegova blagost prema tebi dovede u poziciju da se miješaš između njega i njegove porodice i saradnika. Ako i jesi dostojan toga, tvoja pogreška u odnosu između vladara i njegove porodice bila bi neoprostiva i pogubna.

Strogo se čuvaj prijatelja iz interesa i ne dozvoli da ti imetak bude preči od časti. Kada dođeš na sijelo traži da se prije svega pozdraviš, da ustupiš mjesto starijem, da sjedneš ondje gdje ima mjesta i gdje sjede skromniji te da poselamiš onog ko ti je najbliži u sijelu. Nemoj sjedati na put, a ako si već sjeo pokraj puta, onda je red da na takvom mjestu oboriš pogled, pomogneš slabom, uputiš zalutalog, odvratiš selam i pozdrav, odgovoriš na pitanje, ukažeš na dobro, odvratiš od ružnog i da vodiš računa o tome gdje ćeš pljunuti. Ne pljuj u pravcu Kible, niti na desnu stranu, nego na lijevu ili pod lijevu nogu.

Ne sijeli sa vlastodršcima, a ako to učiniš, obavezno se ostavi ogovaranja, izbjgavaj laž, čuvaj tajnu, ne traži podmirenje potreba, biraj riječi, navodi osobine prijašnjih vladara, ne šali se pretjerano, budi na oprezu s njima čak i kada ti pokažu simpatiju i naklonost. Ne uzdiži se u njihovom društvu, ne čačkaj zube u njihovom prisustvu, a vladar treba biti spreman da podnese sve osim odavanja tajne, uvrede kralju i otkrivanje onog što se dešava u haremu.

Ne sjedi sa prostim pukom, a ako učiniš onda ne zalazi duboko u njihove priče, ne pridaji pažnju njihovoj besposlici, budi gluh na njihov loš govor i izbjegavaj susrete s njima, osim u nuždi. Čuvaj se toga da se šališ sa pronicljivim, a i ostalim. Pronicljivi će te zamrziti, a glupak će te napasti jer šala ništi dostojanstvo i autoritet, dovodi do mrženje, ukida simpatiju, škodi znanju učenog, ohrabruje glupog. Kod mudrog ruši ugled, preziru ga pobožni i čestiti, umrtvljuje srce i udaljava od Uzvišenog Gospodara. Uzrokuje nemar, poniženost, a time i nutrinu nagriza.

Pretjerana neozbiljnost otkriva mahane i proizvodi grijehe. Kaže se: „Pretjerano se šali samo prezrenik i podlac. Onaj ko u sijelu bude izložen šali ili besposlici, neka spomene Allaha kad bude odlazio sa sijela."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ko bude prisustvovao sijelu u kojem bude puno besposlice, pa kaže kada bude odlazio: '*Subhanekellahumme ve bi hamdike, ešhedu en la ilahe illa ente. Estagfiruke ve etubu ilejke*!' - Slavljen neka Si Allahu i neka Ti je hvala neizmjerna! Svjedočim da nema boga osim Tebe! Tražim oprosta za grijehe od Tebe i kajem Ti se! - bit će mu oprošteno ono što je bilo na tom sijelu (od besposlice)."[124]

[124] Hadis bilježe: Ahmed, Tirmizi i Nesai

TREĆE POGLAVLJE

O PRAVIMA MUSLIMANA, RODBINE, RODITELJA, KOMŠILUKA, ONIH U NAŠOJ VLASTI I NAČINU OPHOĐENJA S NJIMA

Znaj da je čovjek prinuđen da živi ili kao usamljenik ili u zajednici sa drugim ljudima. Ako mu je teško živjeti sam te ako potrebuje nekoga od svoje vrste, onda mora znati i norme ponašanja u ljudskoj zajednici. Svaka zajednica ima svoje edebe (norme ponašanja) odgovarajuće pravu, a pravo je odgovarajuće vezi koja postoji i radi koje se stupilo u zajednicu. Veza može biti: rodbinska - kao najčvršća, islamsko bratstvo - kao najopćenitija veza, u šta spada i druženje i prijateljstvo, a može biti i komšijska, druženje na putu, školi, predavanju ili prijateljska veza.

Svaka od ovih veza je stepenovana. Rodbinstvo ima svoje pravo i obaveze, ali je veza najbližih srodnika jača i kao takva ima svoje obaveze, a od nje je opet jača obaveza prema roditeljima. Tako je i u odnosu s komšijom - ovisno od njegove udaljenosti od kuće, porijeklu - tako da zemljak u tuđini je kao rođak u domovini zbog komšiluka. Tako se i pravo muslimana potvrđuje ako saznamo da je musliman, a i poznavanje je višestepeno; nije isto nekog lično poznavati i poznavati ga po čuvenju. Mnogo je jače lično poznanstvo. Nakon upoznavanja, suradnjom se ono produbljuje.

Tako razlikujemo i više vrsta druženja: školsko druženje je, primjerice, čvršće od onog na putovanju. Prijateljstvo je također različito, ako ojača postaje bratstvo, a kasnije prerasta u najprisnije prijateljstvo. Prisni prijatelj (*halil*) je bliži čovjeku od ahbaba. Ahbab je onaj kojeg volimo iz srca dok nam *prisni prijatelj* obuzima čitavo srce. Svaki halil je ahbab a svaki ahbab nije i halil.

Višestepenost prijateljstva je poznata iz iskustva. Najprisnije prijateljstvo je iznad bratstva, jer izrazom najprisnije prijateljstvo označavamo stanje koje je potpunije od bratsva. To potvrđuju i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je rekao: „Kada bih birao sebi najprisnog prijatelja (*halila*) uzeo bih Ebu Bekra, jer je vaš prijatelj i Allahov prijatelj."[125]

Najprisniji prijatelj (*halil*) je onaj prema kome je ljubav ispunila kompletno srce i javno i tajno, a Poslanikovo, sallallahu alejhi ve sellem, srce je bilo potpuno ispunjeno Allahom i sasvim predano Njemu. Potpuna predanost Allahu Uzvišenom ga je spriječila da se bilo kome drugom preda, mada je hazreti Aliju, radijallahu anhu, uzeo za svog brata, pa kaže: „Alija je, u odnosu na mene, kao što je Harun u odnosu na Musaa, samo što nema vjerovjesništva."[126]

Hazreti Aliji, radijallahu anhu, je zanijekao vjerovješništvo kao što je hazreti Ebu Bekru, radijallahu anhu, zanijekao najprisnije prijateljstvo (*haliluk*). Ebu Bekr, radijallahu anhu, je jednak Aliji, radijallahu anhu, po pitanju bratstva, ali mu je bliži zbog najprisnijeg prijateljstva i svoje

[125] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[126] Hadis bilježe: Buhari i Muslim

podobnosti za njega, kada bi ono bilo moguće, na što je ukazao riječima: „Uzeo bih Ebu Bekra za najprisnijeg prijatelja (*halila*)."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je Allahov i *miljenik i halil*. Bilježi se da se jedne prilike ispeo na mimber ozaren srećom i rekao: „Allah me uzeo za Svog *halila* kao što je i Ibrahima učinio takvim. Ja sam Allahov *miljenik* i ja sam Allahov *halil*."[127]

Tako, prije upoznavanja i poznanstva nema (niti prijateljske niti bratske) veze, a ni poslije haliluka - najprisnijeg prijateljstva ili najiskrenije prisnosti - većeg stepena. Sve ostalo se stepenuje na osnovu ovog dvoga.

Govorili smo o obavezama bratstva i druženja pod koje potpadaju i ahbabstvo i najprisnije prijateljstvo. Stepeni prava i obaveza su raznovrsni sukladno raznovrsnosti ahbabstva i haliluka, kao što smo govorili o tome, a krajnji domet je žrtvovanje sebe i svog imetka. Primjer tome je Ebu Bekr, radijallahu anhu, koji je sve svoje podredio Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ili Talha, radijallahu anhu, koji je svojim tijelom štitio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Sada nam je želja navesti prava i obaveze prema bratu muslimanu, prema rodbini, roditeljima, komšijama, onima koji su pod našom vlašću, a obaveze prema bračnom drugu smo naveli u knjizi *Kitabu-n-nikah*.

[127] Daif hadis

PRAVA MUSLIMANA

Da ga poselamiš pri susretu, odazoveš se na poziv, nazdraviš mu kad kihne, posjetiš ga u bolesti, ispratiš mu dženazu ako umre prije tebe, ako te zakune nečim da ispuniš to, da ga posavjetuješ ako to zatraži od tebe, da mu štitiš obraz i ugled kad je odsutan, da mu želiš ono što i samom sebi i da mu mrziš ono što i samom sebi mrziš. Sve ove obaveze su spomenute u hadiskim predajama koje slijede.

Enes, radijallahu anhu, prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: „Muslimani imaju pravo na četiri stvari od tebe: da pomogneš dobročinitelja, da tražiš oprosta za grješnika, da moliš uputu za onog koji je zalutao i da voliš onog koji se pokajao.”[128]

Ibn Abbas, radijallahu anhu, tumačeći Allahove riječi: **„A samilosni među sobom.”**[129] kaže: „Dobar i čestit od njih moli za grješnika, a grješnik za dobrog. Kad grješnik vidi pobožnog u ummetu Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, on kaže: ’Gospodaru, učini blagoslovljenim svako dobro koje Si mu odredio, učvrsti ga u tome i omogući mu da se okoristimo njime!’, a kad pobožan vidi grješnika, kaže: ’Gospodaru, uputi ga, primi njegovo pokajanje i oprosti mu njegove grijehe!’”

---

[128] Daif hadis
[129] Kur’an: El-Feth, 29.

LJUBAV PREMA DOBRU

Ljubav prema dobru podrazumijeva da se iskreno želi svim vjernicima ono što se želi sebi i da im se ne želi ono što se ne želi samom sebi. Nu'man b. Bešir kaže: „Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Primjer vjernika u njihovoj međusobnoj ljubavi i samilosti je kao primjer tijela, ako oboli jedan organ, ostatak tijela obuzme groznica i nesanica'."[130]

Ebu Musa, radijallahu anhu, svjedoči da je čuo od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: „Vjernik vjerniku je kao zidovi zgrade, jedan drugog podupiru."[131]

NEUZNEMIRAVANJE

Obaveza svakog iskrenog muslimana jeste da nijednog muslimana ne uznemirava ni riječju ni djelom. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Istinski musliman je onaj od čijeg jezika i ruku su sigurni i mirni ostali muslimani."[132]

---

[130] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[131] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[132] Hadis bilježe: Buhari i Muslim

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u jednom podužem hadisu, u kojem nabraja i preporučuje vrline, kaže: „Ako nisi kadar činiti dobra djela, onda makar ne nanosi ljudima zlo, jer se i to ubraja u sadaku kojom ćeš se iskupiti."[133]

U drugoj predaji se kaže: „Najbolji musliman je onaj od čijeg jezika i ruku su mirni i sigurni drugi muslimani." i kaže: „Znate li ko je musliman? Odgovoriše: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Musliman je onaj od čijeg jezika i ruku su mirni i sigurni ostali muslimani.' Upitaše: 'A ko je mu'min?' 'Onaj od koga su ostali mu'mini sigurni.' Upitaše: 'A ko je muhadžir?' Odgovori: 'Onaj ko ostavi i izbjegava zlo.' Tada neki čovjek upita: 'Allahov Poslaniče, šta je to islam?' On odgovori: 'Da se tvoje srce preda Allahu i da muslimani budu sigurni od tvog jezika i ruku'."[134]

Mudžahid je rekao: „Džehennemlije će biti kažnjeni svrabom i toliko će se češati da će im se kosti ukazivati kroz kožu i biće dozivani: 'O ti, da li te to tvoja bolest uznemirava?' On će odgovoriti: 'Svakako!' Tada će mu reći: 'To je zato što si ti uznemiravao vjernike."

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Vidio sam čovjeka kako uživa džennetske blagodati samo radi toga što je uklonio granu s puta koja je smetala prolaznicima."[135]

---

[133] Hadis bilježi: Muslim
[134] Hadis bilježe: Ahmed i Ibn Madže
[135] Hadis bilježi: Muslim

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, je rekao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: „Allahov Poslaniče, poduči me nečemu što će mi koristiti." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: „Ukloni s puta ono što smeta muslimanima'."[136] U drugoj predaji stoji: „Ko ukloni nešto s puta kojim idu muslimani Allah mu za to upiše dobro djelo, a kome Allah upiše dobro djelo zbog njega mu i džennet odredi."[137] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Muslimanu nije dozvoljeno ni to da na brata muslimana upire pogled koji će ga uznemiriti."[138] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, također kaže: „Muslimanu nije dozvoljeno da zaplaši drugog muslimana."[139]

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao i ovo: „Allahu je mrsko vrijeđanje vjernika."[140]

Rebi b. Husejm kaže: „Ljudi se dijele na dvije skupine: vjernike - nemoj ih uznemiravati niti vrijeđati i neznalice - nemoj ih zanemarivati."

---

[136] Hadis bilježi: Muslim
[137] Hadis bilježi: Ahmed
[138] Daif hadis
[139] Hadis bilježi: Ahmed
[140] Daif hadis

SKROMNOST (PONIZNOST)

Preporučeno je da osjećaš poniznost prema svakom muslimanu i da se ne oholiš, jer Allah ne voli razmetljivce i hvalisavce. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Uzvišeni Allah mi je objavio da budete ponizni i da se niko ni nad kim ne uznosi."[141]

Ako se neko bude uznosio nad tobom, trebaš to podnijeti, jer Uzvišeni Allah kaže Svom Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem: **„Ti sa svakim lijepo! I traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni."**[142]

Od Ibn Ebi Evfaa se bilježi da je rekao: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je bio jednostavan u kontaktu sa svim muslimanima i nije se oholio. Nije mu bilo teško da u društvu udovice ili nevoljnika ispuni svoju potrebu."[143]

PRENOŠENJE TUĐIH RIJEČI (NEMIMET)

Istinska obaveza svakog muslimana jeste da nikada ne sluša ono što ljudi govore jedni o drugima i da ne prenosi to što je čuo onome o kome se govorilo.

[141] Hadis bilježi: Muslim
[142] Kur'an: El-E'araf, 199.
[143] Hadis bilježi: Nesai

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Neće ući u džennet klevetnik (koji druge ogovara).”[144]

Halil b. Ahmed kaže: „Ko ti govori što je čuo o tebi i drugima govori ono što je čuo od tebe i ko ti govori tuđe tajne, govori i tvoje drugima.”

NAPUŠTANJE (HEDŽR)

Musliman nikada ne prekida odnose sa svojim bratom preko tri dana, bez obzira koliko bio ljut na njega.

Ebu Ejjub Ensari, radijallahu anhu, kaže: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: ’Muslimanu nije dozvoljeno da prekine odnose sa svojim bratom preko tri dana, i kada se sretnu da okrenu lice jedan od drugog, a bolji je onaj, od njih dvojice, koji prvi nazove selam’.”[145] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je također rekao: „Ko muslimanu oprosti njegovu pogrešku, Allah će mu na Kijametskom danu oprostiti njegovu.”[146]

Ikrime kaže: „Allah je rekao Jusufu, alejhis-selam, sinu Jakubovom, alejhis-selam: ’Zbog tvog praštanja braći, tvoj ugled je porastao i na dunjaluku i na ahiretu.” Hazreti Aiša, radijallahu anha, je rekla: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se nikada nije ljutio i svetio radi sebe. Ako bi se povrijedila Allahova zabrana, onda se svetio radi Allaha.”[147]

[144] Hadis bilježi: Buhari
[145] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[146] Hadis bilježi: Ebu Davud
[147] Hadis bilježe: Buhari i Muslim

Ibn Abbas, radijallahu anhu, kaže: „Nema čovjeka koji oprosti nepravdu, a da mu Allah ne poveća ugled." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Neće imetak uzmanjkati zbog udijeljene sadake, a Allah će zbog praštanja čovjeku povećati ugled i nema nikog da se ponizi Allahu i radi Allaha a da ga Allah ne uzdigne zbog toga."[148]

DOBROČINSTVO (IHSAN)

Učini dobročinstvo svim muslimanima, koliko se kadar, ne praveći razliku između rodbine i onih što ti nisu rodbina. Ali, sin Husejnov, prenosi od svog oca a ovaj od svog djeda (hazreti Alije, radijallahu anhu) da je rekao: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Čini dobro i onom ko to zaslužuje i onom ko to nije zaslužio, pa ako potrefiš onog ko je dostojan, onda je to tako, a ako nisi, onda si ti od onih koji zaslužuju da im se učini dobro (od Allaha)"[149]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Odličje razuma, nakon imana je ljubaznost prema ljudima i činjenje dobra i pobožnom i grješnom."[150]

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, kaže: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je bio takav da ako bi ga neko prihvatio za ruku (prilikom rukovanja) ne bi povlačio svoje

---

[148] Hadis bilježi: Muslim
[149] Daif hadis
[150] Daif hadis

ruke dok čovjek ne bi bio taj koji bi prvi ruku pustio. Na sijelu se nije moglo vidjeti da njegovo koljeno prednjači koljenu onog što sjedi do nejga. Niko mu se nije obraćao a da mu se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije licem okrenuo prema njemu i ne bi od njega odvrćao pogled sve dok ne bi završio sa govorom."[151]

TRAŽENJE DOZVOLE

(Moraš znati) da musliman nikada ne ulazi dok ne dobije dozvolu za to, nego će zatražiti dozvolu tri puta (pozvoniti ili pokucati) pa ako mu se ne dozvoli, otići će. Ebu Hurejre, radijallahu anhu, kaže: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Dozvola se traži tri puta: prvi put da bi nas čuli, drugi da bi se pripremili i treći put da bi dozvolili ili odbili ulazak."[152]

LIJEP AHLAK

Sa svim muslimanima se ophodi na lijep način i obraćaj im se sukladno njihovom intelektu, jer ako bi se neznalici učeno obratio, nepismenom pismenim dokazima ili glupom objašnjavao, onda bi bio od onh koji vrijeđaju i koji bi bili uvrijeđeni.

[151] Hadis bilježe: Ebu Davud i Tirmizi
[152] Jedan dio hadisa je daif

POŠTIVANJE STARIJIH

Pazi, ne pripadaš Poslanikovom ummetu ako pri sebi nemaš uvažavanje starijih i samilost prema djeci. Džabir prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Nije od nas (našeg ummeta) ko ne poštuje naše starije i ko nije milostiv prema našim mlađim."[153] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao i ovo: „U veličanje Allaha spada i ukazivanje počasti sjedokosom muslimanu."[154] Ono što upotpunjuje naše poštivanje starijih jeste da pred njima ne govorimo osim uz njihovo odobrenje.

Džabir kaže: „Došla je delegacija Džuhejne kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je neki mladić ustao da govori, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: 'Sačekaj, zar nema neko stariji?'"[155]

U predaji stoji: „Neće mladić ukazati poštovanje starcu, a da Allah ne odredi nekoga ko će mu ukazati poštovanje u starosti."[156]

U ovom hadisu je naznaka dugom životu, pa neka se obrati pažnja na to. Starije će poštivati samo oni kojima je određen dug život. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

---

[153] Hadis bilježi: Tirmizi
[154] Hadis bilježi: Ebu Davud
[155] Daif hadis
[156] Daif hadis

„Neće nastupiti Smak svijeta sve dok dijete ne bude neposlušno i osorno, dok kiša ne bude dragocjena, dok se bestidnici ne namnože, dok plemeniti i vrli ne postanu rijetkost, dok se mlađi ne drzne na starijeg i bestidnik na vrlog i čestitog."[157]

LIJEP ODNOS SA DJECOM

Lijep postupak s djecom je bio uobičajen kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Kad bi se vraćao s puta i djeca izašla da ga dočekaju, zaustavio bi se, a onda bi ih podizao ispred i iza sebe i naredio ashabima da ponesu ostale. Djeca bi se kasnije hvalisala međusobno i govorila: „Mene je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posadio na jahalicu ispred sebe a tebe iza sebe." Drugi bi govorili: „Naredio je ashabima da te nose iza njega."

Kada bi mu donijeli novorođenče da ga blagoslovi i nadije mu ime, primio bi ga i stavio u krilo. Neko dijete bi se i umokrilo, pa ako bi neko, ko je to vidio, podviknuo, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi rekao: „Ne prekidajte mokrenje djeteta!" Sačekao bi da dijete završi, a potom bi nastavio učenje dove. Takvim gestom bi obradovao porodicu djeteta, jer bi vidjeli da se nije naljutio zbog toga što se dijete umokrilo. Kada bi roditelji otišli s djetetom, oprao bi i očistio svoju odjeću.[158]

---

[157] Daif hadis

[158] Hadis bilježe: Buhari i Muslim

OZARENOST

Musliman prema svakom čovjeku treba biti nasmijan, vedar i blag. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je pitao: „Znate li kome je vatra (džehennem) zabranjena?" Odgovoriše: „Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju." On reče: „Prostodušnom, blagom, ugodnom i prijatnom." Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Doista Allah voli prostodušnog i srdačnog čovjeka. Neko je upitao: 'Allahov Poslaniče, reci mi šta da učinim, a da zbog toga uđem u džennet?' On mu reče: 'Ono što nužno uzrokuje oprost jeste širenje selama i lijep govor'."[159] Abdullah b. Omer, radijallahu anhu, kaže: „Doista je čestitost lahka stvar: ozareno lice i blag govor."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Boj se vatre (džehennema) pa podaj drugom makar i pola hurme, a ako ni to ne možeš naći, a ono lijepom riječju."[160] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao i ovo: „U džennetu imaju sobe čija se vanjština vidi iznutra i čija se unutrašnjost vidi svana." Neki beduin upita: „Za koga su one, Allahov Poslaniče?" On odgovori: „Za onog ko lijepo govori, širi selam, hrani gladnog, klanja noću kad ostali spavaju."[161]

---

[159] Daif hadis

[160] Hadis bilježe: Ahmed i Buhari

[161] Daif hadis, bilježi ga Tirmizi

Muaz b. Džebel je rekao: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mi je rekao: 'Muaze, oporučujem ti bogobojaznost, istinoljubivost, održavanje obećanja, ispunjenje obaveze, da nikoga ne obmanjuješ, da pripaziš komšiju, budeš milostiv prema siročetu, blago govoriš, širiš selam i budeš skroman i skrušen."[162]

Enes, radijallahu anhu, je rekao: „Neka žena je došla Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekla mu: 'Imam nešto povjerljivo da te pitam.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je bio u društvu nekih ljudi pa joj je rekao: 'Odaberi neko mjesto i ja ću te saslušati.' Ona je tako i uradila, a on je došao kod nje i saslušao njenu potrebu."[163]

Vehb b. Munebbih kaže: „Jedan čovjek od Beni Israila je postio sedamdeset godina iftareći svaki sedmi dan. Molio je Allaha da mu pokaže kako šejtan zavodi ljude. Pošto mu se vrijeme odužilo, a nije mu udovoljeno, on reče: 'Da sam prebrojao i istraživao svoje greške i grijehe između mene i mog Gospodara, bilo bi mi bolje od ovog što sam tražio.' Tada mu je Allah poslao meleka koji mu reče: 'Allah me tebi poslao i kaže: - *Riječi koje si izgovorio draže su Mi od ibadeta koji si obavljao. Allah ti je podario vid, pa gledaj!* – Čovjek je pogledao i ugledao Iblisove vojske kako su preplavile Zemlju. Nije vidio nijednog čovjeka, a da oko njega nije bilo šejtana kao muha. Čovjek zavapi: 'Gospodaru, ko će se spasiti ovoga?' Bi mu rečeno: 'Pobožan i blag'."

---

[162] Daif hadis, bilježi ga Bejheki
[163] Hadis bilježi: Ahmed

ODRŽAVANJE OBEĆANJA

Musliman nikada ne obećava ono što ne može i ispuniti. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Obećanje je obaveza."[164]

U drugoj predaji se kaže: „Obećanje je dug"[165]

Razotkrivajući munafike Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Tri su znaka munafika (licemjera): kad govori laže, kad obeća ne ispuni obećanje i kad mu se nešto povjeri, povjerenje iznevjeri."[166]

O munaficima je rekao i ovo: „Troje kod koga se nađe on je munafik makar postio i klanjao." Potom je spomenuo tri osobine iz prethodnog hadisa.[167]

PRAVEDNOST

Ako želiš upotpuniti svoj iman onda ljudima sudi spram sebe i ne dolazi im s onim što ne bi volio da ti se s tim dođe, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

---

[164] Daif hadis
[165] Daif hadis
[166] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[167] Hadis bilježe: Buhari i Muslim

„Čovjek neće upotpuniti svoj iman sve dok ne bude kadar: udjeljivati pa makar i iz male imovine, biti pravedan prema samom sebi i širiti selam."[168]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Koga raduje da bude spašen džehennema i uđe u džennet neka smrt dočeka svjedočeći da nema drugog boga osim Allaha, a da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, Njegov poslanik i neka ljudima ide sa onim s čim bi volio da mu se dođe."[169]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao Ebu Derdi, radijallahu anhu: „Ebu Derda, budi dobar komšija onom ko ti je u komšiluku, bit ćeš vjernik i voli ljudima ono što voliš sebi, bit ćeš musliman."

Hasan kaže: „Allah je objavio Ademu, alejhis-selam, četiri stvari i rekao mu: 'U tome je sav propis tebi i tvojoj djeci; jedno je Meni, jedno tebi, jedno je između Mene i tebe, a jedno je između tebe i ostalih ljudi. Ono što je Moje - da mi robuješ i nikog Mi ravnim ne smatraš. Tebi je tvoje djelo za koje ću te nagraditi onda kada najviše bude trebalo. Ono što je između Mene i tebe: ti si dužan dovu, a ja primanje dove. Ono što je između tebe i ljudi - to je da se s njima družiš onako kako bi volio da se oni druže s tobom'."

Musa, alejhis-selam, je pitao svog Uzvišenog Gospodara: „Gospodaru, koji od Tvojih robova je najpravedniji?" Gospodar svih svjetova mu reče: „Onaj koji počinje od sebe".

[168] Hadis bilježi: Buhari
[169] Hadis bilježi: Muslim

DAVATI LJUDIMA ODGOVARAJUĆE MJESTO

Musliman treba da ukaže svoje poštovanje prema onome čija odjeća i držanje upućuju na visinu položaja i ljudima dati mjeto koje im pripada.

Bilježi se da je Aiša, radijallahu anha, bila na putu pa je zakonačivši na jednom mjestu izvadila hranu, a tada je naišao neki prosjak. Aiša, radijallahu anha, je rekla: „Dajte ovom prosjaku lepinu". Malo iza toga je prošao čovjek jašući pa je Aiša, radijallahu anha, rekla: „Pozovite ga za sofru". Neko iz njene pratnje je rekao: „Onom si nevoljniku samo dala od sofre, a ovog bogataša zoveš da nam se priključi?!" Ona reče: „Allah je ljudima dao određena mjesta i položaj i na nama je da štujemo ta mjesta. Onaj nevoljnik je zadovoljan i lepinom, a bilo bi ružno od nas da ovom bogatašu i pri ovakvom njegovom držanju damo lepinu."

Bilježi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ušao u jednu kuću. Za njim su ušli njegovi ashabi i kuća se ispunila. Došao je Džerir b. Abdullah Bedželi i nije mogao naći mjesto gdje bi mogao sjesti. Sjeo je do vrata. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je smotao svoj ogrtač i dobacio mu ga govoreći: „Sjedi na ovo." Džerir b. Abdullah je uzeo ogrtač i zagnjurio lice u njega, ljubeći ga i plačući. Zatim

ga je smotao i vratio Allahovom poslaniku govoreći: „Ne mogu da sjedim na tvojoj odjeći. Allah neka te počasti kao što si ti mene počastio!" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se okrenuo lijevo i desno i rekao: „Kada vam dođe uglednik iz naroda, onda mu počast ukažite."[170]

Tako i sa svakim onim ko je nekada imao visoki položaj, i njega treba uvažiti i počastiti. Bilježi se da je majka po mlijeku Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jednom došla kod njega, a on joj je prostro svoj ogrtač i rekao: „Dobro došla majko!" Potom joj je dao da sjedne na njegov ogrtač. Kad je sjela, reče joj: „Zauzmi se - bit će ti udovoljeno, traži - dobit ćeš." Ona reče: „Moj narod!" On joj reče: „Što se tiče mog prava na tvoj narod i prava porodice Hašimovića, bit će ispunjeno." Kada su to čuli ljudi odasvud su počeli dolaziti i govoriti: „I naše pravo, Allahov Poslaniče!" On joj je poslije dao nekoliko deva i ovaca, uslužio je i dao joj i nešto od dijela svoga ratnog plijena sa Hajbera. Osman b. Affan, radijallahu anhu, je sve to prodao za 100.000 dirhema.

Nekada bi kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, došao posjetilac, a on bi odmarao na šiltetu. Ako na šiltetu ne bi bilo prostora za dvojicu, on bi ga davao posjetiocu. Ako bi posjetilac odbio, on je insistirao sve dok ovaj ne bi prihvatio.

[170] Mutevatir hadis, bilježi ga Sujuti

IZMIRIVANJE ZAVAĐENIH

Dužnost je pomiriti dvojicu muslimana kada god se u prilici. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Hoćete li da vam kažem šta je vrednije od posta i od namaza, a i od sadake?" Odgovoriše: „Svakako da hoćemo." On reče: „Izmiriti zavađene i strogo se čuvati mržnje jer je ona pogubna, a zavaditi nekog je pogubno."[171] I kaže: „Najvrednija sadaka je izmiriti zavađene."[172]

Od Enesa, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jedne prilike sjedio, a onda se nasmijao tako da su mu se vidjeli zubi. Omer, radijallahu anhu, upita: „O ti koji si mi draži i od oca i od majke, zbog čega si se nasmijao?" On reče: „Dvojica iz moga ummeta će puzati pred Uzvišenim Gospodarom pa će jedan reći: 'Gospodaru, namiri mi nepravdu koju mi je ovaj nanio.' Allah će reći: 'Podmiri nepravdu svom bratu!' Taj će reći: 'Gospodaru, kako da mu podmirim nepravdu kad od mojih dobrih djela nije ostalo ništa?!' Uzvišeni Allah će reći tužiocu: 'Šta ćeš sa svojim bratom kad on od dobrih djela nema ništa?' Čovjek će reći: 'Gospodaru, neka uzme od mojih grijeha'." Tada su se oči Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ispunile suzama i on reče: „Doista je to

[171] Hadis bilježe: Ebu Davud i Tirmizi
[172] Daif hadis

težak dan kada će ljudima biti jako stalo da smanje teret svojih grijeha. Tada će Gospodar reći onome kome je nepravda nanesena: 'Pogledaj i vidi šta ima u džennetima!' Čovjek će reći: 'Vidim dvorce od zlata i srebra ukrašene biserjem. Za kojeg je to poslanika, dobrog čovjeka ili šehida?' Allah će reći: 'To je za onog ko zaradi!' Čovjek će reći: 'Gospodaru, a ko je kadar to zaraditi?' Allah će reći: 'Ti to možeš!' 'A kako, Gospodaru?' 'Tako što ćeš oprostiti svom bratu.' 'Gospodaru, onda sam mu već oprostio.' Allah će reći: 'Uzmi svog brata za ruku i uvedi ga u džennet'."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je također rekao: „Bojte se Allaha i izmirujte zavađene. Doista će Allah izmiriti vjernike na Kijametskom danu."[173]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao i ovo: „Nije lažljivac onaj koji se posluži lažima kako bi izmirio dvojicu zavađenih, pa kaže dobro i jednom i drugom."[174] Ovaj hadis upućuje na obavezu izmirivanja zavađenih jer govoriti istinu i ne lagati je obaveza, a obavezu može obezvrijediti samo ono što je prioritetnije (preče) od nje. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Svaka laž se bilježi osim one kad čovjek slaže u ratu, jer rat je čitav varka, ili slaže da bi izmirio dvojicu zavađenih ili slaže svojoj supruzi kako bi je odobrovoljio i zadovoljio."[175]

[173] Hadis bilježi: Ibn Hiban
[174] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[175] Hadis bilježi: Ebu Davud

PRIKRIVANJE MAHANA

(Onaj ko želi sebi dobro) prikriva mahane svakog muslimana. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ko prikrije mahanu muslimana, Allah će sakriti njegove mahane i na dunjaluku i na ahiretu."[176] I kaže: „Neće čovjek čovjeku sakriti neku mahanu, a da Allah neće sakriti njegovu na Kijametskom danu."[177] Ebu Seid Hudri, radiallahu anhau, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Neće čovjek primijetiti nešto negativno kod svog brata vjernika i to sakriti, a da zbog toga neće ući u džennet."[178] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao Maizu, kad mu je ovaj donio obavijest: „Da si to pokrio svojom odjećom, bilo bi bolje za tebe."[179]

Dakle, Musliman je dužan sakriti svoje mahane jer njegovo vjerovanje od njega traži takvo nešto, ali traži, isto tako, da uvažava i vjerovanje drugog muslimana.

Ebu Bekr, radijallahu anhu, kaže: „Kada bih vidio nekog da pije, bilo bi mi draže da ga Allah sakrije od mene i kada bih vidio nekog da krade, bilo bi mi draže da ga Allah sakrije."

[176] Hadis bilježe: Muslim i Ebu Davud
[177] Hadis bilježe: Muslim i Ebu Davud
[178] Daif hadis, bilježi ga Taberani
[179] Hadis bilježi: Ebu Davud

Bilježi se da je Omer, radijallahu anhu, jedne noći hodao ulicama Medine kontrolišući situaciju u gradu. Zatekao je nekog čovjeka i ženu kako čine zabranjeno. Kad je svanulo, stao je pred ljude i pitao: „Šta mislite o vođi koji je zatekao čovjeka i ženu u bludnim radnjama da nad njima izvrši odmazdu, šta bi vi uradili?" Rekoše: „Ti si vođa (i odluči)" Alija, radijallahu anhu, reče: „Ti nemaš pravo na to, i na tebi bi se trebala provesti odmazda (šerijatska kazna-*hadd*). Allah je odredio da takvo što trebaju potvrditi četverica pouzdanih svjedoka." Omer, radijallahu anhu, se izvjesno vrijeme nije savjetovao po tom pitanju, a onda je opet zatražio njihovo mišljenje. Rekli su što i prvi put, a i Alija, radijallahu anhu, je ponovio svoj stav. Ovo ukazuje na to da je Omer, radijallahu anhu, sam bio neodlučan po pitanju da li upravitelj ima pravo presuditi shodno svom poznavanju odredbi? Zbog toga je tražio mišljenje ashaba i njihovu fetvu, a ne da bi ga upoznali o tome. To sve iz straha da ne bi presudio krivo pa bi bio od onih koji lažno svjedoče. Prevagnulo je, u svemu, mišljenje Alije, radijallahu anhu, da on nema pravo nad njima izvršiti odmazdu. Ovo je jedan od najjačih dokaza da treba tražiti opravdanje za prikrivanje negativnosti, a najgora negativnost je blud. Za taj čin se traže četverica pouzdanih svjedoka koji će posvjedočiti da su vidjeli konkretan čin, što je neporecivo. Ako bi sudija to znao zasigurno, lično se uvjerivši, (bez prisusutva svjedoka) neće to otkrivati niti presudu donositi. Pogledaj samo kakva je mudrost u tome da se nemoral ne širi odredbom kamenovanja do smrti, što je najveća kazna, i pogledaj koliko je teška Allahova zavjesa koju je On prebacio preko grješnih robova Svojih, tako što

je stijesnio mogućnost otkrivanja njihovog grijeha. Nadamo se da nećemo biti uskraćeni ove plemenitosti kada budu otkrivane tajne. U hadisu stoji: „Allah, ako pokrije sramotu čovjeka na dunjaluku, On je Plemenitiji i iznad toga da je razotkrije na ahiretu, a ako je otkrije na dunjaluku, On je neće otkriti i drugi put."[180]

Abdurrahman b. Avf, radijallahu anhu, kaže: „Jedne noći sam bio sa Omerom, radijallahu anhu, u obilasku Medine. Dok smo hodali, ugledali smo svjetlost. Krenuli smo u tom pravcu kako bismo opomenuli ukućane da je vrijeme spavanju. Približivši se kući, naišli smo na zaključana vrata iza kojih se čula pjesma. Omer, radijallahu anhu, me primio za ruku i upitao: 'Znaš li čija je ovo kuća?' Rekao sam: 'Ne znam!'. 'Ovo je kuća Rebie b. Umejje b. Halefa. On i njegovo društvo sada piju, pa šta misliš da nam je činiti?' Odgovorih: 'Mislim da smo upravo učinili ono što nam je Allah zabranio.' Uzvišeni Allah kaže: **„I ne uhodite jedni druge."**[181] - Omer se okrenuo i ostavio ih."

Ovo nas upućuje na obavezu prikrivanja i zabrane špijuniranja. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao Muaviji, radijallahu anhu: „Doista ćeš, ako budeš istraživao ljudske mahane, iskvariti ljude ili ih navesti na to da se iskvare."[182] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „O skupe, ima onih koji su priznali vjerovanje jezikom, ali iman im još nije ušao u srce! Ne ogovarajte muslimane i ne istražujte njihove negativnosti, jer onaj ko bude istraživao

---

[180] Hadis bilježi: Tirmizi
[181] Kur'an: El-Hudžurat, 12.
[182] Hadis bilježi: EbuDavud

mahane brata muslimana, Allah će istraživati njegove, a kome Allah bude istraživao mahane razotkrit će ga i osramotiti makar i u njegovoj kući."[183]

Ebu Bekr, radijallahu anhu, kaže: „Kad bih vidio nekoga da čini zabranjeno ne bih ga kaznio niti bih pozvao nekoga da to posvjedoči, osim ako bih se nalazio u društvu pa i on to isto vidi."

Prenosi se od jednog čovjeka da je rekao: „Sjedio sam sa Abdullahom b. Mes'udom, radijallahu anhu, kada mi je došao čovjek vodeći drugog i rekao: 'Ovaj je pijan!' Abdullah b. Mes'ud reče: 'Zatražite da hukne!' Kada je čovjek huknuo, otkrilo se da je pijan. Pritvorili su ga dok se nije otrijeznio, potom je pozvao dželata da ga izbičuje, mada mu je bilo teško zbog toga. Naredio je dželatu: 'Bičuj ga i neka svaki organ njegova tijela osjeti!' Dželat je izudarao čovjeka. Kada se kazna izvršila, upitao je onog što ga je doveo: 'Šta si mu u srodstvu?' Čovjek reče: 'Amidža'. Abdullah mu reče: 'Nisi se potrudio i lijepo ga odgojio, niti si mu grijeh sakrio. Imam (vođa), kada mu se prijavi grijeh, mora izvršiti kaznu. Allah je uistinu Onaj koji prašta i voli praštanje'." Kasnije je proučio ajet: **„Neka im oproste i ne zamjere."**[184] Potom reče: „Sjećam se čovjeka koji je bio prvi kojem je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da se odsiječe ruka zbog krađe. Na Poslanikovom licu bila je vidna tuga zbog toga. Ljudi su rekli: 'Allahov Poslaniče, kao da ti je žao zbog kazne koja se izvršava nad njim?' On reče: 'A zašto se ne bih žalostio?!

[183] Hadis bilježe: Tirmizi i Ebu Davud
[184] Kur'an: En-Nur, 22.

Nemojte biti šejtanski pomagači protiv vašeg brata.' Oni rekoše: 'Što mu nisi oprostio?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Vladar mora provesti šerijatsku kaznu ako mu se prijavi prestup. Allah je Onaj koji prašta i koji voli praštanje', a potom proučio ajet: - **Neka im oproste i ne zamjere! Zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprosti? A Allah prašta i samilostan je**[185] - U jednoj predaji stoji: „Kao da je lice Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bilo posuto pepelom zbog svega učinjenog."[186]

Bilježi se da je Omer, radijallahu anhu, obilazeći Medinu čuo glas čovjeka kako pjeva. Prekoračio je zid oko kuće i povirio. U kući je vidio čovjeka i ženu, a pored njih posudu s alkoholom. Tada je uzviknuo: „Allahov neprijatelju, zar si mislio da će te Allah zaštiti dok Mu grijeh činiš?" Čovjek reče: „A ti, vladaru vjernika, ne žuri sa sudom. Ako sam zgriješio Allahu, zgriješio sam u jednom, a ti si napravio tri grijeha: Uzvišeni Allah kaže: **'I ne uhodite jedni druge'**,[187] - a ti si uhodio. Allah kaže: 'Ne iskazuje se čestitost u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite',[188] - a ti si ušao u moju kuću preko zida. I Uzvišeni kaže: **'U tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne pozdravite'**,[189] - a ti si mi ušao u kuću i bez pozdrava i bez dozvole'. Omer, radijallahu anhu, ga upita: 'Hoćeš li se popraviti ako ti oprostim?' Čovjek odgovori: 'Svakako, vladaru vjernika! Ako mi oprostiš,

[185] Kur'an: En-Nur, 22.
[186] Hadis bilježi: Hakim
[187] Kur'an: El-Hudžurat, 12.
[188] Kur'an: El-Bekare, 189.
[189] Kur'an: En-Nur, 27.

ovako nešto neću nikad više ponoviti.' Omer, radijallahu anhu, mu je oprostio i otišao od njega."

Neki čovjek je pitao Abdullaha b.Omera, radijallahu anhu: „O Ebu Abdurrahmane, šta si čuo da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže o raspravi na Kijametskom danu?" On odgovori: „Čuo sam ga da kaže: 'Allah će Si približiti vjernika, zaogrnuti ga Svojim plaštom od ostalih ljudi i pitati: - Znaš li za taj i taj grijeh? - Čovjek će reći: - Dakako, Gospodaru!' Tako će teći sve dok ne prizna sve svoje grijehe i dok ne pomisli da je propao zbog toga. Tada će mu Allah reći: 'Robe Moj, Ja tvoje grijehe nisam sakrio na dunjaluku osim zato što Sam htio da ti ih danas oprostim.' Tada će mu biti predata knjiga njegovih dobrih djela."[190] Što se tiče nevjernika (*kafira*) i dvoličnjaka (*munafika*):

„A svjedoci će reći: - Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome! Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce."[191]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Kompletnom mom ummetu će biti oprošteno, osim *mudžahirunima*."[192] Mudžahera je kada čovjek učini neki grijeh, a onda i drugima kaže o tome.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao i ovo: „Ko bude slušao govor ljudi koji oni ne bi voljeli da se sazna (i to kasnije proširi) uši će mu biti zalivene rastopljenim olovom na Kijametskom danu."

[190] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[191] Kur'an: Hud, 18.
[192] Hadis bilježi: Buhari

IZBJEGAVANJE SUMNJIVIH MJESTA

Izbjegavaj sumnjiva mjesta kako bi srca drugih ljudi sačuvao sumnjičenja, a njihove jezike od ogovaranja, jer ako bi ljudi pogriješili misleći ružno o tebi bili bi saučesnici u zajedničkom grijehu. Ljudi, ako budu griješili Allahu zbog onog što je neko učinio smatraju se saučesnikom u tom grijehu. Uzvišeni Allah kaže: **„Ne grdite one kojima se oni, pored Allaha, klanjaju da ne bi i oni nepravedno i ne misleći što govore Allaha grdili."**[193]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Šta mislite o onome koji psuje vlastite roditelje?" Rekoše: „A zar ima neko da psuje vlastite roditelje?" On reče: „Ima, opsuje nekome roditelje, a i on njemu opsuje njegove."[194]

Od Enesa, radijallahu anhu, se bilježi: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je razgovarao sa jednom od svojih supruga. Naišao je neki čovjek pa ga on pozva i reče mu: 'Čovječe, ovo je moja supruga Safija'. Prolaznik uzvrati: 'Allahov poslaniče, ako bih i pomislio o nekom nešto ružno to zasigurno ne bi bio ti.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: 'Uistinu šejtan kroz čovjeka kola kao što krv kola tijelom.'"[195]

---

[193] Kur'an: El-En'am, 108.
[194] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[195] Prepričan hadis, bilježe ga Buhari i Muslim

U drugim predajama o istom slučaju stoji: „Bojim se da se u vašim srcima ne začme neka ružna misao.” Ili: „Riječ je bila o dvojici ljudi pa im je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Polahko, to je Safija...” Ona ga je bila posjetila u zadnjoj trećini ramazana.

Omer, radijallahu anhu, kaže: „Ko ode na sumnjivo mjesto, onda neka se ne ljuti ako se o njemu ružno pročuje.” Jedne prilike je Omer, radijallahu anhu, prolazio pored čovjeka koji je pored puta razgovarao sa ženom pa ga je udario svojim štapom. Čovjek mu reče: „Emirel mu'minin, to je moja supruga!” Omer mu reče: „Onda se skloni tamo gdje te ljudi neće vidjeti.”

ZAGOVORNIŠTVO (ŠEFAAT)

Musliman se treba zauzimati za svakog muslimana kojem je zagovorništvo potrebno, kod onog na koga ima utjecaja i da se trudi udovoljiti potrebi onoliko koliko je to kadar. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Meni se dolazi i pita, traži se od mene usluga. Vi koji ste kod mene, zatražite za drugog da biste bili nagrađeni, i kako bi Allah preko Svog Poslanika učinio ono što Mu je drago.”[196] I kaže: „Zagovarajte i zalažite se za druge kod mene kako biste bili nagrađeni. Neku stvar namjerno odgađam kako biste se vi založili i bili nagrađeni zbog toga.”[197] I kaže: „Nema bolje sadake od sadake jezikom.”

[196] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[197] Hadis biljež: Ebu Davud

Upitaše: „A kako to?" On reče: „Zagovorništvo kojim će se spriječiti prolijevanje krvi, kojim će se pribaviti korist nekome i kijom će se otkloniti nevolja od drugog."[198]

Ikrime prenosi od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, da je rekao: „Suprug Beririn je bio rob, a zvao se Mugisi. Kao da ga sad gledam kako ide za njom i plače, a suze mu cure niz bradu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je upitao Abbasa (svog amidžu): 'Zar se ne čudiš snazi njegove ljubavi prema njoj i njenoj mržnji prema njemu?' Tad je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao Beriri: 'Što se s njim ne pomiriš, ipak je otac tvojeg djeteta?' Ona upita: 'Allahov Poslaniče, je li mi to naređuješ pa da se pokorim?' On odgovori: 'Ne, nego zagovaram."[199]

POZDRAV (SELAM)

Dužnost svakog muslimana je da prije počinjanja razgovora prvo nazove selam, i da se rukuje prilikom pozdravljanja. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ko počne s pričom prije nego nazove selam, nemojte mu odgovoriti dok selam ne nazove."[200]

---

[198] Daif hadis
[199] Hadis bilježi: Buhari
[200] Hadis bilježi: Taberani

TRAŽENJE DOZVOLE I SELAM

Jedan od ashaba je rekao: „Ušao sam kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a niti sam nazvao selam niti sam zatražio dozvolu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mi reče: 'Vrati se i reci: - Esselamu alejkum - [201] a potom pitaj: - Mogu li ući?'"[202]

Džabir b. Abdullah prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Kada uđete u svoje kuće, poselamite njene stanovnike, jer šejtan neće ući u kuću u kojoj je selam nazvan." Enes, radijallahu anhu, kaže: „Služio sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, osam godina i on mi je rekao: 'Enese, upotpuni svoj abdest - povećat će ti se život (produžit će se), nazovi selam onima koje sretneš od mog ummeta - umnožit će ti se dobra djela, a kada uđeš u kuću poselami ukućane - povećat će se dobro u kući."[203]

Enes, radijallahu anhu, također kaže: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: 'Kada se sretnu dvojica vjernika i rukuju, na njih se podijeli sedamdeset oprosta (*magfireta*), šezdeset i devet se dodijeli onom koji je bio srdačniji od njih dvojice'."[204]

---

[201] Neka je Allahov mir, spas i sigurnost na vas
[202] Hadis bilježi: Tirmizi
[203] Hadis bilježi: Tirmizi
[204] Daif hadis

Uzvišeni Allah u Kur'anu Časnom opisuje način otpozdravljanja pa kaže: **„Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite."**[205]

I kaže Poslnik, sallallahu alejhi ve sellem: „Tako mi Onog u čijoj je moći moja duša, nećete ući u džennet sve dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati sve dok se ne budete međusobno voljeli. Hoćete li da vas uputim na djelo, koje, ako ga budete u praksu provodili, voljet ćete se? Rekoše: 'Svakako da hoćemo, Allahov Poslaniče!' On reče: 'Širite selam među vama'."[206] I kaže: „Kada musliman nazove selam muslimanu i ovaj mu odvrati, meleki na njega salavat donesu sedamdeset puta." Poslnik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao i ovo: „Meleki izražavaju čuđenje prema onom muslimanu koji sretne drugog muslimana, a ne nazove selam." A rekao je i ovo: „Jahač naziva selam pješaku, a ako iz grupe neko nazove selam, kao da su ga svi nazvali (spada dužnost s ostalih)."[207]

Katade veli: „Pozdrav onih prije vas je bio padanje ničice. Allah je počastio ovaj ummet selamom. Selam je pozdrav džennetlija."

Ebu Muslim Havlani je prolazio pored grupe ljudi i nije im nazvao selam. Kasnije je to objasnio ovako: „Od nazivanja selama spriječio me je strah da mi neće odvratiti pa bi ih meleki proklinjali."

---

[205] Kur'an: En-Nisa, 86.
[206] Hadis bilježi: Muslim
[207] Hadis bilježi: Ebu Davud

RUKOVANJE

Rukovanje uz pozdrav je, također, sunnet. Neki čovjek je došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: „Esselamu alejkum!" (Allahov spas i sigurnost neka vas prekriju). Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je nakon otpozdravljanja rekao: „Deset sevaba." Došao je drugi i rekao: „Esselamu alejkum ve rahmetullahi" (...i Allahova milost). Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Dvadeset". Došao je treći i rekao: „Esselamu alejkum ve rahmetullahi ve berekatuhu" (...i blagoslov). Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Trideset."[208]

Enes, radijallahu anhu, bi nazivao selam i djeci, ako bi prolazio pored njih. Prenosi se da je i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tako radio.[209]

Abdulhamid b. Behram prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jednom prolazio kroz džamiju u kojoj je bila omanja grupa žena koje su sjedile pa im je rukom naišaretio nazivajući im selam. Abdulhamid je pokazao rukom kako je to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učinio.[210]

---

[208] Hadis bilježe: Ebu Davud i Tirmizi
[209] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[210] Hadis bilježe: Tirmizi i Ibn Madže

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Ne pozdravljajte židove i kršćane prvi, a ako sretnete na putu nekog od njih, prisilite ga da pođe onom stranom koja je teža."[211]

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Ne rukujte se sa *zimmijama* (nemuslimani u islamskoj državi) niti ih prvi pozdravljajte, a ako ih sretnete na putu natjerajte ih da idu težom stranom."[212]

Aiša, radijallahu anha, kaže: „Grupa židova je došla kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa su rekli: '*Essammu alejke*!' (smrt nek ti je!). Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je odgovorio: '*Ve alejkum*!' (i vama!). Ja sam rekla: 'I vama smrt i prokletstvo'. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Aiša, Allah voli blag postupak u svemu'. Ja sam rekla: 'Zar nisi čuo šta su rekli?' On odgovori: 'Zar nisam rekao: - I vama?'."[213]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Jahač naziva selam pješaku, prolaznik onom koji sjedi, manja grupa većoj i mlađi starijem."[214] I kaže: „Ne oponašajte židove i kršćane; židovi se pozdravljaju prstom, a kršćani pokazivajući dlan."[215]

[211] Hadis bilježi: Muslim
[212] Hadis bilježe: Ebu Davud i Tirmizi
[213] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[214] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[215] Ebu Isa kaže da je lanac prenosilaca navedenog hadisa slab

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Kada neko od vas dođe na sijelo, neka nazove selam i neka sjedne ondje gdje mu bude slobodno. Kad odlazi sa sijela neka poselami prisutne jer prvi selam nije nimalo preči od drugog."[216]

Enes, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Kada se sretnu dva vjernika i rukuju (prilkom pozdrava) na njih se dodijeli sedamdeset magfireta. Šezdeset i devet bude onom koji bude srdačniji."

Omer, radijallahu anhu, kaže: „Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Kada se sretnu dva muslimana i jedan drugom nazovu selam, a onda se rukuju, među njih se spusti stotinu sevapa (*rahmeta*). Onome ko je prvi nazvao selam pripadne devedeset, a onom što je pružio ruku i rukovao se deset'."[217]

Hasan Kaže: „Rukovanje povećava ljubav."

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Upotpunjenje vašeg međusobnog pozdravljanja je rukovanje."[218]

---

[216] Hadis bilježi: Ebu Davud
[217] Hadis bilježi: Bejheki
[218] Daif hadis

LJUBLJENJE

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Poljubac brata muslimana je rukovanje."[219]

Nema nikakve smetnje poljubiti ruku vjerskom velikanu želeći mu time iskazati poštovanje. Od Ibn Omera, radijallahu anhu, se bilježi da je rekao: „Ljubili smo ruku Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem."[220]

Ka'b b. Malik (jedan od trojice koji su izostali s pohoda na Tebuk i čiju je tevbu i oprost Allah obznanio u Kur'anu) kaže: „Kada je objavljen ajet o primanju moje tevbe, došao sam Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i poljubio ga u ruku."

Bilježi se da je neki beduin došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i pitao ga: „Allahov poslaniče, hoćeš li mi dozvoliti da ti poljubim glavu i ruku?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je dozvolio i on je to uradio.[221]

Ebu Ubejde je sreo Omera, radijallahu anhu, rukovao se s njim i poljubio mu ruku, a onda su se izmakli ustranu i zaplakali."[222]

---

[219] Hadis bilježi: Ibn Adij
[220] Hadis bilježi: Ebu Davud
[221] Hadis bilježi: Ebu Davud
[222] Omer, radijallahu anhu, se zbratimio sa Ebu Ubejde b. Džerrahom

Od Berra b. Aziba se prenosi da je on nazvao selam Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, dok je on uzimao abdest. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu nije odgovorio dok nije završio s abdestom. Onda mu je uzvratio selam, pržio ruku i rukovao se. Berra mu je rekao: „Allahov Poslaniče, zar rukovanje nije običaj stranaca?!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu odgovori: „Kada se sretnu dva muslimana i rukuju, sa njih spadaju manji grijesi."[223]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Kada čovjek naiđe na grupu i nazove im selam pa mu odgovore on je za stepen bolji od njih jer ih je podsjetio na selam. Ako mu ne odvrate selam, odvratit će mu skupina koja je bolja i prijatnija od njih". (Ili je rekao: „vrednija".)[224]

NAKLON PRILIKOM POZDRAVA

Naklon prilikom pozdrava je zabranjen. Enes, radijallahu anhu, kaže: „Pitali smo: 'Allahov poslaniče, hoćemo li se naklanjati jedan drugom?' Odgovorio je: 'Ne!' 'Hoćemo li ljubiti (u obraze) jedan drugog?' 'Ne!' 'A hoćemo li se rukovati?' 'Da'."[225]

---

[223] Hadis bilježe: Ebu Davud i Tirmizi
[224] Daif hadis
[225] Hadis bilježe: Tirmizi i Ibn Madže

GRLJENJE I LJUBLJENJE

Grljenje i ljubljenje se navodi u predaji, ali prilikom povratka s puta. Ebu Zerr, radijallahu anhu, je rekao: „Nikad se nisam sreo s Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, a da se nije rukovao sa mnom. Jednom me je nešto trebao, ali nisam bio u kući. Čim sam saznao otišao sam do njega. Zatekao sam ga kako sjedi na minderu. Zagrlio me i to mi je bilo vrlo drago."[226]

Prihvatiti za povodac jahalice iz poštovanja prema učenome je pohvalno. To je uradio Ibn Abbas, radijallahu anhu, s jahalicom Zejda b. Sabita, radijallahu anhu. Omer je prihvatio nadlakticu Zejda b. Sabita i pomogao mu da ustane, a onda rekao: „Ovako postupajte sa Zejdom b. Sabitom i njemu sličnim."

USTAJANJE

Ako se ustaje pred nekim iz strahopoštovanja onda je to pokuđeno, ali ako se ustaje iz počasti, onda nije. Enes, radiallahu anhu, kaže: „Niko nam nije bio draži od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ali ashabi, kad bi ga ugledali,

226 Hadis bilježi: Ebu Davud

nisu ustajali ispred njega znajući koliko mu je takvo što mrsko." Bilježi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Kada me ugledate nemojte ustajati ispred mene kao što to nemuslimani rade (ispred svojih vođa)."[227] I kaže: „Ko želi da mu ljudi ustaju na noge neka sebi pripremi mjesto u džehennemu."[228] Također kaže: „Čovjek ne treba podizati čovjeka na sijelu da bi sjeo na njegovo mjesto, nego mu se razmaknite i napravite mjesto."[229]

I ashabi su o ovome vodili računa zbog zabrane. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Kad ljudi zauzmu mjesta na sijelu pa ako neko pozove svoga brata da sjedne praveći mu mjesto, neka se odazove, jer to je vid počasti koju ukazuje bratu. Ako mu nije obezbijedio mjesto, onda neka potraži gdje mu je najpogodnije za sjesti i neka tu sjedne."[230]

UZVRAĆANJE SELAMA

Bilježi se da je neki čovjek nazvao selam Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, dok je on mokrio pa mu nije odgovorio.[231] Ružno je nazivati selam onom koji vrši nuždu. Pokuđeno je pozdraviti sa: „Alejke selam!"[232]

[227] Hadis bilježi: Ebu Davud
[228] Hadis bilježi: Tirmizi
[229] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[230] Hadis bilježi: Taberani
[231] Hadis bilježe: Nesai i Tirmizi
[232] Na tebe spas, mir i sigurnost!

Neki je čovjek tako poselamio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa mu je on rekao: „Alejkesselam, je pozdrav mrtvih." To je ponovio tri puta, a onda rekao: „Kada neko od vas sretne brata muslimana, neka kaže: 'Esselamu alejkum ve rahmetullahi'."[233]

Pohvalno i poželjno (*mustehab*) je da onaj koji uđe u prostoriju i nazove selam a ne nađe mjesta, ne izlazi, nego sjedne iza onih koji sjede. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je jedne prilike sjedio u džamiji, a ashabi oko njega, kada su došla tri čovjeka. Dvojica su krenula prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Jedan od njih je našao mjesto u halki i popunio ga, drugi je sjeo iza halke, a treći je otišao. Kada je završio započetu temu, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je upitao prisutne: „Hoćete li da vam pričam o trojici? Jedan od njih je htio Allahu i Allah ga je primio. Drugi se postidio i Allah se postidio njega. Treći se okrenuo i Allah se okrenuo od njega."[234]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Ne sretnu se dva muslimana koji se prilikom susreta rukuju, a da im Allah ne oprosti manje grijehe prije nego se rastanu."[235] Umm Hani' je poselamila Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i on je upitao: „Ko je ta žena?" Rekli su mu: „To je Umm Hani'!" Onda reče: „Dobro došla, Umm Hani'!"[236]

---

[233] Hadis bilježi: Tirmizi
[234] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[235] Hadis bilježe: Ebu Davud i Ibn Madže
[236] Hadis bilježi: Muslim

ODBRANA ČASTI BRATA MUSLIMANA

Musliman je dužan štititi čast, život i imetak brata muslimana od nepravde drugog, koliko je god to u mogućnosti. Uzvraćati na napade i štititi brata jeste obaveza koju traži islamsko bratstvo. Od Ebu Derda, radijallahu anhu, se bilježi da je neki čovjek napadao drugog u društvu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je jedan čovjek stao u odbranu napadnutog. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je tada rekao: „Ko stane u zaštitu časti brata muslimana, to će mu biti zaštita od džehennema."[237] I rekao je: „Nema čovjeka muslimana koji će stati u odbranu časti svog brata, a da Allah neće uzeti Sebi u obavezu da ga zaštiti od džehennemske vatre na Kijametskom danu."[238]

Od Enesa, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „U čijem se društvu bude napadao brat musliman, a on mogne da ga odbrani, a to ne učini, Allah će ga poniziti i na dunjaluku i na ahiretu. A ko stane u odbranu svog brata, Allah će stati u njegovu odbranu i na dunjaluku i na ahiretu."[239] I da je rekao: „Ko bude štitio čast brata muslimana na dunjaluku, Allah će mu odrediti meleka koji će ga štititi od džehennema na Kijametskom danu."[240]

---

[237] Hadis bilježi: Tirmizi
[238] Hadis bilježi: Ahmed
[239] Daif hadis
[240] Hadis bilježi: EbuDavud

Džabir i EbuTalha, radijallahu anhum, kažu: „Čuli smo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Nema muslimana koji stane u odbranu brata, ondje gdje se bude kaljao njegov obraz i čast, a da ga Allah neće pomoći onda kada mu Njegova pomoć bude najpotrebnija. I nema čovjeka koji izbjegne pomoć i odbranu ondje gdje se kalja čast muslimana, a da mu Allah neće uskratiti Svoju pomoć kad mu ona bude najpotrebnija'."[241]

NAZDRAVLJANJE ONOM KOJI KIHNE

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Onaj koji kihne treba reći: '*Elhamdulillah ala kulli hal*!'[242], a onaj koji mu nazdravlja treba reći: '*Jerhamukumullah*!'.[243] Tada onaj što je kihnuo treba reći: '*Jehdikumullahu ve jusbih balekum*!'."[244,245]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je nazdravio jednom čovjeku koji je kihnuo a drugom nije, pa ga je taj upitao za razlog, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: „On je zahvalio Allahu, a ti si prešutio."[246] Od Ibn Mes'uda, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: 'Kada kihne jedan od

[241] Hadis bilježi: Ebu Davud
[242] Hvala Allahu na svemu!
[243] Allah vam se smilovao!
[244] Allah vas uputio i stanje i situaciju vam popravio!
[245] Hadis bilježe: Buhari i Ebu Davud
[246] Hadis bilježi: Muslim

jedan od vas neka kaže: - Hvala Allahu, Gospodaru svjetova!' Ako je to rekao, neka mu onaj ko je kod njega kaže: 'Allah ti se smilovao!' Ako mu kažu to, onda neka on odgovori: 'Allah oprostio i meni i vama!'"[247] I rekao je: „Musliman, ako kihne, nazdravlja mu se do tri puta. Ako kihne više od toga, onda je to znak prehlade."[248]

Bilježi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nazdravio jednom čovjeku tri puta, pa kad je kihnuo i četvrti put rekao mu je: 'Ti si nahlađen'."[249] Ebu Hurejre, radijallahu anhu, govori: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi, kada bi kihnuo, snizio svoj glas i zaklonio (usta) odjećom ili rukom."[250] A bilježi se da je i „prekrio lice".

Ebu Musa Eš'ari, radijallahu anhu, kaže: „Židovi su kihali kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nadajući se i želeći da im on kaže: 'Allah vam se smilovao', ali bi im on govorio: 'Allah vas uputio'."[251]

Abdullah b. Amir b. Rebia prenosi od svog oca da je neki čovjek kihnuo iza Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, (na namazu) i rekao: 'Hvala Allahu, beskrajnom hvalom, blagoslovljenom i čistom, onako kako je zadovoljan naš Gospodar i nakon što je zadovoljan. Neka je apsolutna hvala Allahu na svemu!' Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, predao selam, upitao je: 'Ko je govorio?' Čovjek je rekao: 'Ja, Allahov Poslaniče! Nisam htio ništa ružno time.'

[247] Hadis bilježe: Ebu Davud i Tirmizi
[248] Hadis bilježe: Ebu Davud i Tirmizi
[249] Hadis bilježi: Muslim
[250] Hadis bilježi: Ebu Davud
[251] Hadis bilježe: Ebu Davud

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Vidio sam dvanaest meleka kako se nadmeću ko će ih prije (te riječi) zapisati'."[252] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Ko kihne pa požuri sa zahvalom, neće imati bolova u slabinama."[253] Također je rekao: „Kihanje je od Allaha, a zijevanje od šejtana, pa ako neko od vas zijevne, neka stavi ruku na usta, a ako kaže: 'Ha ha' prilikom zijevanja to se šejtan smije iz njegove utrobe."[254]

Ibrahim Nuhai je rekao: „Ako neko od vas kihne dok nuždu obavlja, ne smeta ako Allaha spomene." Hasan kaže: „U tom slučaju će Allaha spomenuti i zahvaliti Mu u sebi." Ka'b pripovijeda: „Musa, alejhis-selam, je rekao: 'Gospodaru, da li Si blizu pa da Ti govorim ili daleko pa da te dozivam?!' Allah mu odgovori: 'Uz onog Sam ko Me spominje'. Musa, alejhis-selam, reče: 'Nekada smo u takvim okolnostima kad nas je stid i strah da Te spominjemo, kao kad smo džunup ili u zahodu'. Allah reče: 'Sjećaj Me se u svakoj situaciji'."

MUDROST U OPHOĐENJU

Ako čovjeka napastvuje i uznemirava neko ko je prgav, onda s njim treba postupati mudro štiteći se od njegovog zla. Neko je rekao: „Sa vjernikom se ponašaj krajnje iskreno i otvoreno, a sa prgavim grješnikom se

---

[252] Hadis bilježi: Ebu Davud
[253] Daif hadis, bilježi ga Taberani
[254] Hadis bilježe: Buhari i Muslim

ophodi na lijep način, jer je takav zadovoljan lijepim odnosom." Ebu Derda, radijallahu anhu, kaže: „Nekim ljudima se smiješimo u lice, a naša ih srca proklinju." Ovakav postupak se zove pretvaranje (*mudara*), i to samo sa onim koji bi nam mogli nanijeti zlo. Uzvišeni Allah kaže: **„Zlo dobrim uzvrati."**[255]

Ibn Abbas, radijallahu anhu, tumačeći Allahove riječi: **„I koji dobrim zlo uzvraćaju."**[256] kaže: „Razvrat i uznemiravanje (*ezijet*) nazivanjem selama i mudrošću." A tumačeći riječi: **„A da Allah ne suzbija neke ljude drugima, do temelja bi bili poršeni manastiri, i crkve..."**[257] kaže: „Podsticanjem i zastrašivanjem, stidom i lukavošću."

Aiša, radijallahu anha, kaže: „Neki čovjek je tražio dozvolu da uđe kod Poslanika pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Dozvolite mu, grozan li je to čovjek za druženje!' Kada je čovjek ušao, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je s njim lijepo i blago pričao, u tolikoj mjeri da sam pomislila da ga uvažava. Kada je čovjek otišao pitala sam ga: 'Kad je ulazio, rekao si o njemu ono što si rekao, a onda si s njim lijepo pričao?!' On odgovori: 'Aiša, najgori ljudi na Kijametskom danu kod Allaha će biti oni koje su ostali ljudi izbjegavali da ih ne bi zadesilo zlo od njih."[258]

U drugoj hadiskoj predaji stoji: „Ono čime čovjek štiti svoju čast, smatra se sadakom."[259]

---

[255] Kur'an: Fussilet, 34.
[256] Kur'an: Er-Ra'd, 22.
[257] Kur'an: El-Hadždž,40.
[258] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[259] Daif hadis

Jedna predaja glasi ovako: „S ljudima se ophodite shodno njihovim djelima, a stvarne osjećaje zadržite u srcima.” Muhammed b. Hanefije je rekao: „Nije mudar onaj koji se na lijep način ne ophodi s onim čije društvo baš nimalo ne koristi, sve dok mu Allah izlaz ne nađe.”[260]

DRUŽENJE SA BOGATAŠIMA

Treba izbjegavati miješati se s bogatima i nastojati se družiti sa siromašnim čineći dobročinstvo siročadima. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je u dovi učio: „Gospodaru moj, poživi me kao siromaha, usmrti me kao siromaha i proživi me kao siromaha.”[261]

Ka'b el-Ahbar je rekao: „Sulejman, alejhis-selam, bi pored sveg svog bogatstva kada bi ušao u bogomolju sjeo do siromaha i govorio bi: 'Siromah sjeo uz siromaha'.”

Govori se da Isau, alejhis-selam, nije bilo ništa draže nego kada bi mu se reklo: „Miskin!”[262]

Ka'b el-Ahbar kaže: „Ono što u Kur'anu stoji: *O vi koji vjerujete!* u Tevratu je stajalo: *O vi miskini!*.”

---

[260] Ibn Hadžer Askalani kaže da naslovljena tema „Mudarat” govori o druženju sa neznalicom da bi ga podučio, zatim o druženju sa grješnikom - nebi li ga time odvratio od grijeha i druženju sa njima sličnim.

[261] Daif hadis

[262] Siromahu, nevoljniče!

Ubade b. Samit kaže: „Džehennem ima sedam kapija: tri su za za bogataše, tri za žene i jedna za siromašne i uboge.” Fudajl kaže: „Čuo sam da je jedan od vjerovjesnika pitao Allaha: ’Gospodaru, po čemu ću znati da li Si sa mnom zadovoljan?’ Allah mu odgovori: ’Pogledaj koliko su miskini zadovoljni tobom’.”

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Strogo se čuvajte toga da sijelite sa mrtvacima.” Upitaše: „A ko su mrtvaci, Allahov Poslaniče?” On odgovori: „Bogataši.”[263]

Musa, alejhis-selam, je upitao: „Gospodaru, gdje da Te (Tvoje zadovoljstvo) tražim?” Gospodar svih svjetova odgovori: „Kod onih čija su srca ranjena i slomljena.”

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Ne zavidi grješniku na blagodati, ne znaš šta će s njim biti poslije smrti, jer je iza njega onaj što ga traži (tj. melek smrti, Azrail).”[264]

DOBROČINSTVO SIROČETU

Upućujući na zaštitu siročeta, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Ko prigrli siroče od roditelja muslimana do njegovog punoljetstva, takvom je zasigurno obezbijeđen džennet.”[265]

---

[263] Daif hadis
[264] Daif hadis, bilježi ga Taberani
[265] Hadis bilježi: Ahmed

I rekao je: (pokazujući spojeno kažiprst i srednji prst) „Ja i onaj ko vodi brigu o siročetu smo u džennetu ovako."[266] Također je rekao: „Ko iz samilosti pomiluje siroče po glavi za svaku dlaku koju dodirne rukom ima nagradu."[267] Rekao je i ovo: „Najbolja muslimanska kuća je ona u kojoj se čini dobročinstvo prema siročetu, a najgora muslimanska kuća je ona u kojoj se prema siročetu ružno ophodi."[268]

SAVJET

(Dužnost je) posavjetovati svakog muslimana i potruditi se unijeti radost u njegovo srce.

BRATSKA LJUBAV

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Vjernik voli drugom vjerniku ono što voli i samom sebi." Rekao je i ovo: „Niko od vas neće dostići potpuno vjerovanje sve dok ne bude želio i volio svome bratu ono što želi i voli samome sebi."[269] A rekao je i ovo: „Svaki od vas je ogledalo svom bratu, pa ako na njemu primijeti nešto negativno, neka to otkloni od njega."[270]

---

[266] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[267] Daif hadis
[268] Hadis bilježi: Ibn Madže
[269] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[270] Hadis bilježi: Tirmizi

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ko udovolji potrebi svoga brata, kao da je čitav život Allahu služio."[271] I kaže: „Ko unese radost u oko vjernika, Allah će ga obradovati na Kijametskom danu."[272] I kaže: „Ko se dio dana ili noći potrudi da riješi potrebu svoga brata, pa riješio je ili ne, bolje mu je nego da u itikafu provede dva mjeseca."[273] I kaže: „Ko riješi brigu potištenom ili pomogne onog kome je nepravda nanesena, Allah mu oprosti sedamdeset i tri prestupa."[274]

POMOĆ BRATU

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Pomozi svoga brata, svejedno da li on činio zulum ili mu zulum bude nanešen! Upitaše ga: 'Kako ga pomoći u nepravdi?' 'Tako što ćete ga odvratiti od toga'."[275]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je još rekao: „Među Allahu najdraža djela spada unijeti radost u srce vjernika, riješiti ga brige i potištenosti ili podmiriti njegov dug ili ga nahraniti kad je gladan."[276] I kaže: „Ko zaštiti i brani vjernika od munafičkog napada, Allah će mu na Kijametskom danu odrediti meleka koji će njegovo tijelo

---

[271] Daif hadis
[272] Daif hadis
[273] Daif hadis
[274] Daif hadis
[275] Hadis bilježi: Buhari
[276] Daif hadis

braniti od džehennemske vatre." I kaže: „Dva svojstva su vrhunac zla: pripisivanje Allahu druga (*širk*) i nanošenje štete Allahovim robovima, a dva su svojstva vrhunac dobra: vjera (*iman*) u Allaha i korist Allahovim robovima."[277]

BRIGA O STANJU MUSLIMANA

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ko se ne interesuje za stanje muslimana taj nije od njih."[278] Ma'ruf Kerehi kaže: „Ko svaki dan kaže: 'Gospodaru, smiluj se Muhammedovom, sallallahu alejhi ve sellem, ummetu,' Allah ga upiše među velikodušne." U drugoj predaji stoji: „Gospodaru, popravi ummet Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, olakšaj ummetu Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem,! Gospodaru, smiluj se ummetu Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem,!", svaki dan tri puta, Allah ga uvrsti u velikodušne."

Ali b. Fudajl se bio rasplakao jednog dana pa ga upitaše: „Šta te rasplakalo?" On reče: „Plačem, žaleći onog što mi je zulum učinio. Sutra kad stane pred Allaha i bude upitan za svoj zulum i ne mogne se odbraniti."

[277] Odbačen hadis
[278] Hadis bilježi: Taberani

POSJETA BOLESNOM

Bolesnici se trebaju posjetiti. Sama činjenica da je bolestan neko od muslimana koga poznajemo, dovoljna je da potvrdi ovu obavezu i da se stekne nagrada za njeno ispunjenje. Onaj koji posjećuje bolesnika treba da se kratko zadrži, malo pita, pokaže svoju saosjećajnost, uči dovu za njegovo ozdravljenje i da ne primjećuje ono što je negativno na bolesniku. Kada traži dozvolu za ulazak, malo će se skloniti ustranu i neće biti direktno na vratima, lagano će pokucati. Kada bude upitan: „Ko je?", neće odgovoriti: „Ja" nego će se predstaviti. Neće reći: „Momče!" nego će veličati Allaha i zahvaljujući Mu nazvati selam bolesnom.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Posjeta bolesniku se upotpunjuje time što ćemo rukom opipati čelo bolesnog ili time što ćemo lagano staviti svoju na njegovu ruku i upitati ga kako je. A upotpunjavanje pozdrava je rukovanjem."[279] I rekao je: „Ko posjeti bolesnika, sjedi u džennetskom perivoju, tako kad ustane odredi mu se 70 hiljada meleka koji salavat na njega čine sve do noći."[280] I rekao je: „Kada čovjek dođe u posjetu bolesnku bude potopljen (zaroni) u Milost, a ako odsjedne kod bolesnika, ostane u njoj (uronjen u Milost)."[281]

---

[279] Daif hadis, bilježi ga Tirmizi
[280] Hadis bilježi: Muslim
[281] Hadis bilježi: Hakim

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Kada musliman obiđe bolesnog brata ili ga posjeti, Uzvišeni Allah kaže: 'Divan li si, divni su tvoji koraci i otvorio si sebi kuću u džennetu'."[282] I kaže: „Kada se čovjek razboli, Allah mu pošalje dva meleka i kaže: 'Poslušajte šta govori svojim posjetiocima!' Ako čovjek, kada mu dođu posjetioci zahvaljuje Allahu i hvali Ga, meleki to prenesu Allahu, mada On zna bolje od njih. Uzvišeni onda kaže: 'Moj rob od mene može očekivati (uzimam Sebi obavezu) da Ću ga, ako ga usmrtim, uvesti u džennet, a ako ga ozdravim, njegovo tkivo Ću zamijeniti boljim tkivom i njegovu krv boljom krvlju i oprostit Ću mu njegove grijehe."[283] I kaže: „Kome Allah hoće dobro, iskuša ga (u bolesti)."[284]

DOVA ZA BOLESNOG

Osman, radijallahu anhu, kaže: „Bio sam se razbolio, pa me Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao obići. Tada je rekao: '*Bismillahir-Rahmanir-Rahim, eizuke billahilehadi ssamedi llezi lem jelid ve lem juled ve lem jekullehu kufuven ehad min šerri ma tedžid*'.[285] To je ponovio nekoliko puta."[286]

---

[282] Hadis bilježi: Tirmizi
[283] Hadis bilježi: Malik
[284] Hadis bilježi: Buhari
[285] U ime Allaha, Milostivog, Svemilosnog! Tražim utočište za tebe kod Allaha Jedinog, koji je neovisan od svega a sve je ovisno o njemu, Koji nije rodio i nije rođen i kome niko ravan nije od zla koje osjećaš.
[286] Daif hadis

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je ušao kod Alije, radijallahu anhu, koji je bio bolestan i rekao mu: „Reci: 'Gospodaru, molim Te da mi ubrzaš ozdravljenje, ili da mi podariš strpljivost u podnošenju ovog čime me kušaš ili da me s dunjaluka izvedeš u Svoju milost'. Jedno od toga će ti se dati i bit će ti udovoljeno."[287] Pohvalno je da bolesnik kaže: „Utječem se Allahovoj moći i sili od zla onog što osjećam i čega se bojim." Alija, radijallahu anhu, kaže: „Ko osjeća bol u trbuhu, neka od svoje žene zatraži nešto od njenog imetka i za to kupi meda i to neka pije s kišnicom. Tako će se u tom lijeku sabrati ugodno, lijek i blagoslov."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, me je pitao (kako navodi Ebu Hurejre, radijallahu anhu): „Ebu Hurejre, hoćeš li da ti kažem nešto što je potpuno sigurno, ko to izgovori na početku svoje bolesti, Allah će ga spasiti džehennema?" Rekoh: „Svakako da hoću, Allahov Poslaniče!" On reče: „Ko kaže: 'Nema boga osim Allaha, Koji život daje i smrt daje, a On sam je Vječno Živi koji ne umire, Slavljen neka je Allah. Gospodar robova i svijeta. Neka je apsolutna i mnoga hvala Allahu, blagoslovljena i prijatna u svakoj situaciji. Allah je Najveći, zasigurno. Veličina našeg Gospodara, Veličanstvenost i Svemoć se vidi na svakom mjestu. Gospodaru moj, ako Si me razbolio da bi mi dušu u ovoj bolesti uzeo, učini mi dušu od onih kojima Si milost Svoju ukazao i udalji me od vatre kao što Si od nje udaljio Svoje evlije na koje Si blagodat Svoju prosuo'."[288]

---

[287] Daif hadis

[288] Hadis bilježi: Ibn Ebi Dunja

Bilježi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Posjeta bolesniku, nakon tri dana, treba biti tolika koliko je potrebno da se deva pomuze.”[289]

Tavus kaže: „Najbolja posjeta je najkraća.” Ibn Abbas, radijallahu anhu, kaže: „Jednom posjetiti bolesnika je sunnet, a sve preko toga je nafila.” Neko je rekao: „Bolesniku treba otići u posjetu nakon tri dana.” Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Bolesnog posjećujte periodično i ne zadržavajte se dugo.”[290]

Norme ponašanja bolesnog: da lijepo gleda, malo se žali i zanovijeta, uči dove za sebe oslanjajući se, nakon uzimanja lijeka, na Stvoritelja svih lijekova.

ISPRAĆAJ DŽENAZE

Od prava koje muslimani imaju jeste i ispratiti im dženazu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Ko isprati dženazu ima kirat nagrade, a ako se zadrži dok se dženaza ne zagrne ima dva kirata.”[291]

U jednoj predaji stoji: „Kirat je veličine brda Uhud.” Kada je Ebu Hurejre, radijallahu anhu, govorio ovaj hadis čuo ga je Ibn Omer, radijallahu anhu, i rekao: „Do sada smo propustili mnoge kirate. Namjera ispraćajem dženaze treba da bude podmirivanje obaveze prema muslimanu i uzimanje pouke iz njegove smrti.”

[289] Neobičan hadis

[290] Daif hadis

[291] Hadis bilježe: Buhari i Muslim

Mekhul Dimeški bi govorio kada bi vidio dženazu: „Polazite i mi dolazimo! Upečatljiv li je to pomen, ali strašno smo nemarni. Prvi odlazi, a drugi se nije opametio.”

Malik b. Dinar je išao za dženazom svog brata i plakao. Govorio je: „Allaha mi, neću radosti osjetiti sve dok ne budem znao šta je s tobom, a to neću saznati sve dok sam živ.”

Ea'meš je rekao: „Prisustvovali smo dženazama i nismo znali kome izraziti saučešće, jer svi prisutni su bili jednako tužni.” Ibrahim Zejjat je gledao ljude kako žale za umrlim pa je rekao: „Bilo bi vam preče da žalite sami sebe. Umrli se spasio i riješio se triju strahota: lica meleka smrti - već ga je vidio, gorčine smrti - već ju je osjetio i straha od toga kako će završiti - već se osigurao.”

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Umrlog prati troje: dvoje se vrati, a jedno ostane s njim. Prate ga njegova porodica, imetak i djela, pa se porodica i imetak vrate, a ostanu njegova djela.”[292]

POSJEĆIVANJE MEZARJA

Pohvalno je posjećivati mezarje, i to zbog učenja dova, da bi se uzela pouka i da bi se srce raznježilo. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Nisam vidio ništa (strašno), a da kabur nije strašniji od toga.”[293]

---

[292] Hadis bilježe: Buhari i Muslim

[293] Hadis bilježe: Tirmizi i Ibn Madže

Omer b. Hattab, radijallahu anhu, kaže: „Izašli smo jedne prilike s Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, Došli smo do mezarluka, a on je sjeo do jednog mezara. Bio sm mu najbliži. Zaplakao je, a i mi svi s njim. On nas upita: 'Zbog čega plačete?' Rekosmo: 'Plačemo zbog tvog plača.' On reče: 'Ovo je mezar Amine, kćerke Vehbove. Tražio sam dopuštenje od svog Gospodara da je posjetim pa mi je to dozvolio. Tražio sam oprost za nju i nije mi bilo udovoljeno pa me je snašlo ono što snađe svako dijete od žalosti (za roditeljem)'."[294]

Poznato je da je Osman, radijallahu anhu, kada bi došao do nečijeg mezara, često plakao, i to toliko, da bi mu suze natopile bradu. Pri tomje govorio: „Čuo sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Mezar je prva ahiretska stanica pa ako je čovjek uspješno savlada sve poslije toga je lakše, a ako u tom ne uspije, sve poslije toga je žešće'."

Mudžahid kaže: „Prvo što će se čovjeku obratiti nakon njegove smrti bit će njegov mezar koji će reći: 'Ja sam kuća crva, kuća samoće, kuća izdvojenosti, kuća tame. To sam ja pripravio za tebe, a šta ti meni donosiš'."

Ebu Zerr, radijallahu anhu, kaže: „Hoćete li da vam kažem kad ću biti najsiromašniji?! Na dan kad budem spušten u mezar."

Ebu Derda, radijallahu anhu, je često posjećivao mezarja. Kada su ga pitali za razlog, rekao je: „Sjedim s ljudima koji me podsjećaju na to šta me čeka, a kada odem od njih neće me ogovarati."

---

[294] Hadis bilježi: Muslim

Hatim Esamm je govorio: „Ko prođe pored mezarja, a ne razmisli o sebi i ne zamoli za njih, taj je iznevjerio i sebe i njih.”

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Nema nijedne noći a da glasnik ne poviče: ’Kaburlije, kome zavidite i s kim bi voljeli da se zamijenite’? Oni odgovore: ’Zavidimo posjetiocima džamija, jer oni klanjaju a mi ne klanjamo, oni poste a mi ne postimo, Allaha spominju i sjećaju Ga se a mi Ga ne spominjemo.” Sufjan kaže: „Ko se često bude sjećao mezara naći će se u jednoj od džennetskih bašči, a kome mezar ne bude na umu naći će se u jednoj od džehennemskih provalija.”

Rebi’ b. Husejn je u svojoj kući iskopao mezar pa kada bi u svom srcu osjetio žestinu i osornost, legao bi u mezar i zadržao se u njemu neko vrijeme govoreći: „Gospodaru, povrati me da uradim kakvo dobro”. Potom bi rekao: „O Rebiu, vratio si se! Potrudi se sada, prije nego dođe vrijeme kad se nećeš moći vratiti.”

Mejmun b. Mihran je rekao: „Izašao samo sa Omerom b. Abdulazizom, radijallahu anhu, do mezarja. Čim je ugledao mezarje, zaplakao je i povikao: ’Mejmune, ovo su mezarovi mojih predaka iz Benu Umejje, kao da nikad nisu uživali dunjalučke blagodati. Pogledaj ih, samo su opruženi, a i prije njih je bilo sličnih njima, njihova tijela su žedna.’ Potom je zaplakao i rekao: ’Allaha mi, ne poznajem nikog ko uživa veću blagodat od onog ko dospije u mezar, a da je siguran od Allahove kazne’.”

OPHOĐENJE PRILIKOM IZRAŽAVANJA SAUČEŠĆA I PRAĆENJU DŽENAZE

Onaj ko izražava sučešće treba biti skrušen, pokaže tugu, malo priča i da se ne smije.

Prilikom ispraćaja dženaze, također, treba biti skrušen, ne pričati svašta, voditi računa o umrlom razmišljajući o smrti, pripremanju za smrt i hodati blizu umrlog. Požuriti s obavljanjem dženaze je sunnet. Ovo je način ophođenja sa umrlom osobom, bez obzira ko to bio.

OPŠTE NORME PONAŠANJA

Ono što objedinjuje sve (norme ponašanja) jeste da nikog ne smatraš manje vrijednim bez obzira bio on živ ili mrtav, pa da stradaš zbog toga, jer, otkud znaš, možda je on bolji od tebe. Iako je bio grješnik, možda se u poslijednim trenucima pokajo i oprošteno mu je, a možda ćeš ti u posljednjim trenucima zgriješiti i biti kažnjen.

Nemoj se diviti ničijem dunjalučkom položaju, jer je dunjaluk i sve što je na njemu ništeno kod Allaha. Kako god budu kod tebe ugledni oni koji žude za dunjalukom, tako i dunjaluk raste u tvojim očima i opada tvoj položaj kod Allaha. Ne podastiri im svoju vjeru da

bi se okoristio onim što oni imaju od dunjaluka, pa da se obezvrijediš u njihovijm očima. Time će ti oni uskratiti ono što imaju, a ako i ne učine to, prodao si ono što je bolje za ono što ne vrijedi. Nemoj se prema njima neprijateljski ponašati, otvoreno iskazujući neprijateljstvo, jer će ti to neprijateljovanje oduzeti mnogo vremena pa će ti i dunjaluk i vjera proći u tome, a njihova vjera će preći na tebe, osim ako si primijetio nešto loše po vjeru pa iskažeš svoje neprijateljstvo zbog njihovog razvratnog ponašanja. Gledat ćeš na njih očima samilosti zbog njihovog izlaganja Allahovoj srdžbi koju prouzrokuju svojim griješenjem. Njima je dovoljno to što će biti kažnjeni džehennemom, pa zbog čega bi ih ti još mrzio? Nemoj se zavarati njihovom ljubavlju prema tebi i time što ti laskaju u lice lijepim ophođenjem s tobom. Ako budeš među njima tražio nekoga ko stvarno osjeća ono što pokazuje prema tebi, od stotine bi bio jedan ili nijedan.

Ne žali im se na svoje stanje, pa da te Allah njima prepusti. Nipošto ne žudi da u potaji prema tebi osjećaju ono što javno pokazuju, to je lažna želja i nikad je nećeš ostvariti. Ne želi ono što oni imaju pa da time ubrzaš poniženje, a ne ostvariš cilj.

Ne uznosi se nad njima iz oholosti i zbog tvoje neovisnosti od njih, jer će te Allah prisiliti da im se prikloniš kažnjavajući te za tvoju oholost nastalu iz neovisnosti. Ako nekog od njih zamoliš za uslugu pa ti udovolji, to ti je brat od kojeg imaš koristi, a ako tvojoj molbi ne udovolji, nemoj ga koriti zbog toga, jer bi ti mogao postati neprijatelj koji bi ti mogao dugoročno štetiti. Nemoj se zamarati i savjetovati onog kojeg vidiš da ne

pridaje pažnju savjetu, koji te ne sluša nego se okreće protiv tebe. Neka tvoj govor bude usputan i opušten bez insistiranja da te neko sluša. Koliko god od njih doživiš počasti i dobra, zahvaljuj Allahu što ti ih je potčinio i traži utočište kod Allaha od toga da te njima prepusti.

Ako o njima čuješ nešto ružno, vidiš neko zlo ili ti oni nepravdu nanesu, prepusti ih Allahu i traži zaštitu kod Allaha od njihovog zla. Nemoj se truditi da tražiš zadovoljštinu, možeš time prouzrokovati samo više štete i protraćiti život u tome.

Nemoj da im kažeš: „Niste mi dali zaslužno mjesto!". Gledaj to ovako: da si zaslužio to, Allah bi ti učinio mjesto u njihovim srcima, jer Allah je Onaj koji nekog čini dragim ili mrskim u srcima ljudi.

Budi, u odnosu na njih, onaj koji čuje kad govore istinu, a koji je gluh kad lažu, koji govori ono što je istinito od njih i koji ne prenosi njihove laži.

Čuvaj se mnogih ljudi koji ne praštaju pogrešku niti kriju sramotu. Obračunavaju i malo i veliko, zavide i na malo i na mnogo. Kažnjavaju za čin koji je nenamjeran ili u neznanju počinjen i ne opraštaju. Podstiču i okreću brata protiv brata lažima i potvorama. Družiti se s takvima je pogubno, a ostaviti ih je pohvalno.

Ako su zadovoljni, iskazuju ljubav, a ako su nezadovoljni u njima je proključala mržnja. Ne budi siguran od njihove mržnje niti očekuj njihovu ljubav. Oni su vukovi u janjećoj koži, lijepo ti se pokazuju, a iza leđa ti pogrdno namiguju. Svom prijatelju, iz prevelike zavisti, priželjkuju samo smrt. Broje ti svaku grešku kako bi je mogli razglasiti

onda kada budu ljuti ili kivni. Ne iskazuj svoju naklonost osim onome u koga si siguran i čije si povjerenje iskusio tako što si s njim proveo izvjesno vrijeme u kući ili na nekom drugom mjestu. Iskušao si ga u samoći, njegovom gazdovanju, bogatstvu, siromaštvu, možda si putovao s njim, možda trgovao. Možda si bio u nevolji pa ti je on zatrebao. Ako si zadovoljan s njim u svakoj od ovih situacija, uzmi ga za poočima ako je u godinama, za posinka ako je mlad ili ahbaba ako je približno tvojih godina.

Ovo su samo kratki navodi koji govore o opštim normama ponašanja sa različitim ljudima.

PRAVA KOMŠILUKA

Znaj da komšiluk podrazumijeva prava i obaveze više nego što ih ima islamsko bratstvo. Komšija musliman ima sva prava koja imaju svi muslimani, pa i više. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Tri su vrste komšija: onaj sa jednim pravom, onaj koji ima dva prava i komšija koji ima tri prava. Komšija sa tri prava je komšija musliman - rođak i njemu pripadaju: pravo komšiluka, pravo islama i pravo rodbinstva. Onaj koji ima dva prava je komšija musliman: on ima pravo islama i pravo komšiluka. Onaj koji ima samo jedno pravo (*hakk*) je komšija mnogobožac (nemusliman)."[295] Pa vidi koliko pravo ima mušrik (nemusliman) kod muslimana samo zato što mu je komšija!

[295] Daif hadis, bilježi ga Bezar

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Budi dobar prema onom ko ti je u komšiluku, bit ćeš musliman."[296] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao i ovo: "Džibril mi je toliko ukazivao na dobrosusjedske odnose da sam pomislio kako će komšija imati pravo u nasljedstvu svog komšije."[297]

I rekao je: „Ko vjeruje u Allaha i Onaj svijet neka bude plemenit prema svome komšiji."[298] I: „Čovjek neće biti pravi vjernik sve dok komšija ne bude siguran od njegovih pakosti i podlosti."[299] I: "Prvi koji će se pozvati da podmire dugove jedan prema drugom, na Kijametskom danu, bit će komšije."[300] I: „Ako si se bacio (nečim) na komšijskog psa, uznemirio si komšiju."

Bilježi se da je neki čovjek došao Ibn Mes'udu, radijallahu anhu, i rekao mu: „Imam komšiju koji me uznemirava i psuje". Ibn Mes'ud, radijallahu anhu, mu je rekao: „Idi, ako on griješi Allahu u odnosu prema tebi, a ti budi pokoran Allahu u odnosu prema njemu."

Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, je bilo rečeno: "Ta i ta žena preko dana posti, a preko noći klanja, ali uznemirava svoje komšije." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: „Nema nikakvog dobra u njoj, ona je stanovnik džehennema."[301]

---

[296] Hadis bilježi: Tirmizi
[297] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[298] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[299] Hadis bilježi: Buhari
[300] Daif hadis
[301] Hadis bilježi: Ahmed

Neki čovjek je došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i žalio mu se na svog komšiju. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: „Strpi se!" To mu je ponovio tri ili četri puta, a onda mu rekao: „Izbaci svoje stvari iz kuće na put!" Ljudi su prolazili pored njega i njegovih stvari, pa bi neko upitao: „Šta je s tobom?" A neko bi rekao: „Njegov komšija ga uznemirava." Tada bi ljudi govorili: „Neka je proklet od Allaha!" Onda je njegov komšija došao i rekao: „Vrati svoje stvari, a ja ću se popraviti, tako mi Allaha."[302]

Zuhri bilježi da je njegov komšija došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da se požali na svog komšiju, pa mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da sa džamijskih vrata poviče: „Komšilukom se broji do četrdeset kuća." Zuhri, tumačeći ovaj hadis, kaže: „Četrdeset u ovom, četrdeset u ovom, četrdeset u ovom i četrdeset u ovom pravcu, pokazujući na sve četri strane svijeta."[303]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „I dobro i zlo je u trome: ženi, kući (mjestu stanovnja) i jahalici (prevoznom sredstvu)."[304] Dobro žene je u njenom nepretjeranom mehru, lijepom bračnom odnosu i njenom lijepom ahlaku, a njeno zlo je u pretjerano skupom mehru, teškom bračnom životu i ružnom ponašanju (*ahlaku*).

Prostranost, udobnost i dobar komšiluk predstavljaju blagodat mjesta stanovanja, dok je zlo kuće u njenoj skučenosti i ružnom komšiluku.

---

[302] Hadis bilježi: Ebu Davud

[303] Hadis bilježi: Taberani

[304] Hadis bilježe: Buhari i Muslim

Blagodat jahalice je u krotkosti i dobrom ponašanju, a zlo je u jogunosti i obijesnosti.

Znaj da pravo komšiluka podrazumijeva, ne samo da ga se ne uznemirava nego i sposobnost podnošenja uznemiravanja. Komšija koji se ustegao od uznemiravanja nije time podmirio obavezu komšiluka. Nije dovoljno podnositi uznemiravanje, već je uz to potrebno biti blag i činiti dobro.

Kaže se: „Siromašni komšija će se okačiti na Kijametskom danu o vrat svog bogatog komšije i reći: 'Gospodaru, pitaj ovoga zašto mi nije udijelio od svog dobra i zašto je zatvarao svoja vrata preda mnom?"

Ibn Mukfea je čuo da njegov komšija prodaje kuću zbog dugova koje je imao. Tu vjest je čuo dok se odmarao u hladovini komšijne kuće pa je rekao: „Ako on proda svoju kuću, onda ja nisam ispunio svoju obavezu koju zaslužuje hlad njegove kuće." Pozvao je komšiju, dao mu iznos u vrijednosti kuće i rekao mu: „Nemoj je prodavati."

Jedan čovjek se žalio na mnogobrojne miševe u kući. Neko mu je rekao: „Nabavi mačku!" On reče: „Bojim se da miševi, iz straha od mačke, ne odu u komšijske kuće, pa bih, tako, bio onaj koji voli komšiji ono što ne voli samom sebi."

UOPĆENO O PRAVIMA KOMŠIJE

Opće ovbaveze prema komšiji su: da mu prvi nazoveš selam, da ga ne zadržavaš previše u razgovoru, da se pretjerano ne raspituješ o njgovom stanju i situaciji, da ga posjetiš u bolesti, izraziš mu saučešće u nevolji, pomogneš mu u teškim trenucima. Potrebno je da mu čestitaš radosti, pridružiš mu se u veselju i oprostiš mu pogreške. Da ne gledaš preko ograde šta radi i ne otkrivaš njegove tajne, da ga ne uznemiravaš time što ćeš posaditi drvo uz njegov zid ili u njegov odvodni kanal, niti ćeš bacati prašinu u njegovo dvorište. Nećeš mu tijesniti put do kuće, nećeš promatrati ono što on unosi u kuću niti ga pratiti. Pokrit ćeš njegove sramote, pomoći mu da se oporavi, ako ga neka nevolja zadesi. Pazit ćeš na komšijinu kuću u njegovom odsustvu, nećeš prisluškivati njegove razgovore. Oborit ćeš svoj pogled i krit ćeš ga od njegove supruge. Nećeš pretjerano gledati u njegovu služavku. Lijepo ćeš se obraćati njegovom djetetu i ukazivat ćeš mu na ono što ne zna bilo da je to vezano za vjeru ili dunjalučki život.

Navedenim pravima pridodaju se i druga prava koja važe za sve muslimane općenito.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je upitao: „Znate li šta je pravo komšije? Ako zatraži pomoć - pomoći ćeš mu, ako zavapi - odazvat ćeš mu se, ako zatraži zajam - dat ćeš mu, ako osiromaši - pomoći ćeš ga, ako se razboli -

posjetit ćeš ga, ako umre - ispratit ćeš mu džennazu. Ako ga zadesi dobro - čestitat ćeš mu, a ako ga zadesi nevolja - suosjećat ćeš se s njim. Nećeš graditi zgradu visočiju od njegove i time mu praviti sjenu, osim uz njegovu dozvolu. Ako kupiš voće, pokloni mu od toga, ako to nisi uradio, onda mu potajno dostavi. Nemoj puštati svoje dijete napolje s voćem kako se ne bi ražalostilo njegovo. Nemoj ga uznemiravati lupkanjem svog posuđa, osim ako ćeš mu odvaditi od onog što si spremio."

Potom je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Znate li vi šta je pravo komšije? Tako mi Onog u čijoj je moći moj život, pravo komšije u potpunosti može podmiriti samo onaj kome se Allah smilovao."[305]

Ovako hadis prenosi Amr b. Šuajb, on od svog oca, a ovaj od svog, a on od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: Mudžahid je rekao: „Bio sam jednom kod Abdullaha b. Omera, radijallahu anhu. Njegov sluga je derao ovcu. Abdullah mu je rekao: 'Momče, kada odereš ovcu, prvi komad mesa odnesi našem košiji Židovu!' To je ponovio nekolikio puta, sve dok mu ovaj ne reče: 'Koliko puta ćeš to ponoviti'. On reče: 'Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nam je toliko preporučivao komšiju da smo se pobojali da će oni biti nasljednici'."[306]

Hišam je rekao: „Hasan je smatrao da nema nikakve smetnje u tome da od svog kurbana daš dio svom komšiji židovu ili kršćanu."

[305] Daif hadis, bilježi ga Ibn Adi
[306] Hadis bilježi: Ebu Davud

Ebu Zerr, radijallahu anhu,je rekao: „Moj prijatelj (Muhammed) sallallahu alejhi ve sellem, mi je oporučio: 'Kada zakuhaš kakvo jelo, povećaj količinu, pa pogledaj ima li koga od komšijskih ukućana pa i njima odvadi.'"[307]

Hazreti Aiša, radijallahu anha, je rekla: „Pitala sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: 'Allahov Poslaniče, imam dvojicu komšija, od jednog su vrata naspram mojih, a od drugog su malo ustranu od mojih vrata. Ono što imam u kući, možda ne bi bilo dostatno za obojicu, pa koji mi je preči?' On reče: 'Onaj čija su vrata naspram tvojih'."

Ebu Bekr Siddik, radijallahu anhu, je vidio svog sina Abdurrahmana kako se svađa sa komšijom, pa mu je rekao: „Ne svađaj se s komšijom, jer svađa ostaje, a ljudi odlaze." Hasan b.Isa Nej'saburi je rekao: „Upitao sam Abdullaha b. Mubareka: 'Moj komšija mi je nešto uradio, a sluga je to zanijekao. Mrsko mi je istući slugu, možda je nevin, a mrsko mi je i ne kazniti ga pa da mi to komšija zamjeri. Šta da radim?' 'Tvoj sluga je možda nešto pogrešno uradio ili će uraditi, pa mu tu grešku upamti. Kada se tvoj komšija opet požali na njega, a ti ga ukori i istuci zbog te greške, pa ćeš time zadovoljiti svog komšiju, a i kazniti slugu za grešku'."

Ovo je razuman način usklađivanja dva hakka.

Hazreti Aiša, radijallahu anha, je rekla: „Deset je plemenitih osobina koje čovjek može imati, ali ne mora i njegov sin ili rob niti negov gazda. Allah ih je dodijelio onima koje voli: iskren govor, iskrenost s ljudima,

[307] Hadis bilježi: Muslim

udjeljivanje onom koji traži, nagrađivanje za uslugu, održavnje rodbinskih veza, čuvanje povjerenja, krajnja korektnost prema komšiji, korektnost prema prijatelju, ugošćavanje gosta i povrh svega i ukras svemu - stid."

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „O muslimanke, neka komšinica nikada ne omalovažava komšinicu ni koliko je konjska dlaka."[308]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Zadovoljstvo i sreća čovjeka muslimana je, između ostalog: prostran dom, prijatan i valjan komšija i pokorna jahalica."[309]

Abdullah kaže: „Neki čovjek je upitao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: 'Allahov Poslaniče, po čemu ću znati jesam li dobro postupio ili loše?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Ako čuješ komšije da kažu: - Dobro si uradio, tada si dobro uradio, a ako ih čuješ da kažu: - Pogriješio si!, onda si pogriješio'."[310]

Džabir prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Ko ima komšiju do svog imanja ili ga dijeli s njim, neka ga ne prodaje dok prvo komšiju ne ponudi."[311]

Ebu Hureje, radiallahu anhu, kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odredio da komšija ima posaditi drvo na među bez obzira svidilo se to komšiji ili ne.[312]

---

[308] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[309] Hadis bilježi: Ahmed
[310] Hadis bilježi: Ibn Madže
[311] Hadis bilježi: Ibn Madže
[312] Hadis bilježi: Buhari s nešto drukčijim tekstom

Ibn Abbas, radijallahu anhu, kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Neka niko od vas ne sprečava komšiju da zasadi drvo u svojoj ogradi."[313]

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Kome Allah hoće dobro, osladi ga." Upitaše: „A šta znači '*Osladi ga*?'" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: „Učini ga dragim njegovim komšijama."[314]

PRAVA RODBINE

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Uzvišeni Allah kaže: 'Ja sam Milostivi (*Rahman*) iz svog imena sam izveo riječ rodbina (*rahm*), pa ko održava rodbinu, vezan sam za njega, a ko prekine rodbinu, odbacio sam ga."[315] I kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: „Ko hoće da ima lijep spomen iza sebe i da mu se poveća opskrba, neka čuva rodbinske veze."[316] U drugoj predaji stoji: „Ko hoće da mu se produži život i poveća opskrba, neka se boji Allaha i čuva rodbinske veze."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je bio upitan: „Koji su ljudi najbolji?" Odgovorio je: „Oni koji se najviše boje Allaha, koji najviše vode računa o svojoj rodbini, koji puno ukazuju na dobro i odvraćaju od zla."[317]

---

[313] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[314] Hadis bilježi: Ahmed
[315] Hadis bilježi: Ahmed
[316] Hadis bilježe: Buhari i Muslim
[317] Daif hadis

Ebu Zerr, radijallahu anhu, je rekao: „Moj prijatelj, Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, mi je oporučio da čuvam rodbinske veze, makar oni ne uzvraćali, i da kažem istinu makar ona gorka bila."[318]

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Rodbinska veza je okačena za Arš i nije od onih koji održavaju rodbinsku vezu onaj koji uzvraća pažnju rodbini, nego održava rodbinsku vezu onaj koji uspostavlja prekinute odnose."[319] I kaže: „Dobro djelo za koje slijedi najbrža nagrada je održavanje rodbinskih veza, u tolikoj mjeri da kad bi ti ukućani koji održavaju rodbinsku vezu i griješnici bili, povećala bi im se opskrba i imetak i broj članova."[320]

Zejd b. Eslem kaže: „Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, krenuo na Mekku, pred njega je došao jedan čovjek i rekao: 'Ako hoćeš žene svijetle puti i izvrsnih deva, onda se drži (plemena) Beni Mudlidža.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Allah me priječi od Beni Mudlidža zbog rodbinstva'."[321]

Esma b. Ebi Bekr, radijallahu anha, kaže: „Majka mi je došla u posjetu, pa sam pitala: 'Allahov Poslaniče, moja majka, koja je mnogoboškinja, došla mi je u posjet, hoću li je lijepo primiti?' On reče: 'Svakako!'"[322] U drugoj predaji stoji: „Hoću li joj dati (njeno pravo)?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori: „Da, primi je."

---

318 Hadis bilježi: Ahmed
319 Hadis bilježi: Muslim
320 Daif hadis
321 Daif hadis
322 Hadis bilježe: Buhari i Muslim

Allhov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Sadaka udijeljena siromahu je samo sadaka, dok za sadaku datu rodbini sleduje dvostruka nagrada: nagrada za sadaku i nagrada za oživljavanje rodbinskih veza."[323]

Kada je Ebu Talha htio da pokloni svoju bašču koja mu se najviše sviđala pokoravajući se riječima Uzvišenog Allaha: **„Nećete zaslužiti nagradu sve dok ne udijelite dio od onoga što vam je najdraže."**[324] tada je rekao: „Allahov poslaniče, ta bašča je u ime Allaha, sirotinji i nevoljnicima!" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: 'Allah te nagradio za to, ali podijeli to svojim rođacima."[325] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Najbolja sadaka rodbini je ona koja se dadne onom rođaku koji je s tobom prekinuo odnose i potajno te mrzi."[326]

Navedeni hadis pojašnjava drugu izreku Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: „Najbolje što možeš učiniti jeste da održavaš odnose s onim ko je prekinuo s tobom, udijeliš onom koji tebi ne bi dao i oprostiš onom ko ti je nepravdu nanio."[327] Bilježi se da je Omer, radijallahu anhu, pisao svojim namjesnicima: „Naređujte rodbini da se međusobno posjećuju, ali da ne dolaze u komšiluk jedni drugima."

Razlog ovomu je činjenica da komšiluk prouzrokuje mnoštvo obaveza koje opet mogu dovesti do prekida rodbinskih veza.

---

[323] Hadis bilježi: Tirmizi
[324] Kur'an: Ali Imran, 92.
[325] Hadis bilježi: Buhari
[326] Hadis bilježi: Ahmed
[327] Daif hadis

PRAVA RODITELJA I DJETETA

Vidljivo je da, ako je potvrđena obaveza prema rodbini, najpreča rodbinska veza je po rođenju, a samim tim i najviše obavezujuća.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Dobročinstvo roditeljima je bolje od namaza, posta, hadždža, umre i borbe na Allahovom putu."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, također, kaže: „Ko nastoji da jutrom udovolji svojim roditeljima, otvore mu se dvije džennetske kapije. Tako je i s onim koji omrkne želeći to. Ako je jedan roditelj, onda njemu samom, makar i ne bili u pravu, makar ne bili u pravu, makar i ne bili u pravu!!!"[328] I kaže: „Dijete se ne može odužiti roditelju osim ako ga nađe kao roba, otkupi ga i oslobodi ropstva."[329] I kaže: „Miris dženneta se može osjetiti na daljini od petsto godina hoda, a neće ga osjetiti onaj ko je neposlušan roditeljima niti onaj ko prekida rodbinske veze."[330]

I kaže Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: „Čini dobročinstvo svojoj majci, ocu, sestri, bratu, a onda ostaloj bližoj i daljoj rodbini."[331]

---

[328] Hadis bilježi: Bejheki
[329] Hadis bilježi: Muslim
[330] Hadis bilježi: Taberani
[331] Hadis bilježi: Ebu Davud

Bilježi se da je Allah rekao Musau, alejhis-selam: „Musa, onaj ko čini dobročinstvo roditeljima, a Meni griješi, upisao sam ga kao poslušnog, a onaj ko je Meni poslušan, a nije roditeljima, upisao sam ga kao neposlušnog." Kaže se: „Kada je Jakub, alejhis-selam, ušao kod Jusufa, alejhis-selam, on mu nije ustao da ga dočeka, pa mu je Allah objavio: 'Zar ti je ispodniženja ustati ocu da ga dočekaš, tako Mi Moje veličine i moći, iz tvoje kičme neću izvesti nijednog poslanika!"

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Niko neće dati sadaku za svoje roditalje ako su muslimani a da oni neće imati nagradu za to, a i on će imati koliko njih dvoje zajedno s tim da se njima od nagrade neće ništa umanjiti."[332]

Malik b. Rebia je rekao: „Dok smo bili kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, došao je neki čovjek iz Benu Seleme i rekao: 'Allahov Poslaniče, mogu li išta učiniti za svoje roditelje, čime bih mogao iskazati poslušnost i nakon njihove smrti?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Da, namaz (dova) za njih, traženje oprosta za njih, podmirenje njihovog duga i obećanja, ukazivanje počasti njihovim prijateljima i održavanje rodbinskih veza koje traju samo zbog njih."[333]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Najbolje dobročinstvo je održavati lijepe odnose s onim koji su bili dragi roditeljima nakon njihove smrti."[334]

[332] Daif hadis, bilježi ga Taberani
[333] Hadis bilježe: Ebu Davud i Ibn Madže
[334] Hadis bilježi: Muslim

I rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: „Dobročinstvo prema majci je udvostručeno.” Također je rekao: „Dova majke je brže primljena. Upitaše: ’A zbog čega, Allahov Poslaniče?’ ’Zato što je majka milostivija od oca, a dova milostivog nije bez važnosti’.”

Neki čovjek je pitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem,: „Kome da činim dobro, Poslaniče? ’Svojim roditeljima.’ Čovjek reče: ’Nemam roditelja.’ On odgovori: ’Svom djetetu, jer kako god roditelji imaju pravo kod tebe, tako ga ima i dijete’.” [335]

PRAVA DJETETA

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Neka je Allahova milost na onog roditelja koji pomogne svom djetetu da mu dobročinstvo učini.” Tj. ne tjera ga svojim ružnim postupanjem na neposlušnost.

I rekao je: „Kada kupujete djeci poklon ne pravite razlike među njima.”[336]

Rečeno je: „Tvoje dijete je ruža koju mirišeš sedam godina, nakon toga sedam godina te služi, nakon čega ide s tobom ili protiv tebe.”

Enes, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Za sina se zakolje akika (kurban) sedmi dan po rođenju. Tad se osunneti i nadije

[335] Daif hadis, bilježi ga Ibn Hiban
[336] Hadis bilježi: Taberani

mu se ime. Kad dođe do šeste godine, može se početi sa podučavanjem, u devetoj godini se ostavlja sam da spava. U trinaestoj, ako se za to ukaže potreba, može se i udarcem opomenuti na namaz. Već u šesnaestoj ga otac može oženiti, uzeti ga za ruku i reći: 'Odgojio sam te, podučio i oženio. Utječem se Allahu od kušnje s tobom na dunjaluku, i patnje na Ahiretu zbog tebe'."[337]

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Dijete ima pravo (*hakk*) spram svog oca, a to je da ga lijepo vaspita i nadije mu lijepo ime."[338] Također je rekao: „Svako dijete je talac pa mu se zbog toga kolje akika sedmi dan i siječe kosa."[339]

Katade veli: „Kada se zakolje akika, uzme se malo vune, nakvasi se krvlju na vratu kurbana, a onda se stavi na dječije tjeme i pusti se da krv s vune poteče niz tjeme. Potom se opere i obrije glava."

Neki čovjek je došao Abdullahu b. Mubareku i žalio se na jedno od svoje djece. Abdullah ga upita: „Da li si ga proklinjao?" „Jesam." „Ti si ga i pokvario. Blagost s djecom je pohvalna."

Akre' b. Habis je vidio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako ljubi hazreti Hasana pa je rekao: „Imam deset sinova, ali nikad nijednog nisam poljubio." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: „Ko nije milostiv nije ni zaslužio milost."[340]

---

[337] Nepoznat hadis
[338] Daif hadis
[339] Hadis bilježe: Tirmizi i Ebu Davud
[340] Hadis bilježi: Buharija

Bilježi se da je hazreti Aiša, radijallahu anha, rekla: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mi je kazao jednom: 'Operi Usamu!' Počela sam ga prati, ali sam bila gruba. On me udario po ruci, a onda prihvatio Usamu i oprao mu lice. Potom ga je poljubio i rekao: 'Allah je dobar prema nama. Da je Usame žensko ti bi bila blaža'."

Hazreti Hasan se spotakao i pao, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je bio na mimberi. Sišao je s mimbere i primio hazreti Hasana u naručje. Onda je proučio ajet: **„Imanja vaša i djeca vaša su samo iskušenje."**[341]

Abdullah b. Šeddad je rekao: „Dok je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao, došao je hazreti Hasan i popeo mu se na leđa dok je bio na sedždi. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je oduljio sa sedždom toliko da su ljudi pomislili kako se nešto ružno desilo. Kad se namaz završio upitali su: 'Oduljio si sa sedždom pa smo pomislili da se nešto zlo desilo?!' On reče: 'Dijete moje me pojahalo pa mi je bilo mrsko da mu kvarim ugođaj i pustio sam ga da se poigra'."[342] U ovom postupku ima nekoliko koristi: Allahova blizina, jer čovjek je najbliži Allahu onda kada je na sedždi, blagost i dobročinstvo prema djetetu kao i pouka umetu kako postupati prema djeci.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Miris djeteta je miris dženneta."[343]

---

[341] Kur'an: Et-Tegabun, 15.
[342] Hadis bilježi: Nesai
[343] Daif hadis

Jezid b. Muavija priča: „Moj otac je poslao po Ahnefa b. Kajsa, pa kad je ovaj došao kod njega, upita ga: 'Ebu Bahre, šta kažeš za djecu?' On reče: 'Emirel mu'minin, djeca su plod našeg srca, potpora našim plećima, mi smo im zemlja ponizna i nebo zaštitničko, preko njih ostvarujrmo sve što je plemenito. Ako traže - dadni im, ako su ljuti - zadovolji ih i oraspoloži, poklanjat će ti ljubav. Nemoj im biti teret i težak pa da im zbog toga omrzneš te da mrze tvoju blizinu i da ti priželjkuju smrt.' Muavija mu tad reče: 'Neka te Allah nagradi, Ahnefe! Prije nego si došao, bio sam vrlo ljut na Jezida'."

Kada je Ahnef izašao. Muavija je popravio svoj odnos s Jezidom i poslao mu 200 000 dirhema i dvije stotine odijela. Jezid je to raspolovio i 100 000 dirhema i stotinu odjela poslao Ahnefu.

Ovim predajama su istaknute roditeljske obaveze prema djeci. Poznate su ti obaveze bratstva, a roditeljska veza je jača od bratstva za dva stepena.

Prvi: - Većina uleme smatra da je pokornost roditeljima stroga dužnost čak i kada se radi o sumnjivim stvarima, ali ne i u haramu. Ako pokazuju svoje nezadovoljstvo zbog toga što nećeš da jedeš s njima, onda moraš jesti zajedno s njima jer je izbjegavanje sumnjivih stvari pobožnost, dok je udovoljenje roditeljima farz. Tako isto, ne možeš nikamo otputovati niti obaviti nafilu bez njihove dozvole. Požuriti s hadždžom, koji jeste islamska dužnost, također se smatra nafilom (u slučaju da roditelji nisu zadovoljni ovom nakanom), jer se hadždž može i kasnije obaviti. Isto tako i naukovanje, osim ako time ne želiš da naučiš farz obaveze namaza ili posta, a u svojoj domovini

nemaš nikoga ko će te tome podučiti. U tom slučaju si kao onaj ko primi islam u zemlji u kojoj ga nema ko podučiti islamu, a čija je dužnost da se odseli bez obzira na obavezu prema roditeljima.

Ebu Seid Hudri je rekao: „Neki čovjek je iz Jemena došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, želeći da ide u džihad. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ga je upitao: 'Imaš li ti roditelje u Jemenu?' 'Imam.' 'Jesu li ti oni dozvolili da ideš?' 'Nisu.' 'Vrati se svojim roditeljima i pitaj ih, pa ako ti dozvole, onda se bori, a ako ne dozvole, tvoje dobročinstvo prema njima će biti, poslije tvoje vjere u Allaha, najbolje s čime ćeš izaći pred Njega'."[344]

Neko je također došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da zatraži savjet po pitanju borbe. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ga upita: 'Imaš li majku?' On reče: 'Imam!' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: 'Onda pripazi na nju, jer džennet je pod majčinim nogama'."[345] Neko je, opet, došao želeći dati prisegu na hidžru i rekao: „Da bih došao do tebe, morao sam roditelje rasplakati." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: „Vrati se, nasmij ih i razveseli kao što si ih rasplakao!"[346]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Prava najstarijeg brata prema mlađoj braći je kao pravo oca prema sinu."[347]

[344] Hadis bilježi: Ahmed
[345] Hadis bilježe: Nesai i Ibn Madže
[346] Hadis bilježe: Nesai i Ibn Madže
[347] Daif hadis

(Bilježi se da je) rekao i ovo: „Ako se uzjoguni vaša jahalica, pogorša ponašanje supruge ili nekog od ukućana, prouči mu ezan na uho.”[348]

PRAVA SLUGA I ONIH KOJI SU U VAŠOJ VLASTI

Bračna prava su objašnjena u ranije pomenutom djelu *Adabu-n-nikah.* Kada je riječ o vlasništvu tada i oni koji su u vlasti imaju svoja prava kojim se mora udovoljiti. Posljednje što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, oporučio bilo je: „Bojte se Allaha za ono što je u vašim rukama. Hranite ih onim što i sami jedete, oblačite onim što i sami oblačite. Ne zadužujte ih poslom koji ne mogu podnijeti. Ono što vam se sviđa, zadržite, što ne sviđa prodajte. Ne mučite Allahova stvorenja. Allah je učinio da oni budu vaši, a da je htio mogao je vas učiniti njihovim.”[349]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Sluga ima i hranu i odjeću sličnu gazdinoj i pravo da ga se ne zadužuje poslom koji ne može podnijeti.”[350]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je još rekao: „U džennet neće ući varalica, onaj koji se oholi, izdajica i onaj ko je ružno postupao sa svojim slugama.”[351]

---

[348] Daif hadis, bilježi ga Dejlemi
[349] Hadis bilježi: Ebu Davud
[350] Hadis bilježi: Muslim
[351] Hadis bilježi: Tirmizi

Abdullah b. Omer priča: „Neki čovjek je došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: 'Allahov Poslaniče, koliko da praštamo slugi?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je šutio neko vrijeme, a onda rekao: 'Svaki dan mu oprosti sedamdeset puta'."[352]

Omer, radijallahu anhu, je obilazio svake subote one koji su imali robove pa kad bi vidio roba da radi težak posao, oslobađao bi ga.

Prenosi se od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je vidio nekog čovjeka kako jaše, a njegov sluga trči za njim, pa mu je rekao: „Allahov robe, posadi slugu iza sebe! On ti je brat, ima dušu kao i ti!" Čovjek ga je sjeo iza sebe, a onda Ebu Hurejre, radijallahu anhu, reče: „Čovjek se neprestano udaljava od Allaha što se više za njim hoda."

Sluškinja Ebu Derdaa mu je rekla: „Otrovala sam te prije godinu dana, ali ti to nije naškodilo." On upita: „A zašto si to učinila?" „Htjela sam se osloboditi tebe." On joj reče: „Idi, oslobađam te u ime Allaha!"

Zuhri kaže: „Kad robu kažeš: 'Allah te ponizio!', rob je slobodan!" Ahnefa b. Kajsa su pitali: „Od koga si naučio da postupaš blago?" On reče: „Od Kajsa b.Asima." „A šta je on to radio?" „Dok je sjedio u svojoj kući, došla mu je služavka noseći ražanj s pečenjem. Ražanj joj je ispao i ozlijedio njegovog sina. Dijete je umrlo. Služavka se unezvjerila od straha. On je tada pomislio: 'Ovu služavku i njen užas neće smiriti ništa osim sloboda.' A onda naglas rekao: 'Slobodna si i ne boj se!'"

[352] Hadis bilježe: Ebu Davud i Tirmizi

Govorio bi Avn b. Abdulah kada bi neko od njegovih sluga zgriješio: „Vrlo si nalik svom gazdi! Tvoj gazda griješi prema svom Gospodaru, a ti griješiš prema meni.” Jedan ga je sluga tako naljutio da mu je rekao: „Hoćeš da te udarim? Idi, slobodan si!”

Jednom je kod Mejmuna b. Mihrana bio neki gost pa je Mejmun od služavke zatražio da brzo spremi večeru. Ona je požurila noseći tacnu s hranom. Posrnula je i istresla sve na glavu svog gazde Mejmuna. On je povikao: „Robinjo, spržila si me!” Ona reče: „O ti, koji podučavaš dobru i odgajaš ljude, razmisli o onom što Allah kaže!” On upita: „A šta to Allah kaže?” Ona odgovori: **„Koji srdžbu savlađuju.”**[353] On reče: „Savladao sam svoju srdžbu!” Ona reče: **„I ljudima praštaju.”**[354] On reče: „Oprostio sam ti.” A ona reče i: **„Allah više voli one koji dobra dijela čine.”**[355] Napokon Mejmun reče: „Slobodna si, u ime Allaha!”

Ibn Munkedir kaže: „Neko od ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, je udario svog roba. Rob je govorio: „Molim te u ime Allaha, nemoj radi Allahova zadovoljstva!” Taj čovjek mu, međutim, nije oprostio. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je čuo zapomaganje roba i uputio se tamo. Kad je ovaj vidio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, zaustavio se. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: „Molio te u ime Allaha, a ti mu nisi oprostio, a kad si vidio mene, stao si!”

---

[353] Kur'an: Ali Imran, 134.
[354] Ibid
[355] Ibid

On reče: „Taj rob je, u ime Allaha, slobodan, Allahov Poslaniče!" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: „Da nisi tako postupio, lice bi ti vatra spržila."[356]

POSLUŠAN ROB

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Ako je sluga naklonjen svom gospodaru i robuje Allahu kako treba, ima dvostruku nagradu."[357]

Kada je Ebu Rafi' oslobođen ropstva, zaplakao je. Upitali za razlog a on je rekao: „Imao sam dvije nagrade, a sad sam ostao bez jedne."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Bila su mi predstavljena prva trojica koja će ući u džennet i prva trojica koja će ući u džehennem. Oni koji će ući u džennet su: šehid, rob u tuđem vlasništvu koji je pravilno robovao svom Gospodaru i bio poslušan gazdi te krajnje čestit i krepostan čovjek koji je imao porodicu. Oni koji će prvi u džehennem: namjesnik-tiranin, bogataš koji ne udjeljuje ono čime ga je Allah zadužio i razvratni siromah."[358]

Od Ebu Mes'uda Ensarije se bilježi da je rekao: „Dok sam tukao svog slugu, čuo sam iza sebe glas: 'Ebu Mes'ude, znaj - dva puta.' Okrenuo sam se i ugledao

---

[356] Hadis bilježe: Muslim i Ebu Davud
[357] Hadis bilježe: Buharija i Muslim
[358] Hadis bilježi: Tirmizi

Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bacio sam bič, a on reče: 'Allaha mi, Allah je moćniji od tebe da to uradi (i s tobom)'."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Kada neko od vas kupi roba, neka ga najprije nahrani (ponudi) nečim slatkim jer je to prijatnije za njega."[359]

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, je rekao: „Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: 'Kada nekom od vas sluga donese hranu neka mu ponudi pored sebe mjesto za sofrom. Ako to ne htjedne, neka mu barem ponudi iz svoje ruke zalogaj."[360] U drugoj predaji stoji: „Ako nekom od vas sluga spremi hranu, preuzevši na sebe i kuhanje i pečenje i serviranje, tada ga pozovite da vam se pridruži, a ako ne prihvati, onda mu ponudite barem zalogaj, - (Ovdje je rukom pokazao kako) - stavite ga u ruku sluge i recite: 'Izvoli, jedi!'"[361]

Neki čovjek je došao kod Selmana dok je mijesio hljeb pa je u čudu upitao: „Ebu Abdullahu, šta je to?" On odgovori: „Poslao sam slugu nekim poslom, a žao mi je da istovremeno radi dva posla."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „Ko imadne sluškinju pa je bude pazio i bude dobar prema njoj, a onda je oslobodi i oženi imat će dvije nagrade."[362] I rekao je: „Svi ste vi pastiri i svi ćete odgovarati za svoje stado."[363]

---

[359] Daif hadis, bilježi ga Taberani
[360] Hadis bilježi: Ahmed
[361] Hadis bilježi: Muslim
[362] Hadis bilježe: Buharija i Muslim
[363] Hadis bilježe: Buharija i Muslim

OPĆENITO O PRAVIMA ONIH KOJI SU U VLASNIŠTVU

Uopćeno, pravo sluge ili roba je da ga se hrani i odijeva onim što i sam gazda jede i oblači te da ga se ne opterećuje preko njegovih mogućnosti. Da na njega ne gleda sa nipodaštavanjem i ohološću. Da mu oprosti pogrešku. Da razmisli, u svojoj ljutnji na njega, o njegovoj pogrešci ili neposlušnosti na njega samog prema Allahu i da mu bude na pameti da Allah ima više pravo prema njemu nego on prema robu.

Fedale b. Abid prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Za tri osobe ne treba ni pitati: za čovjeka koji je razjedinio zajednicu (*džemat*), za čovjeka koji je odbio poslušnost svom vođi i kao takav umro i za ženu koju je opskrbio muž dunjalučkim potrebamam, a ona ga u njegovom odsustvu iznevjeri. Za njih ne pitaj!"

„Još su tri vrste za koje neće biti pitano: čovjek koji se nadmeće s Allahom za Njegov plašt, a Njegov plašt je uznositost, a ogrtač veličanstvenost, čovjek koji je u sumnji o postojanju Allaha i onaj koji je izgubio nadu u Allahovu milost."[364]

I neka je apsolutna hvala Allahu Gospodaru svih svjetova!

[364] Hadis bilježi: Taberani

SADRŽAJ

PRVO POGLAVLJE

DRUGO POGLAVLJE

TREĆE POGLAVLJE

Norme ponašanja u islamskom bratstvu

Autor
Ebu Hamid Muhammed EL-GAZALI

S arapskog na bosanski preveo
Sabahuddin SKEJIĆ

Izdavač
LIBRIS d.o.o.

Za izdavača:
Said KATICA

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

297.15

al-GAZZALI, 'Abu Hamid Muhammed
Norme ponašanja u islamskom bratstvu / Muhammed el-Gazali ; [sa arapskog na bosanski preveo Sabahuddin Skejić ; komentar i provjera hadisa Isam Faris el-Horasani i Muhammed Junus Šuajb ; komentare i bilješke preveo Izet Terzić]. - Sarajevo : Libris, 2001. - 220 str. ; 20 cm. - (Biblioteka Ruh)

Prijevod djela: Adabul ulfe. - Bibliografske i druge bilješke uz tekst

ISBN 9958-9516-2-2
I. el-Gazali, Ebu Hamid Muhammed vidi al-Gazzali, 'Abu Hamid Muhammed

COBISS/BiH-ID 9963782

Rješenjem Ministarstva obrazovanja, nauke kulture i sporta F BiH br. 02-15-6291/01 od 11. 10. 2001. godine, a u skladu sa Zakonom o porezu na promet proizvoda i usluga Službeni list br. 5/95. član 19. tačka 12. ovaj proizvod je oslobođen poreza na promet.

Ova knjiga govori o vrijednosti bratstva i bratskoj ljubavi u ime Allaha, te o osobenostima takve veze kako bi ona bila čista i utemeljena na zdravim osnovima koje život čine prijatnim...

Naumpadoše mi riječi jednog pjesnika, Allah mu se smilovao, kada kaže: **„Savršen je jedino Allah, bezgriješni su Njegovi poslanici, a najbolji su oni ljudi koji slijede poslanike onoliko koliko su kadri”**...

Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, ahlak (ponašanje i način života) je bio Kur’an, kao što nam o tome govori hazreti Aiša, radijallahu anha, a ima li boljeg ahlaka od Kur’ana koji je objavljen od Mudrog i Sveznajućeg?!

ISBN 9958-9516-2-2

3 879958 951620

Design: Izedin Šikalo